

GRAMOFON

Klasszikus és Jazs

2016–2017. TÉL

2016–2017. TÉL

IN MEMORIAM

Az utolsó interjú Kocsis Zoltánnal

CSODAGYEREKEK

A zenei tehetség pszichológiája

TROMBITAPÁRBAJ

Koós-Hutás, Pecze, Subicz a Müpában

BALÁZS JÁNOS

Cziffra György szellemiségének őrzője

nka
Nemzeti Kulturális Alap

XXI. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

ISSN 1416-1109

9 771416 110003

ÁRA:
900 Ft

Élmények Karácsonyra

Vásároljon jegyet vagy ajándékutalványt a Műpa saját rendezésű előadásaira, és minden elköltött 10 ezer forint után egy 1000 forint értékű ajándékutalvánnyal lepjük meg Önt!*

Élmény! Minden tekintetben.

*Az ajánlat 2016. december 24-ig érvényes.

#szeretekittlenni

mupa.hu

Stratégiai partnereink

Stratégiai médiapartnereink

PORT.hu

A Műpa támogatója az
Emberi Erőforrások Minisztériuma

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Keresse a Műpa jegypénztárait az Andrássy úton, illetve az Allee, a Mammút és a MOM bevásárlóközpontokban, vagy vásároljon online.
További információ: +36 1 555 3300, +36 1 555 3310

ISO 9001:2000

DOSSZIÉ

Csodagyerekek – A zenei tehetség pszichológiája

Várkonyi Tamás tanulmánya 4

KLASSZIKUS

In memoriam Kocsis Zoltán

Retkes Attila megemlékezése 12
 „Klasszikussá nemesedett szerzők”
 – Az utolsó interjú-töredék Kocsis Zoltánnal 14

Címlapsztori: Balázs János – Cziffra György szellemiségének őrzője

Cziffra Fesztivál 2017: „Keressük a folyamatos megújulás lehetőségét” 18

Olasz-perui csúcstalálkozó Pesaróban

Lindner András beszámolója 28
 a Rossini Fesztiválról

Körkép

- Óbudai Társaskör, Müpa, Zeneakadémia, Budapesti Fesztiválzenekar, Concerto Budapest, Budafoki Dohnányi Zenekar, Pannon Filharmonikusok, Miskolci Szimfonikus Zenekar, Szegedi Szimfonikus Zenekar, Honvéd Együttes, Duna Szimfonikusok, Óbudai Társaskör
- A Gramofonnak nyilatkozó művészek: Fülel Balázs, Baráti Kristóf, Horti Lilla, Paavo Järvi, Gyöngyösi Levente, Madaras Gergely, Káel Csaba, Vajda Gergely, Gál Tamás, Kovács László, Strausz Kálmán, ifj. Bánfalvi Béla 30

JAZZ

A Gramofon Könyvek újdonságai – jazzkedvelőknek 46

Trumpet Summit

Beszélgetés Koós-Hutás Áronnal, Pecze Balázssal és Subicz Gáborral 48

A jazz nagy stílusakrobatája

90 éve született Stan Getz – Márton Attila írása 54

VILÁGZENE

Zűrös Banda – „Egy afféle balkáni diszkó”

Básits Branka Junior Prima-díjas énekesnő a zenekarról 56

Apám ablakából az ég

A Magyar Állami Népi Együttes új bemutatója Szabó Balázs zenéjével 60

A Szép fehér pekulár balladája – Ács Gyula szerzői albuma 61

GRAMOFON-HANG

Az akusztikus művészetek mostohagyereke: a hangfelvétel-esztétika

II. rész: A zenei historizmus és a hangfelvétel Ujházy László tanulmánya 62

GRAMOFON ZENEKRITIKAI MŰHELY

Klasszikus zene, opera, jazz, népzene és világzene 65

Terjesztési pontok 82

A ZENEI TEHETSÉG PSZICHOLÓGIÁJA (4–10. oldal)

IN MEMORIAM KOCSIS ZOLTÁN (12–16. oldal)

TROMBITÁSOK PÁRVIADALA (48–53. oldal)

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

Főszerkesztő: **Retkes Attila** Főszerkesztő-helyettes: **Béresi Barbara** Főmunkatársak: **Réfi Zsuzsanna, Ujházy László, Várkonyi Tamás, Zipernovszky Kornél**
 Lapterv: **Práczky István** Tervező szerkesztő: **Kondor Anna**

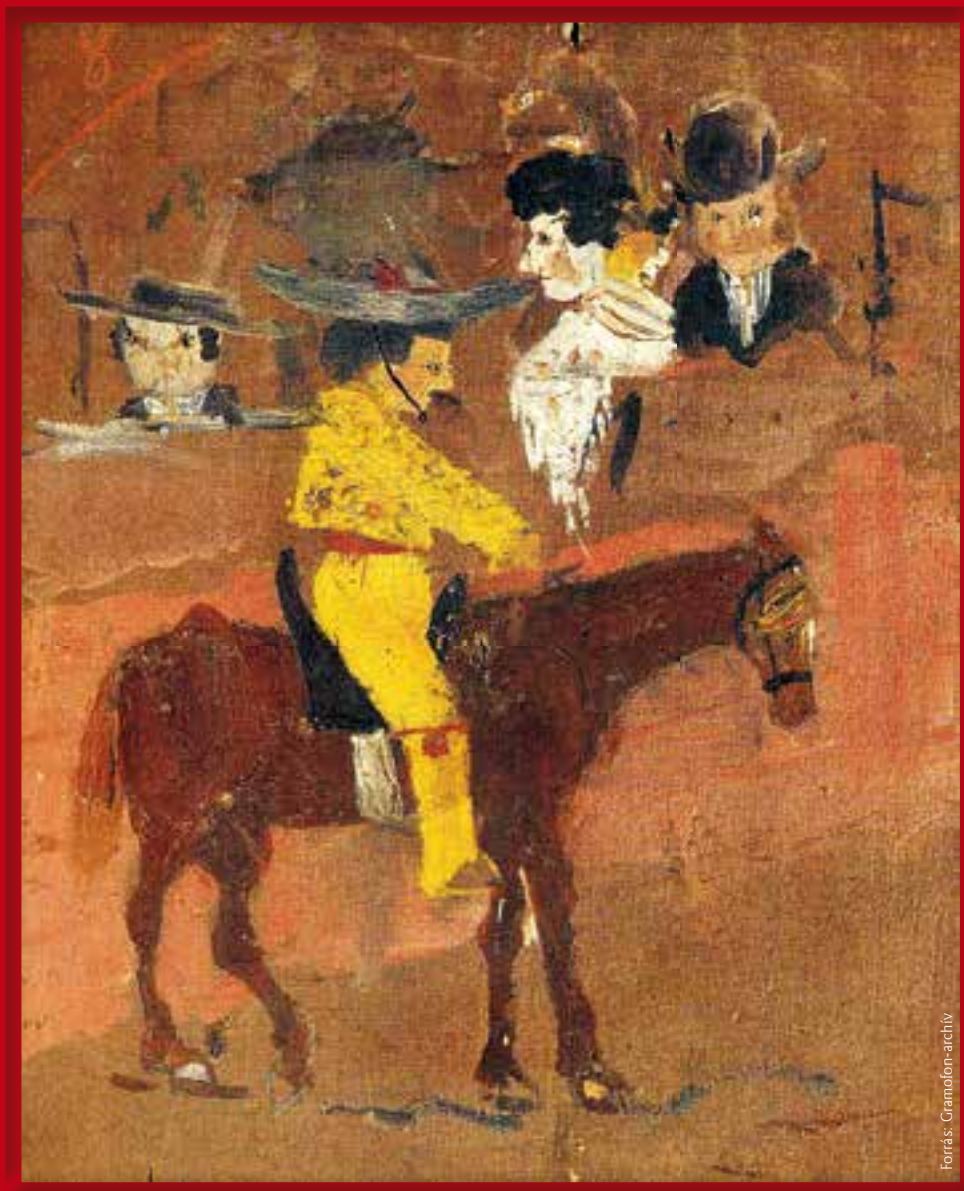
Címlapon: **CZIFFRA GYÖRGY ÉS BALÁZS JÁNOS.** Forrás: MOM Kulturális Központ

A szerkesztőség levelezési címe: Gramofon – H-1282 Budapest, Pf. 68 Telefon: +36 20 998 1499 E-mail: retkesattila@retkesattila.hu; zene@gramofon.hu • **Internetes folyóirat:** www.gramofon.hu • Kiadja a **Retkes Attila Kulturális Értéktartó Kft.** H-1021 Budapest, Hóvösvölgyi út 54. V. ép. Felelős kiadó: Retkes Attila • Előfizetés, terjesztés, hirdetés: 06 20 998 1499, e-mail: retkesattila@retkesattila.hu

Nyomás és kötés: Kapitális Nyomdaipari Kft. 4002 Debrecen, Balmazújvárosi út 14. Felelős vezető: ifj. Kapusi József

Megjelenik évszakonként. Előfizethető a kiadó címén; postai úton, telefonon vagy e-mailben. Az éves előfizetés ára 2017-ben: 3000 forint

Csodagyerekek: A zenei tehetség pszichológiája

Pablo Picasso kisgyermek kori festménye

Apollóntól napjainkig nem sok minden változott a csodagyerekekkel kapcsolatban. Ma is jóval több a már-már természetfeletti képességekkel rendelkező művészjelölt, mint amennyien végül felnőttként is kiemelkedőt nyújtanak a hivatásukban. Tudományos pontossággal továbbra is lehetetlen leírni a jelenséget, noha a vizsgálódás téren óriási fejlődés történt az utóbbi néhány évtizedben. Éppen száz éve jelent meg a nemzetközi téren is első úttörő munka, Révész Géza tollából: négy éven át vizsgálta a kisgyerek zenét, Nyíregyházi Ervint, aki később végigbukdácsolta az életét. De kik azok a csodagyerekek, mitől azok, és mitől függ, hogy sikeresek lesznek-e?

Készült egy beszédes fénykép: egy idős úr és egy tíz év körüli kisfiú gondolataikba merülve néznek egy papírlapot – ugyanazon gondolkodnak. Egyikük a 20. század egyik legjelentősebb matematikusa, Erdős Pál, a kisfiú pedig Terence Tao, aki tizenhárom évesen megnyerte a Nemzetközi Matematika Diákolimpiát, bő évtizeddel később pedig már a világ egyik legjobb egyetemén, a UCLA professzoraként oktatott. Polgár Judit tizenkét éves korától több mint negyedszázadon át vezette a felnőtt női sakk-világranglistát. Tanishq Abraham nyolcévesen szupernóvát fedezett fel, kilencévesen előadást tartott a NASA konferenciáján. A tizenhat esztendősen elhunyt pakisztáni lány, Arfa Karim kilencévesen kapta meg a Microsoft Minősített Szakember programozóigazolást; a filozófus Saul Kripke még óvodás korában tanult meg óhéberül. Az indiai Edmund Thomas Clint a neki adatott hét év alatt több mint harmincezer festményt festett, Bobby Fischer tizenöt és fél évesen már sakk-nagymester lett. Pablo Picasso kilencesztendős volt, amikor első festményét befejezte; Perényi Miklós szintén kilencévesen adta első önálló koncertjét a telt házas Zeneakadémián. Mozart hatévesen nyűgözte le Európát. Hihetetlen teljesítmények és hihetetlen számok.

A csodagyerek elnevezéssel először az 1721 februárjában született és gyenge egészségi állapota miatt négyesztendősen elhunyt Christian Heinekent illették, aki a beszámoló szerint tizennégy hónaposan már olvasott, és kívülről tudott részeket az Ószövetségből, néhány héttel később az Újszövetségből is, valamint kétszáz egyházi éneket ismert, és hosszan sorolta a történelmi adatokat. A „lübecki gyermek-tudósként” is emlegetett fiú – akit ma talán a tudós szindróma egyike eseteként diagnosztizálnának – hosszan tudott sorolni történelmi adatokat; akkor lett ismert, amikor 1724-ben bemutatták a dán királyi udvarban. Az első csodagyerek azonban minden bizonnyal Apollón volt, akiről azt tartották, hogy rögtön születése után lenyűgözte a lúra és a kitarra hangja. A középkor leghíresebb csodagyereke a nemrég felfedezett zeneszerző, Hildegard von Bingen, aki nyolcévesen tanult zsoltáréneklést egy bencés kolostorban a 12. század elején.

A nagy bumm

A csodagyerekek száma a 19. század elején nőtt meg ugrás-szerűen, de nem azért, mintha azelőtt kevesebben lettek volna, hanem egyrészt ekkoriban vált elfogadottá a gyermek mint autonóm egyén képességeinek az elismerése, másrészt a virtuózok korában, az üzleti vállalkozásokként rendezett koncertek bevételeinek növeléséhez szükség volt a szenzációkra. A század legfontosabb zenei lapja, az Allgemeine Musikalische Zeitung összesen 213 csodagyerekről tudósít az 1798 és 1848 között megjelent számaiban, az első nyilvános fellépés idején betöltött életkor alapján. 1820-ig évente 2–6 csodagyerekről írtak, az ez utáni öt évben ez a szám megugrott 11-re, majd 1838 és 1846 között 5–9 között állt be. A bemutatott művészjelöltek kétharmada fiú, egy-

Bingeni Szent Hildegárd (1198–1279) nyolcévesen már zsoltárokat énekelt és nem sokkal később komponált is

harmada lány volt 10 éves átlagéletkorral. Legtöbbjük zongoristaként vette le lábáról a közönséget, ezen a téren a nemek körülbelül fele-fele arányban oszlottak meg, ezt követte a hegedű, 43:5 aránnyal a fiúk javára. Az éneklés terén tizenegy lány mellett mindössze két fiú szerepelt, fuvolistából azonban csak fiúkat találunk, tizenegyet, hárfásból viszont csak lányokat, összesen négyet; ezenkívül szerepel még cselló, gitár, klarinét, kürt, zeneszerzés és orgona. A legfiatalabbak négyévesek voltak, hegedűsök és a hárfások, a legidősebbek, akikről tudósítanak pedig tizenhat évesek, ők többnyire zongorán vagy hegedűn játszottak. Földrajzi eloszlásuk és érdekes: Bécsben 34-en, Berlinben 23-an, Prágában 16-an, Frankfurtban és Párizsban 11-11-en mutatkoztak be. Mára a hangszerek nemek szerinti megoszlása jelentősen megváltozott, a korábban maskulinnak tartott hangszerek (fuvola, klarinét, hegedű) ugyanolyan elterjedtek a nők körében is. A kivételes tehetségeket ma már nem újságokból és koncertpódiumon ismerjük meg, hanem televíziós tehetségkutatókból és a videómegosztó oldalakon, és rendszerint egy-egy lélegzetelállító produkcióval mutatkoznak be, a sikerben a műsorkörnyezet szintén döntő lehet. Régen sem volt ez másként. Robert Schumann későbbi felesége, Clara Wieck például tizenegy évesen lépett fel először koncerten, az esztrádszerű műsorban szerepelt zenekari nyitány, Rossini-dal meghívott énekessel. Maga Wieck egy nehéz zongoraművel kezdett, a koncert második részében egy nem különösebben nehéz, de tetszetős Czerny négyzongorás-zenekari da-

rabban közreműködött, majd saját, úgynevezett physharmonikára és zongorára írt kompozícióját adta elő, az est végén pedig saját variációit. Abban tehát, hogy a műsor a közönség számára szórakoztatónak és lebilincselőnek hatott, Clara Wieck teljesítménye csak az egyik tényező.

Akiknek sikerült

Egyes kutatók szerint a csodagyerekségben is fejlődés tapasztalható: a 19. század csodagyerekei nem tudtak annyit, mint a maiak, az arány azonban alighanem változatlan: a csodagyerekek közül alig néhányan maradnak meg a „csodafelnöttek” sorában. Az 1980-as években feltűnt csillag, Sarah Chang hegedűművész esete annyiban egyedi, hogy ő soha nem indult versenyen. Ötévesen felvételizett a Juilliard Schoolba, három évvel később hallgatta meg őt Zubin Mehta és Riccardo Muti – a kislány három olyan hegedűversenyt vitt, amelyekkel befutott művészek is évekig készülnek: egy Paganinit, a Csajkovszkijt és a Bartókot. A két maestro meghívta egy-egy koncertre, így Chang első zenekari koncertjeit a New York-i Filharmonikusokkal és a Philadelphia Zenekarral adta, majd 1991-ben, tízévesen felvette első lemezét, és hihetetlenül gyorsan, évi százötven koncerttel bekerült a nemzetközi zenei élet sűrűjébe. Tizenhét esztendősen három hónap szünetet kért, de ez csak három évvel később adatott meg neki, 2006-ban a Newsweek az Egyesült Államok nyolc legtevékenyebb nő listáján szerepeltette. Isaac Stern egykori hegedűjén játszik, vonóból háromféle közül válogat – az elképesztően sebes tempót tekintve elgondolkodtató tény, hogy 2009 óta nem jelent meg új önálló lemeze, honlapján hat éve tették ki a legutolsó hírt.

Emanuel Feuermann, Yo-Yo Ma, Perényi Miklós és Gregor Piatigorsky – csellisták, akik csodagyerekként kezdtek, és az élvonalban is tudtak maradni. A 20. században született zongoristák közül a legismertebbek talán Claudio Arrau, Daniel Barenboim, Cziffra György, Glenn Gould, Evgeny Kissin, Kocsis Zoltán és Lang Lang. A zeneszerző-csodagyerekek azonban mindig ritkaságnak számítottak. Bécsben 2016. december végén mutatják be a tizenegy éves Alma Deutscher második(!) operáját, Zubin Mehta támogatásá-

val. A brit kislány, aki hatévesen zongoraszonátát, kilencévesen pedig hegedűversenyt írt, mintegy húsz ezer feliratozóval és Youtube-csatornáján több mint hárommillió megtekintéssel büszkélkedhet, első operáját, a Hamupipókéét eddig több mint 111 ezren tekintették meg az interneten. Zongorán és hegedűn egyaránt tökéletesen játszik, egyazon koncerten ad elő hegedűversenyt és zongoraversenyt, és már azt a gyermeki örömet is lenyűgöző látni az arcán, amit számára a zene őszinte élvezete jelent, és amit felnöttek produkcióiban hiába keresünk. Alma Deutscher édesapja Európa vezető egyetemén oktat nyelvészetet, kislányáról azonban hatszor terjedelmesebb szöveg olvasható a Wikipédián.

Csodagyerek vagy torzszülött?

Igaz, a zenei produkciók bemutatására aligha találni tökéletesebb fórumot, mint a világháló, amelynek köszönhetően könnyebb hatalmas feltűnést kelteni, rajongókat, csodálókat szerezni, mint kétszáz éve, igaz, a dicsőséget megtartani is nehezebb. A világháló és közösségi média korszakában azon alkalmak szerepét, amelyeken a közönség Bécsben, Berlinben, Londonban vagy Párizsban rácsodálkozhatott egy-egy gyermek csodálatos képességeire, ma felváltotta a televízió és az internet; mielőtt valaki koncertpódiumra lép, előbb ezeken a stádiumokon kell keresztülmennie, és ugyanolyan kétséges, hogy megmarad-e motivációja, hogy felnőttként is tudja-e hozni azt az elismertséget, mint amit gyermekként kivívott. A Virtuózok komolyzenei tehetségkutató műsorban feltűnt nemcsak zongoristaként, hanem intellektusként is ragyogó Boros Misiről ma még nem tudható, pontosan merre vezet majd az útja, és ha valóban a zongora mellett marad, mire lesz elég rendkívüli talentuma. A tehetséget nem is igazán lehet megítélni képernyőn keresztül, legyen bár az a produkció bármennyire is lélegzetelállító. A különleges tehetség nem ugyanaz, mint a csodagyerek, de azt is tudjuk, hogy nemcsak csodagyerekek lesznek később világformáló nagyságok. Schiff András 1968-ban mutatta meg magát a nagyközönség előtt a Ki mit tud? műsorban, ahogyan a Jackson Brothers is 1963-tól több tehetségkutatón hívta fel magára a figyelmet. Csak hat évvel később értek el áttörést; apjuk volt menedzserük, aki övvel kezében fenyegette veréssel a testvéreket, ha nem játsszák a dalokat tökéletesen (a rendkívüli teljesítmények mögött álló szülői háttérről lentebb szólunk). A legkisebbik fiú, Michael tizenhárom esztendősen kezdett szólókarrierbe, és vált később a pop királyává.

A nagy kérdés persze az, hogy az üstökös később is meg tudja-e tartani fényerejét, sebességét, amellyel feltűnt az égbolton, és ez sok mindentől függ, nem csak a személyiség kivételes képességeitől. A témában a legfrissebbnek számító, 2016 őszén megjelent vaskos kötetben (Musical Prodigies: Interpretations from Psychology, Education, Musicology) nyolc körülményt határoznak meg, amelyek döntően befolyásolják a különleges képességű gyerekek kibontakozását:

Christian Heinrich Heineken, az európai művelődéstörténet által feljegyzett első igazi csodagyerek

KÉT KÖRNYEZET, KÉT ÉLETÚT

A személyiség kialakulásában, a csodagyerek későbbi boldogulásában döntő hatásúak a szülők, akik nem csak menedzserek, hanem biztosítják a folyamatos fejlődés érzelmi fedezetét, a fokozatos megerősödés hátterét is. Jó példa lehet a sakkozó Polgár lányok, vagy a zenénél maradvá Mendelssohn és Mozart esete. És természetesen nem minden zseniális alkotó született csodagyereknek; egy vélemény szerint például Mozart sem volt az, hanem inkább a szülői következtesség, a zenézi gyakorlat fokozatos elsajátíttatása hozta ki belőle rendkívüli teljesítményeit.

Érdekes összevetést közöl a már említett könyv: a nyolc feltétel alapján egymás mellé állítja egy sikeressé vált csodagyerek, Yehudi Menuhin és Nyíregyházi Ervin fejlődésének körülményeit. Mindketten kelet-európai zsidó középosztálybeli családba születtek, kiskorukban felismerték tehetségüket, ambiciózus szülők elsőszülött fiaik voltak, hosszú élet adatott nekik. Remek tanároknál tanulhattak, akik emberileg is erős támasznak bizonyultak, a szülők komoly energiákat fektettek abba, hogy gyermekeik jó iskolákba kerüljenek. Menuhinék San Franciscóból Európába utaztak Enescuhoz és Adolf Busch-hoz, Nyíregyháziék Berlinbe Dohnányihoz és a Liszt-tanítvány Frederic Lamondhoz. Menuhin szülei bevándorlókként érkeztek az Egyesült Államokba, Nyíregyházi Pesten született, és ott is töltötte gyermekéveit. A magyar muzsikuskomponálással is foglalkozott: három éves korától haláláig mintegy ezer művet írt, ez a tevékenység legalább annyira fontos volt számára, mint az előadóművészet.

Azonban az idejétmúlt romantikus stílusú darabokkal nem aratott sikert, és ez is szerepet játszott abban, hogy az értékrendje mellett csökkönösen kitaró Nyíregyházinak folyamatos kudarcélmény adatott – Menuhin ezzel szemben „csak” előadóművész volt. Révész Géza 140-es IQ-t mért a hétéves magyar csodagyereknél, aki az akkoriban mérvadó Binet–Simon-skála szerint három évvel megelőzte korát. Menuhinval ugyan nem készült hasonló teszt, de a fennmaradt családi dokumentumok alapján minden bizonnyal nem érte el ezt az intelligenciaszintet, érdeklődési köre sem volt olyan széles, mint a Nyíregyházié. Mégis jobban elviselte tehetségét, mint a magyar fiú, de személyiségük abban is különbözött, hogy Menuhin úgy gondolt talentumára, mint természetes adottságra, a szülei által is mutatott alázattal. Nyíregyházi azonban minden alkalommal szükségét érezte annak, hogy bizonyítsa-bizonygassa különlegességét, egyediségét; Menuhin természetességgel viselte szellemi arisztokratizmusát, Nyíregyházi tudatosan, folyton bizonyítani akarva nagyságát – ez a hajlam szintén szülői minták alapján alakulhatott ki benne. Mindkét fiú kitaróan és motiváltan dolgozott a maga területén, bár Nyíregyházi szertelenebbnek, fegyelmezetlenebbnek mutatkozott, túl sok minden érdekelt. Menuhint kiegyensúlyozott, mértéktartó életet élő családja támogatta, a túltengő szexualitástól és szabadosságtól áthatott környezetben felnövő Nyíregyházit viszont a saját belső szenvedélyei vezették, amelyek felnőtt korában magukkal vonták az alkoholba menekülést, a hektikus szexuális életet, a bedólt házasságokat. A szülők mindkét esetben egyformán kivették a részüket a gyermek támogatásából, Menuhinéknál az anya és az apa azonos nézetet képviselt a gyermek érdekeinek megítélésében, a Nyíregyházi családban azonban többször volt vita, mit zongorázzhat a gyerek. Az apát nem zavarta, ha fia azt játszik, amihez kedve van, az anya azonban a társadalmi felemelkedés, a vagyonszerzés eszközét látva a fiúban, olyan művek gyakorlására kényszerítette, amelyekkel garantált a gyors siker, és korlátozta szellemi étvágya kielégítésében, például azzal, hogy elvette tőle a sakk-szakkönyveket, amikor azokkal Nyíregyházi több időt kezdett foglalkozni, mint a zongorázással.

Menuhin édesapja kilencvenévesen, édesanyja száznegy évesen hunyt el, mindketten végigkísérhették fiuk karrierjét, a magyar művész édesapja tizenkét éves korában halt meg, anyjával 17 éves korában szakított, ő a holokauszt áldozata lett, a veszteséget Nyíregyházi Ervin szintén megbotránkoztatóan erős kijelentéssel fogalmazta meg.

Menuhin édesapja kilencvenévesen, édesanyja száznegy évesen hunyt el, mindketten végigkísérhették fiuk karrierjét, a magyar művész édesapja tizenkét éves korában halt meg, anyjával 17 éves korában szakított, ő a holokauszt áldozata lett, a veszteséget Nyíregyházi Ervin szintén megbotránkoztatóan erős kijelentéssel fogalmazta meg.

Nyíregyházi Ervin

Yehudi Menuhin

Forrás: Gramofon-archív

Perényi Miklós – csodagyerekként indult, majd következetes és lelkiismeretes munkával be is futotta a tehetsége alapján megérdemelt pályáivet

testi fejlődés, szellemi fejlődés, történelmi és politikai környezet, személyiségi erősségek és gyengeségek, családi környezet, tanárok és mentorok, az adott tárgykör (zenei előadó- vagy/és alkotóművészet), tágabb szakmai környezet (kritikusok, ügynökségek, támogatók, technológia, iskolák). Ritka szerencsés konstelláció tehát az, amelyben a csodagyerekből „csodafelnőtt” válhat, és nem csoda, hogy a legtöbb esetben ez nem is sikerül. Ha pedig utóbbi következik be, az is különös esetet eredményezhet – nem véletlen talán, hogy az angol prodigy szó jelentése csoda, csodatett, csodagyerek, valamint torzszülött, szörny, baljós előjel.

Czeizel Endre szerint a kivételes művészi teljesítmény szempontjából meghatározó képességek egyik fő eleme a kreativitás. Ez „a szokásostól eltérő (divergens) gondolkodáson alapszik, amely az önálló világlátást és a szokatlan megoldásokat, tehát az eredetiséget biztosítja. A kreativitás gyakorta társul különleges érzékenységgel, fokozott kritikai érzéssel, összeférhetetlenséggel stb., és ezért sajátos személyiséggel. A kreativitás az alapja a géniuszok legfontosabb képességének, az »új világ« teremtésének, vagyis hogy sajátos, egyéni, csak rájuk jellemző műveket alkotnak, és ez által új utakat képesek nyitni a többi ember számára.” Ilyen szemmel olvasva érthetőbb Bobby Fischer esete, akiről egyik sporttársa azt nyilatkozta: „ha nem lett volna sakkozó, valószínűleg veszélyes pszichopata vált volna belőle.” Minden idők legzseniálisabb sakkozóinak egyike, a hatvannégy mező Mozartja valójában kibírhatatlan természetével keserítette meg környezete életét, irreális követelése miatt rettegtek

tőle a versenyrendezők. Ő maga azt kérte, hogy egy harminc lakosú dél-izlandi falucska templomkertjében helyezték végső nyugalomra, szűk baráti körben.

Egy elkallódott géniusz

A 20. századi magyar zenei előadóművészet legendás elfeleltette például az 1903-ban született Nyíregyházi Ervin, akit mozarti képességek birtokosaként jellemzett Révész Géza zenepszichológus. Az ő 1916-ban megjelent kötete az első, amelyet egyetlen személy tanulmányozásának szenteltek ebben a témában. (Pszichológiai szempontból a 20. század elején kezdtek vizsgálni a különleges képességeket; a később etnomuzikológusként és organológusként klasszikus szerzővé vált Erich Moritz von Hornbostel még fiatal kutatóként vizsgálta a tizenhárom éves Erich Wolfgang Korngold hallását komplex hangzatokkal. Az osztrák csodagyerek még nem volt tízéves, amikor megírta Halál című kantátáját, majd A hóember című balettet, amelyet több mint harminc európai operaház mutatott be pár éven belül.) Nyíregyházi Ervin anyagilag és lehetőségeit tekintve is jól szituált családba született, apja az Operaház kórusában énekelt. Kiskorától olyan nagy tanároknál tanulhatott a Zeneakadémián, mint Thomán István, Székely Arnold, Siklós Albert és Weiner Leó, aki elragadtatással nyilatkozta egyszer róla, hogy Beethoven Waldstein-sonátáját jobban játssza, mint Busoni. Már hatévesen olyan komoly repertoárt birtokolt,

Napjaink csodagyereke, az operaszerző-hegedűművész Alma Deutscher

amelynek része volt Beethoven Pathétique-szonátája és Schumann Papillons ciklusa is, kilencesztendősen Grieg és Csajkovszkij zongoraversenyait játszotta, és még nem töltötte be a tízet, amikor Schumannét előadta a Zeneakadémián (tíz nap alatt tanulta meg kívülről). Már kisgyerekként úgy zongorázott, mint egy érett művész, a zenekari partitúra szólamait úgy keltett életre a hangszernél, mintha csak könyvet olvasna, bármilyen hangnembe azonnal transzponálta az elé tett zeneműveket. Fiatalon olvasta Dosztojevskijt, Shakespeare-t, Goethét, Heinét, az ókori görög írókat, a magyar klasszikusokat, érdekelte a filozófia, a történelem, a földrajz, és rendkívüli tehetségnek mutatkozott sakkban is, vakon tudott játszani. Tizenkét évesen már a Berlini Filharmonikusokkal lépett fel – a sajtó a szintén tizenéves berlini debütáns Claudio Arrau és közte ál-rivalizálást gerjesztett –, a következő években Európa-szerte koncertezett, Skandináviában különösen sokat, a legnehezebb műveket tűzte szólóestjei műsorára. Még mindig kisfiú volt, amikor nyári szünetben Kodállal négykezesedett, a Liszt-tanítvány Eugene d'Albert-rel Beethoven-szonátákról beszélgetett, a kor zeneszerző-pápaiának, Goldmark Károlynak, Lehár Ferencnek és Puccininek zongorázott. „Egyik tanárom sem tanított nekem olyat, amit már ne tudtam volna ösztönösen magamtól, de Dohnányi és Lamond inspirált” – nyilatkozta rövid berlini tanulóévei kapcsán, az 1910-es évek közepén. Ekkora specialitásával vált a több versenymű megszólaltatása, így 1916. december 12-én, első zenekar-kíséretes budapesti fellépésén Schumann- és Beethoven-zongoraversenyeket, valamint Liszt szintén nem könnyű Magyar fantáziáját szólaltatta meg, és még nem töltötte be a tizennegyvet! Kisgyerekkorától rendszeresen komponált, majdnem félórás Nagy patetikus szonátáját Bartók is hallotta (és drámai erejüként jellemezte) azon az 1917. októberi szólóestjén, amelyen Nyíregyházi a gigantikus művet Beethoven Waldsteinje és Chopin h-moll szonátája között szólaltatta meg. Tizenévesként tehát minden adott volt számára a ragyogó pályához.

A vég kezdete

A szülei mögötte álltak, azonban veszte is ez lett. Miután apja tizenkét esztendősen meghalt, az erőskezű és becsvágyó anyja mint könyörtelen stage mother irányította őt, mindenáron pénzt akart csinálni fia karrierjéből. Gyermekének megtiltotta, hogy operákat és szimfóniákat zongorázzon, jöllehet ez volt a szenvedélye, de az Ervin által rajongásig tisztelt – és minden bizonnyal zseniálisan játszott – Liszt-művek műsorra tűzését is ellenezte, mert félt a rossz kritikáktól. „Mondtam, hogy ne játssz Lisztet, még tönkremegyünk!” – mondta. A népszerű opuszokat erőltette fiára, például Chopin perc-keringőjét, de azt is lehetőleg szenzációs tempóban, valóban egy percen belüli idővel megszólaltatva. Ha egy koncert után egy jó kritika és egy rosszat jelent meg, édesanyja az utóbbi szerzőjére mondta, hogy ő az, aki ért a zenéhez. (Nem csoda, ha Nyíregyházi élete végéig szomjazott az elismerésre, a dicséretre.) Már kamasz volt, de anyja még mindig rövidnadrágba öltöztette, magához láncolta, burookban nevelte, nem akarta, hogy felnőtté váljon, hogy elmúljon a feltűnést keltő csodagyerek kor, Ervin tizenöt évesen tudta meg, hogy a gyereket nem a golya hozza. Egyre inkább elfordult anyjától, majd a viszony elmérgesedett, a tizenhat éves fiú Berlin utcáin jelentette ki, hogy lemondja következő fellépését, ha azon is rövidnadrágban kell megjelennie, sőt, nem ad több koncertet, ha nem kezdhet önálló életet – anyja eltörte a fején az esernyőt. Állítólag tizenhét éves korában fordult elő először, hogy koncert után ő tette zsebre a gázsit, mert anyja épp kilépett az öltözőből – Ervin a közeli pályaudvarra menekült, és vonatra szállt. Anyja már régóta próbált tengerentúli koncertlehetőséget szerezni fiának, és ez 1920 nyarán sikerült, az önálló élet kapujában álló tizenhét éves zongorista New Yorkba utazott. Mint később fogalmazott, ez volt a vég kezdete. Debütálása a Carnegie Hallban szenzációt keltett, számos további koncertet adott, nagy feltűnést keltve, megosztva a kritikusokat. Az érdeklődés iránta egyre csökkent, ezért menedzserét okolta, aki ráadásul anyagilag is kihasználta. Perre került a sor, és bár peren kívül megegyeztek, ezt követően Nyíregyházi feketelistára került az amerikai koncert-bizniszben.

Hihetetlen extravaganciák

Valójában alkalmatlan volt az önálló életre, nem tudott megbirkózni a mindennapi élet legapróbb nehézségeivel sem, szüleitől nem kapta meg az ehhez szükséges útravalót, élete végéig gyerek maradt. Amikor Amerikába érkezett, állítólag még a cipőfűzőjét sem tudta megkötni, vagy felvágni a húst a tányérján – a bulvár-újságírók nagy öröme –, de egész életében gondot okozott neki a konyhai munka, például nem tudott egy tojást felverni, krumplit hámozni, nehézkes dolognak tartotta a fürdést, borotválkozást, öltözködést. Egyik felesége a tíz közül feljegyezte, hogy 1980-ban negyvenöt percbe telt, míg Nyíregyházi begombolta az in-

Nyiregyházi Ervin és Gloria Swanson amerikai színésznő 1937-ben

gét. Gyerekes lelke, érzemvilága volt az oka, hogy mindig beleharapott az öt etető kézbe, de megvetette a koncertéletet, nem tűrte, ha csak a látszata is felmerül annak, korlátozzák személyes szabadságában. Ugyanakkor képtelen volt a saját érdekeiért, az általa képviselt művészi értékekért kiállni; „Hagytam magam elnyomni – ilyen a természetem” – vallotta később. Hamar nincstelenné vált New Yorkban, gyakran éhesen, parkban vagy a metróban aludt, szállodai zenekarokban, a magyar közösségnek vagy a Sing Sing börtönben játszott, kis pénzéért. Hat dollárral a zsebében 1928-ban átköltözött a nyugati partra, hogy Hollywoodban találjon megélhetést: jó néhány jelenetben kapott szerepet, amikor a kamera a zongorázó szereplő kezét mutatta. Tehetségével a némafilm-korszak sok világsztárját, például Lugosi Bélát, Gloria Swansont, Rudolph Valentínót is rajongójává tette Kaliforniában, sőt Arnold Schönberget is, aki Otto

Klemperernek írt levelében hosszan ecsetelte Nyiregyházi előadói nagyságát, az egekbe magasztalva a harminchárom éves fiatalembert. Aki azonban önpusztító típusként az alkoholt sem megvetve, futó kapcsolatokba menekülve, soha nem tudta újra fellendíteni karrierjét. (A borderline személyiségzavar az Amerikai Pszichiátriai Társaság által kilenc meghatározott tünete közül legalább hét illett rá.) Idővel egyre idegesebb lett fellépésein; 1946-ban Los Angelesben csak úgy volt hajlandó közönség elé állni, ha selyemmaszkot viselhet: „Mr. X, az álarcos zongorista” – hirdették a plakátok. A második világháború után karrierje végképp véget ért, nem volt zongorája sem, nem is gyakorolt, egyik feleségtől azért vált el nem sokkal esküvőjük után, mert az ásitott a koncertjén. A hetvenes években egy zongorafanatikuss csoport rátalált, ennek hatására nyilvános koncerteket adott, felvételeket is készített, újra reflektorfénybe került egyedi és erőteljes zongorista stílusa, interjúk, cikkek, portréfilmek készültek vele, úgy tűnt, ha későn is, de lesz még egy felvétel. Ő azonban nem volt hajlandó feláldozni magát a nyilvánosság oltárán hírnévért, pénzért, mesés ajánlatokat is visszautasított, kitarthatott a csavargó életvitel mellett. Az 1980-as évek elején Japánban találta meg azt a közönséget, amelyikben tiszteletet látott művészeete iránt, néhány év alatt adott pár koncertet, majd visszaért Los Angelesbe, hogy az ismeretlenség homályában haljon meg 1987-ben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bazzana, Kevin: *Lost Genius. The Curious and Tragic Story of an Extraordinary Musical Prodigy.* Caroll and Graf, 2007
- Carroll, Brendan G.: *The Last Prodigy. The Biography of Erich Wolfgang Korngold.* Amadeus Press, 1997
- Czeizel Endre: Legnagyobb természeti kincsünk: a tehetség. In: *Fizikai Szemle* 2003/11, 398
- Kenneson, Claude: *Musical Prodigies. Perilous Journeys, Remarkable Lives.* Amadeus Press
- Kopiez, Reinhard: *The musical child prodigy (wunderkind) in music history: a historioetric analysis.* In: Deliege, Davidson (szerk.): *Music and the mind. Essays in honour of John Sloboda.* Oxford University Press, 225–236.
- McPherson, Gary E. (szerk.): *Musical Prodigies: Interpretations from Psychology, Education, Musicology.* Oxford University Press, 2016.
- Révész Géza: *Erwin Nyiregyházi – psychologische Analyse eines musikalisch hervorragenden Kindes.* Lipcse, 1916
- Rózsáné Szabó Dóra: *Nyiregyházi Ervin (1903–1987) élete és tehetsége.* In: *Parlando* 2012/3. szám
- Stevens, Gerd-Heinz: *Das Wunderkind in der Musikgeschichte*

Nyiregyházi Ervin gyermekrajza – zsenialitás és őrület határán

Nyiregyházi Ervinről bővebben, felvételekkel, dokumentációval:
www.fugue.us/Nyiregyhazi_top_E.html
www.nyiregyhazi.org

Honvéd
Férfikar

IDŐTLEN
KLASSZIKUS

JEGYEK
A HELYSZÍNEEN
VÁLTHATÓK

HELYSZÍN:
MAGYAR TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA, DÍSZTEREM
Budapest, V. ker.,
Széchenyi István tér 9.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

**HONVÉD
EGYÜTTES**

2016. OKTÓBER 17. 19:00

Pesti srácok

2016. DECEMBER 7. 19:00

Bartók férfikarok

2016. DECEMBER 19. 19:00

Karácsonyi koncert

2017. MÁRCIUS 31. 19:00

Gregoriántól a spirituáléig

2017. ÁPRILIS 28. 19:00

Duke Ellington: Sacred concert

In memoriam Kocsis Zoltán

Forrás: Gramofon-archív

Kocsis Zoltán kétszeres Kossuth-díjas, Liszt Ferenc-díjas zongoraművész, karmester, zeneszerző, a Nemzeti Filharmonikusok főzeneigazgatója hosszú, méltósággal viselt betegség után, 64 éves korában elhunyt. Búcsúztatására november 19-én került sor a Liszt Ferenc Zeneakadémia Aulájában, ahol tisztelői is leróhatták kegyeletüket egy szál fehér rózsával vagy kardvirággal. Beszédet mondott Áder János, Magyarország köztársasági elnöke; Kurtág György zeneszerző, dr. Vigh Andrea, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektora; Mocsári Károly zongoraművész, Perényi Miklós esellőművész, valamint Kovács Géza, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatója. A Gramofon az alábbiakban Retkes Attila főszerkesztő nekrológiájával, valamint Réfi Zsuzsanna – néhány héttel Kocsis halála előtt készült, eddig publikálatlan – interjú-töredékével búcsúzik a korszakos jelentőségű művésztől.

„Ami talán egy évszázadban egyszer-kétszer ha akad, az Kocsis Zoltán muzsikusi nagysága. Ritka kincsünk van, vigyázzunk rá!” – írta 1970 tavaszán az akkor alig 18 éves fiatalemberről Kroó György, a korszak mértékadó zenekritikusa. Tündöklő zongoraművészi pálya első jelentős mérföldköve volt ez a pillanat: Kadosa Pál és Rados Ferenc – ha nem is csodagyerekként, de mindenképp rendkívüli tehetségként feltűnt – növendéke megnyerte a Magyar Rádió (akkor még) igen rangos Beethoven-versenyét. Ezzel országszerte ismertté vált a neve, sőt nemzetközi karrierje is elindult. Most, korai halálának tragikus pillanatában teljesen fölösleges lenne felsorolni, hány országban aratott kiemelkedő sikereket, milyen sztárzenekarokkal és -karmesterekkel játszott együtt. A sok-sok emlékezetes koncert és fesztiválszereplés mellett nagyon fontos viszont – és ez némi vigaszt nyújt –, hogy Kocsis zongoraművészi pályájának legsikeresebb periódusa (a nyolcvanas-kilencvenes évek) egybeesett a CD-kiadás virágkorával, így játéka hangfelvételen is viszonylag jól dokumentált. A Hungaroton és a belőle kiszakadt Quintana, a Denon és a Columbia japán leányvállalata mellett hosszú időn át a holland Philips Classics exkluzív művésze volt, s ez lehetővé tette számára, hogy nemcsak tudásban, de megbecsültségben is generációjának legnagyobbjai közé emelkedjék.

Kocsis Zoltánt gyakran emlegetik Bartók szellemi örököseként, s ebben van is igazság. Ha azonban pusztán zongoraművészi pályáját vizsgáljuk, akkor néhány más nevet is meg kell említenünk. Korlátokat nem ismerő, ösztönös tehetsége (sőt mondjuk ki: zsenialitása), briliáns technikája Dohnányi Ernőéhez hasonlítható. A kamarazene iránti különös affinitása, partnereire való érzékeny odafigyelése Weiner Leó műhelyéig vezethető vissza – bár ők személyesen már nem ismerhették egymást. Mesterei közül pedig Rados mellett Kurtág Györgyöt és Simon Albertet kell megemlítenünk – mint olyan univerzális muzikusokat, akikre az egyébként igencsak öntörvényű Kocsis mindenkor szívesen hallgatott. És fontos az a két kolléga, nemzedéktárs is, akikkel egyszerre bukkant elő az ismeretlenségből: Ránki Dezső és Schiff András. Kezdetben persze versenytársak voltak, de aztán mindenki szépen megtalálta a saját útját, a publikum legnagyobb örömére. Biztos vagyok benne, hogy most Ránki és Schiff is mélyen gyászolja.

Kocsis pályájának másik, meghatározó jelentőségű területe a zenekarépítés, zenekarvezetés, szimfonikus repertoárfejlesztés. Alig harmincévesen, Fischer Ivánnal megalapította a Budapesti Fesztiválzenekart, amely teljesen újszerű, friss, nyugatias szemléletével alaposan felkavarta a késő Kádár-kori magyar zeneélet állóvizét. A kezdetben alkalmi tár-

Fotó: Kotschy Gábor

sulatként működő Fesztiválzenekar intézményesülése (1992) után nyilvánvalóvá vált, hogy két dudás nem fér meg egy csárdában: a BFZ valójában Fischer Iván zenekara. Kocsisnak így keserű szájjal kellett távoznia, de aztán tálcán kínálkozott a lehetőség: a Ferencsik János halála (1984) óta gazdátlan Állami Hangversenyzenekar – új nevén: Nemzeti Filharmonikusok – vezetése. A Filharmonikusok élén az elmúlt tizenkilenc évben számos jelentős eredményt ért el, sugárzó muzikalitásával, személyes erejével bőségesen pótolva a kezdetben még hiányzó vezénylési tapasztalatot. Személycserékkel, érdeksérelmekkel járó minőségjavító programja az ezredfordulón komoly ellenállásba ütközött. A középszerűek lázadoztak és lázítottak ellene, de Kocsis – szerencsére – végigvihette szakmai elképzeléseit, amelyek nyomán a patinás zenekart ismét az ország és a kelet-euró-

pai régió vezető együtteseinek közé emelte. Nagy érdeme a posztromantikus Richard Strauss munkásságának hazai reneszánsza, de sokat tett a 19–20. századi magyar zene újraértelmezéséért is. Fontos mozzanat volt, amikor megírta Schönberg befejezetlenül maradt operája, a Mózes és Áron harmadik felvonását, s az így kiegészített darabot Miskolcon, majd a Müpában be is mutatta.

A szakma is hajlamos elfeledkezni Kocsis Zoltán fantasztikus zeneszerzői-hangszerelői teljesítményéről. Kezdetben a Jeney Zoltán, Vidovszky László és Sály László nevével fémjelzett Új Zenei Stúdió külső tagja, közeli barátja, műveik rendszeres előadója volt, s maga is komponált ebben a nagyon modern, szélesebb közönség számára alig-alig érthető stílusban. Bátor, szókimondó ellenzékiként 1986-ban gyászzenét írt a csernobili atomkatasztrófa áldozatainak emlékére. A kilencvenes évek közepétől érdeklődése a saját művek helyett a hangszerelések – vagyis szóló- és kamaradarabok szimfonikus zenekari átíratának készítése – felé fordult. Ez azért különös és csodálatos, mert az európai zenetörténetben a hangszerelés mindig „iparosmunka” volt, nem tekintették önálló művészi teljesítménynek. Kocsis viszont olyan érzékkel és szeretettel nyúlt Debussy, Ravel, Bartók és mások kompozícióihoz, hogy munkája nyomán a sokszor már elfeledett romantikus, impresszionista és 20. századi darabok új életre keltek, pompás színekkel gazdagodtak.

A zongoraművészi és karmesteri pályájával járó reflektorfényen kívül zajlott Kocsis Zoltán munkásságának negyedik nagy területe: a tudományos, ismeretterjesztő és pedagógiai tevékenység. Évtizedeken át segítette a kibontakozó, majd Somfai László vezetésével igen komoly nemzetközi eredményeket elérő magyarországi Bartók-kutatást. Aligha véletlen, hogy utolsó zeneakadémiai szereplése idén nyáron egy Bartók vonósnégyeséről tartott, zajos sikert arató ismeretterjesztő előadás volt, Kelemen Barnabás kvartettjének közreműködésével. 2006-ban művészeti vezetője lett a Bartók Béla Új Sorozat elnevezésű hanglemez-összkiadásnak, s nem az ő (hanem a magyar kultúrpolitika) kudarca, hogy referencia-értékű felvételek után a sorozat megtorpant, mára gyakorlatilag megszűnt. A zenén messze túlmutató esztétikai-filozófiai kérdések is foglalkoztatták: a Holmi című (Réz Pál halálával ugyancsak sajnálatosan megszűnt) folyóiratban kiváló esszéket publikált. Kocsis intézményes keretek között csak nagyon rövid ideig tanított, de mégis sokan tekintik mesterüknek: zongoristák éppúgy, mint a keze alatt játszó zenekari muzikusok, akiknek egy-egy tanácsa, szarkasztikus megjegyzése örökké emlékezetes marad.

Világítótorony. Tölgyfa. Gyászbeszédekben ezeket a kifejezéseket szokták használni olyan művészekre, tudósokra, akiknek életműve egy egész korszakot meghatározott. Ezúttal még erre sincs szükség. Ha csak annyit írok: meghalt a Kocsis Zoli, a muzikusok és a zenebarátok évtizedek múlva is pontosan tudni fogják, milyen felmérhetetlen ez a veszteség.

Retkes Attila, a Gramofon főszerkesztője

„Klasszikussá nemesedett szerzők”

Interjú-töredék komponálásról, átiratokról, muzsikálásról és zenéről

Még nyár végén ültünk le beszélgetni Kocsis Zoltánnal a hangszereléseiről, s persze ezernyi témát érintettünk. Szó esett Kurtágról, Debussyról, Rahmanyinouról, Chopinről, Glenn Gouldról, Bartókról, Adyról, Mallarméről és Végh Sándorról. No meg persze tervekről, amelyekből szünet-szakadatlan akadt temérdek... S aztán Kocsis Zoltán egy kérdésre azt felelte, hogy ma már nincsenek olyan sokoldalú alkotóművészek, mint amilyen annak idején Liszt vagy Dohnányi volt. S bár szinte mindig igaza volt, ebben tévedett. Ő volt ugyanis zenei életünk egyik utolsó polihisztor.

➤ Réfi Zsuzsanna

Gramofon: Már az átiratok előtt is foglalkozott zeneszerzéssel, hiszen fiatalon komponált, s például a csernobili atomkatasztrófa áldozatait is írt gyász-zenét...

Kocsis Zoltán: Annak idején, az Új Zenei Stúdióban úgyszólván kötelező volt komponálni. Rengeteget kísérleztünk, születtek közös szerzemények, ezek közé tartozott a Hommage á Kurtág vagy Hommage á Dohnányi, amelyekben magam is dolgoztam. Részt vettem improvizációs koncerteken is, ezek alapján született Jeney Zoltán zseniális, Ha majd leírjátok, eljövök című opusa, ami nem zenemű, inkább pamflet. Egy zeneszerző kijelentésén alapul, aki az improvizációt nem tartotta sokra, s egyszer ezzel a mondatral válaszolt Jeneynek, aki meghívta egy ilyen koncertre... A kísérletezés időszakának aztán vége szakadt, klasszikussá nemesedtek ezek a szerzők is. Elegendő talán Jeney Halotti szertartására gondolni, ami alapmű. Nagy kár, hogy csak egyszer tudtuk teljes formájában bemutatni, tervezzük azonban a lemezfelvételt, s ahhoz kapcsolódóan a mű előadását is. Visszatérve rám, én akkor a Kurtág-féle miniatűrismus, a miniatűrkompozíciók és -tételek bővületében éltem. Ma is hangról hangra fel tudnám idézni azokat a műveket, amelyekben úgyszólván felnőttem. Az első öt opusnak még a munkakézirata is nálam van, s erre nagyon büszke vagyok, mert talán abban az időben nem tett senki másra ilyen elementáris hatást Kurtág korai oeuvre-je, mint rám. Amikor aztán hozzá kerültem, mint zongorista-növendék, már éppen befejezte a Bornemissza Péter mondásait, s módomban állt a megszületett művet tanulmányozni. Nagyon érdekes volt látni, hogy Kurtág, a miniatűrista, hogyan hódítja meg egyre jobban a nagyobb formarészeket, tételeket, műveket. Az, hogy A boldogult R. V. Truszova üzeneteit megírta, szintén annak az erőfeszítésnek köszönhető, amellyel ő a nagy forma felé fordult. Ezek voltak a korai zeneszerző-élményeim.

G.: Miért nem folytatta a komponálást?

K. Z.: Ilyen mérvű specifikálódás mellett minden tevékenység teljes embert kíván. Ma már nincsenek olyan poli-

hisztorok, mint Liszt, Dohnányi vagy említhetem Bartókot is, aki a zeneszerzés mellett aktívan zongorázott, kamarázott, népdalt gyűjtött. Ha én alaposabban elmélyedtem egy tevékenységben – legyen az tanítás, komponálás, átdolgozások készítése –, akkor csakis azzal foglalkoztam. Amikor a Mózes és Áron III. felvonását írtam, nem dolgoztam máson. Vagy most, amikor a legutolsó hangszerelési munkámat készítettem, Rahmanyinov etűdjeit, akkor sem. Nem gyakoroltam, nem készítettem cikkeket. Amikor pedig a Holmi utolsó számába Bartók Hűsz magyar népdaljáról írtam, két hétig csakis azzal foglalkoztam. Egy dologra kell koncentrálni – ha azt az ember teljes értékűen akarja csinálni –, s addig leállni minden mással. Nagyon érdekes azonban az is, hogy az egyik tevékenység során szerzett fáradalmakat ki lehet pihenni, míg az ember a mással foglalkozik.

G.: Mi izgatja a hangszerelésben?

K. Z.: Engem mindig bosszantott, hogy egyes művek kevésbé népszerűek. Vajon miért játsszák ritkán Debussy dalait, noha nem énekelhetőek nehezen, s még csak azt sem lehet mondani, hogy a francia nem volna világnyelv? S az sem igaz ezekre a művekre, ami Bartók és Kodály dalaira, hogy a magyar nyelv dikciója miatt szinte lehetetlen külföldi előadónak hozzájárulnia... Nem értettem, hogy ezek a darabok miért oly kevéssé kedveltek, ezért is döntöttem úgy, hogy meghangszerelem az Ariettes oubliées-t, s még hét Debussy-dalt, amelyek tényleg hangszerelés után kiáltanak. Mert valahogy ezekben a művekben és Rahmanyinov dalaiiban – amelyekből most már tizennyolcat hangszereltem – a remekül zongorázó szerzőknek megszaladt a tolluk. Olyan kíséretet komponáltak az énekszólam alá, ami úgyszólván lejátszhatatlan zongorán... Rahmanyinov esetében még mentség lehet a saját óriási keze, mert állítólag még tredecimát is átért. Rahmanyinovnál egyébként A patkányfogó volt az első nóta, amit meghangszerelem. Aztán az Álom című dallal is foglalkoztam, amelynek a zongoraszólama olyan, amelynek

Fotó: Garas Kálmán

még a kislabizálása is nehéz. S ha már nekik meglódult a ceruzájuk, ez engem arra ösztönzött, hogy nekem is meglóduljon a fantáziám, és olyan hangszerelésbe öltöztessen ezeket a dalokat, amelyet tartalmilag és a zene szubsztanciáját tekintve is megkívánnának.

G.: Olyan ez, akár egy műfordítás?

K.Z.: Hasonló. Éppen most tanulmányoztam az ilyen jellegű munkákat, a magyar származású George Szirtes fordított le nekem három Ady-verset, zseniálisan. Egy ilyen alkotó esetében, mint Ady – aki úgy vélem, a legnagyobb szimbolista költőnk, s bőven megérdemelt volna egy Nobel-díjat annak idején – látom a fordításnál, hogy tényleg micsoda változásokon megy keresztül az eredeti tartalom, hogy aztán teljesítse azt az ismérvet, amit Mallarmé tömören úgy fogalmazott meg: a versíráshoz nem gondolatok kellenek, hanem szavak. A műfordításhoz is szavak kellenek. S átfordítva ezt a hangszerelésre, ahhoz is ötletre van szükség. Zenei gondolatok ezek, nem pedig az anyag valamiféle áttranszformálása zenekarra.

G.: Hangszerelési sikerét az is jelzi, hogy sokan adják elő ezeket a darabokat, s az alapfokú művészetoktatás anyagában is találni jó néhány alkotását. Nemrég pedig megjelent az Akkord zenei kiadónál a Mazurkák, Chopin műve az ön hangszerelésében.

K.Z.: Chopint hajlamosak vagyunk tipikus 19. századi szalonszerzőnek beskatulyázni, s bedugni őt a fogadóteremk áporodott levegőjébe, női szoknyák mögé. Pedig Lengyelországból jött, egy erős és egészséges országból, s olyan nemzet tagja volt, amely folytonosan elnyomás alatt állt, s nagyon erőssé vált a népi kultúrája. Lehetetlen hát Chopin mazurkáiból nem kihallani a népi eredetet, és ilyen módon a népi hangszereket: a nyírettyűt, a brácsát, a kontrát, a kísérő instrumentumokat. Ez indított arra – no meg Kelemen Barnabás és Várdai István gondos együttműködése –, hogy átírjak három mazurkát csellóra és hegedűre. Azt gondolom, sikerültek, mert tökéletesen visszaadják Chopin népi eredetét, amelyre mindig is nagyon büszke volt. Az átírat készítésben két dolog motivált: az egyik a hangszerekben rejülő lehetőség – ez a hárforientált átdolgozásaimra is jel-

lemző, akárcsak a zongoraátirataimra. A másik pedig az, ami Lisztet is izgatta: hogy miért nem népszerűbbek az egyes művek... Érdekes, ennek kapcsán nem is tudom, hogy Liszt miért nem nyúlt egy olyan parádés nyitószámhoz, mint Wagner A nürnbergi mesterdalnokok nyitánya, A walkür Tűzvarázsa vagy a Viráglányok jelenete a Parsifal-ból. Természetesen megtette a magáét Wagner ügyben, csak az ember csodálkozik, hogyha Walter bemutatkozását átírta zongorára, akkor a nyitányt vagy az Inasok táncát miért nem? Ha Liebestodot megcsinálta a Trisztán és Izoldából, akkor az előjátékot miért nem?!

G.: *Jelenleg milyen átiratokkal foglalkozik, min dolgozik éppen?*

K. Z.: Most nincsen új mű, a hangversenyekre koncentrálok, és inkább a már elkészült hangszerelések publikálásával vagyok elfoglalva. A terjesztés nagyon sokat jelent, ahogy az is, hogy mi kerül fel a YouTube-ra vagy a Spotifyra. Ezek a videó és audio megosztó csatornák egyre fontosabbak lesznek, mint a fizikai formában létező felvételek. Ma már nem is látok kézbe fogható lemezt a legutolsó felvételünkben, Bartók kórusműveiből, csak a letöltéseket. Nagyon jó egyébként, hogy ez ebben a formában is működhet. Glenn Gould álma is ez lett volna, hogy megvalósul a háromdimenziós térátvitel. Ő a kanadai lakásában leül zongorázni, és ezt az egész világban látják. Sőt, ott van a szobájában... Ma már mindez megoldható. Csak az a gond, hogy ezt ellenszolgáltatás nélkül várják sokan, hiszen az interneten bármit megtalálnak, és még fizetni sem kell érte. Lehet így is, csak akkor töröljék el a pénzt. S ha már itt tartunk, véleményem szerint a munka az egyetlen érték. Az az igazgyöngy is, amíg ott van a tenger mélyén vagy az arany, amíg ki nem mossák – addig nem érték. Ahhoz, hogy azzá váljon, munkára van szükség.

G.: *Hogy haladnak a Bartók Új Sorozattal?*

K. Z.: A színpadi műveket is fel kellene már venni, de DVD-ben lehet csak gondolkodni, annyi a versenyképes produkció. Egyébként ennek meg is vannak a feltételei. Azon gondolkodom ugyanis, hogy például a Mandarin esetében többféle verzió is készülhetne, akár az M. Tóth Géza animációs filmje vagy az Oláh Gusztáv-féle, klasszikus produkció kísérhetné a zenét. Akad emellett öt-hat olyan balettprodukció – köztük a győri vagy a pécsi –, amelyek méltán megérdemlik a megőrkítést. Ezen még gondolkozunk. Hátravannak még a dalkíséretetek is, amelyek kemény diót jelentenek. A tervezett dalok nagyrésze ugyanis részben befejezetlen kompozíció. Nem kerülhetjük el hát a konzultációt Somfai Lászlóval, Nádori Péterrel, Vikárius Lászlóval, valamint mindazokkal a szakértőkkel, akik ebben a munkában eddig is tevélegesen részt vettek és vesznek. Jele-sül annak a megállapítására, hogy mi kerüljön a főszövegbe, s mi a függelékbe. Sarkalatos kérdése ez a kotta-összkiadásnak is. Élesen elválik a Bartók-életműben, hogy mit adott ki a kezéből és mit nem. Mivel lépett a közönség elé, s mivel nem... Folyton változtatgatott, s ezeket a ceruzás

javításokat is figyelembe kell venni a felvételeknél, ezt teszem én magam is minden esetben. Elkerülhetetlen egyébként az is, hogy bizonyos műveket revízió alá vegyen az ember, s az új formában közölje. Tipikusan ilyen volt a Bartók által meghangszerelt első román tánc, amelynek a felvételét meg kellett annak idején szakítani, s aztán két napot töltöttem azzal, hogy vezetgettem át az éppen felszabadult kéziratból a javításokat a Dille-féle kottába... Időnként azonban meglepődöm azon, hogy a zeneszerző metronómjelzéseit sokan felülbírálják. Pedig Bartók – Végh Sándor elmondása szerint – képes volt egy teljes próbát végighallgatni, úgy, hogy észrevétlenül ült a sarokban lengő metronómmal. Utána pedig odament Véghez, s azt mondta neki: „Azt hiszem, hogy 58-ról mégiscsak vissza kellene térni 56-ra.” Nagyon kicsi különbség, de ez is lényeges volt számára! Éppen ezért nekünk is nagyon pontosan kell ragaszkodnunk a metronóm jelzéséhez. Mostanában lehetetlenül lassan játszószák az 1926-os szonáta második tételét. Pedig ha Bartók metronómjelzése szerint adják elő, akkor már az egy másik darab, másik zenemű. Miért jobban szerző jogi kérdés az, ha meghangszerelem a Hűz magyar népdal hiányzó darabjait, és az miért nem számít annak, ha valaki ily módon vét a bartóki előírások ellen, s teszi hiteltelenné a darabot? Úgy vélem, az nagyobb bűntény... Egyébként a tervek szerint Bartók Új Sorozatot a színpadi művekkel folytatjuk, ha csak el nem szánom magam, s begyűjtöm az énekeseimet, akár kotlós tyúk a csibéket, és nekiesek a Hűz magyar népdalnak. Az nagy falat lesz. Akárcsak ehhez kapcsolódóan az Öt magyar népdal zenekari hangszerelése.

G.: *Említette korábban, hogy nagyon szívesen írma operát, ha lenne rá ideje. Akadnak más, ilyen nagyszabású tervek is?*

K. Z.: Ahhoz is teljes ember kell. S hogy komolyan csináljak valamit, tényleg el kellene vonulnom teljesen a világtól. Amikor a Mózes és Áron III. felvonását komponáltam, elmentem Zamárdiba, és három hónap alatt készen is voltam a munkával. Schönberg két év alatt írta meg a II. felvonást, persze nekem könnyebb dolgom volt, mert ő készített a felvonáshoz vázlatokat, a szöveg szintén megvolt. Vagy vegyük például a Kiskarácsony, nagykarácsony című darabomat, ami mégiscsak zenemű. A népszerű dalnak 47 különböző változatát készítettem el. Ott sem nagyon foglalkoztam mással. A kislányomnak megírtam hat variációt karácsonyra, és utána az egész január-februáromat a további komponálás töltötte ki. Majd decemberben bemutattuk a kész alkotást. Egyébként a darab idén is felhangzik majd az év végén, most Debrecenben. Szóval, az íráshoz tényleg el kell vonulni a világtól. Egy átirat, átdolgozás elkészítése persze könnyebben megy, nekiülök, csinálom egy darabig, aztán félreteszem. Aztán megint nekiülök...

(A beszélgetést nem tudtuk befejezni, érkezett a következő vendég, Kocsis Zoltán pedig azt kérdezte: ugye, eljön még egyszer, hiszen rengeteg átiratomról még csak szót sem ejtettünk? Örömmel jövök ismét! – válaszoltam. Az interjú befejezésére azonban sajnos már nem kerülhetett sor...)

ÖSSZEFOGÁS

HAGYOMÁNYŐRZŐ MESTEREINKÉRT

Jótekonysági koncert

a Felső-Maros mente és Marosszék idős népzeneészeinek megsegítésére

Tükrös zenekar, Bekecs együttes, Fábrián Éva, Nyitrai Marianna, Juhász Zoltán, Corvinus Közgáz Néptáncegyüttes, Nyíregyháza Egyetem Boróka énekegyüttese, Szabó Szilárd és a Kincső táncegyüttes és még sokan mások

A műsor szerkesztője: Vavrincez András | házigazdája: Sztanó Hédi

A koncert utáni táncházban a fellépő zenészek húzzák a talpalávalót.

2016. december 15., 20 óra | Fonó Budai Zeneház

Ajándékozzon hagyományt szeretteinek!

A Hagyományok Háza ajándékutalványával kedvére válogathat előadásainkból, legyen az a Magyar Állami Népi Együttes egy-egy népszerű előadása, népzenei koncertvagy gyerekelőadás.

Az ajándékutalvány 500, 1000 és 2000 Ft-os címletekben kapható jegyirodánkban és a vásárlást követő hat hónapig válthatók be bármelyik a Hagyományok Háza által szervezett előadásra.

Hagyományok Háza

Jegyértékesítés: jegy@hagyomanyokhaza.hu

(+36-1) 225-605.

www.hagyomanyokhaza.hu

A portrait of Balázs János, a man with dark, wavy hair, wearing a dark blue long-sleeved shirt and blue jeans. He is sitting with his hands clasped in his lap, looking directly at the camera with a neutral expression. The background is dark and out of focus.

*Balázs János:
Keressük a folyamatos
megújulás lehetőségét*

CZF

CZIFFRA GYÖRGY FESZTIVÁL

2017. február 21. és 26. között rendezik meg másodjára a Cziffra Fesztivált. Az első fesztivál tapasztalatairól, a fesztivál fenntarthatóságáról, Cziffra szellemiségéről, valamint a jövő generációjának motiválásáról beszélgettünk a fesztivál megálmodójával és művészeti vezetőjével, a Liszt- és Junior Prima-díjas zongoraművésszel, Balázs Jánossal.

Gramofon: Amikor megvalósult az első Cziffra Fesztivál, értelmetlenné volt számodra, hogy lesz folytatás?

Balázs János: Igen, abszolút. Amikor konkrétan megfogalmazódott bennem, hogy egy fesztivált kellene létrehozni – amely ötlet mindössze az első fesztivált megelőző tavasszal született meg –, rögtön azt gondoltam, hogy ez több mint egy koncertsorozat, éreztem, hogy nem fog beleférni egyetlen évbe mindaz, ami eszembe jutott az első fesztivál kialakulásakor. Például azonnal láttam, hogy milyen sok művészt nem tudtam meghívni, akit szerettem volna. Így már rögtön megszületett a koncepció a következő évre. Hosszú távra tervezünk, és ha nem is a konkrét fellépők, de a konkrét koncepció már megvan egészen 2021-ig, amikor is Cziffra György születésének századik évfordulóját ünnepeljük majd. Meg akarunk jelenni a nemzetközi szinten is, és ebbe az irányba már most elkezdjük megtenni az első lépéseket, hiszen megyek Kanadába és Ausztráliába népszerűsítő előadásokat tartani Cziffráról, és közben a koncerteken az ő repertoárjából válogatok majd műveket. Reményeim szerint a centenáriumi évben a világ több pontján is Cziffra Fesztivált szerveznek majd. Akár az itthoni fesztivál utaztatása szintjén is el tudom ezt képzelni, de még jobb lenne, ha függetlenül jönne létre egy-egy fesztivál a különböző orszá-

gokban, ahová delegálnánk magyar művészeket, de mindenki szerepeltetné a saját muzikusait is, befutott művészeket és fiatalokat egyaránt.

G.: Ezek szerint az ötletek tárháza kifogyhatatlan...

B.J.: Cziffra ebben nagyon jó kapaszkodó, mert szerteágazó mind az életútja, mind a zeneisége, szellemi hagyatéka. Ha csak a zenei stílusokat vesszük figyelembe, tudjuk, hogy a klasszikus zenén túl fantasztikusan improvizált, ami kiterjedt klasszikus zenei, Liszt-parafrázisokra, de jazz-felvétel is maradt fenn tőle. Kávéházakban nagyszerűen játszott a szonokat, a Karády Katalin-dalokat, de szimfonikus zenekarral is fellépett és segítette a fiatalokat is. Mindezt próbáljuk megmutatni. Hogy kik lépjenek fel a fesztiválon, az én szuverén döntésem, de igyekszem minden szempontból odafigyelni, hogy minőséget képviseljen a fesztivál és hiteles személyeket tudjak meghívni. Ez nem egy Richter-fesztivál, ahol filozofikus, mély, elgondolkodtató művészekre van szükség, tehát bármennyire szeretem és tisztetem Mitsuko Uchidát, ezen a fesztiválon nem tudnám őt elképzelni, hiszen ő egy filozofikus gondolkodású művész, aki nem illene be a Cziffra Fesztivál arculatába. Annál inkább beleillik Fazil Say, aki egy zabolátlan virtuóz, vagy Mischa Maisky, aki extravagáns, és különleges, új színeket hozott a zenélésbe.

Fotó: Teknos Miklós

G.: A fesztivál Cziffra György színes egyéniségét igyekszik megmutatni azáltal, hogy nemcsak klasszikus zenei koncerteket szerveztek, hanem Cziffrának mint bárzongoristának, improvizátornak is emléket állítottok, valamint a cigányzene is fontos szerepet játszik. Te magad hogyan viszonyulsz ezekhez a műfajokhoz?

B. J.: Bár már konkrét emlékem nincs, de minden bizonnyal életem első zenei élménye jazz lehetett, illetve valamilyen bárzene. Valószínűleg otthon is ez szólt, illetve cigányzene, mert nagyapám csellistaként kávéházakban játszott, még Cziffra Györggyel is együtt muzsikált, tehát innen ered, hogy imádom a jazzt és a cigányzenét, illetve általában véve az improvizációs zenéket. Az, hogy én mégiscsak a zongorát választottam, Cziffrának köszönhetem, mert nagyon sokszor Cziffra lemezei szóltak otthon. Valamelyik Liszt-darab – talán a Valse Impromptu vagy a Rigoletto-parafrázis – hangjait kezdtem el kibogarászni a billentyűkön, amikor még alig értem fel a zongoráig. Készíték időnként átíratásokat, nekem ez jelent néha kilépést a klasszikus zene világából, illetve improvizálunk Lajkó Félixszel koncerteken. Ezek a rögtönzések is klasszikus elemekre vezethetők vissza, tehát nem a jazzhez áll közel, amit mi csinálunk. Sok időm nincs kitekinteni a klasszikus zenei köztöttségek közül, mivel annyi megvalósításra váró ötlet, darab van a klasszikus zenében, hogy másra már nem igazán marad időm. De a klasszikus zenében is fontos, hogy egy kicsit szabadjára tudjuk engedni a fantáziánkat, hogy el tudjunk játszani egy chopini rubatót, vagy Oscar Petersonnál és Art Tatumnál is megvannak azok a figurációk, mint amiket Bartók vagy Stravinsky műveiben lehet tapasztalni..

G.: Egy induló fesztiválnak mindig vannak levonható tanulságai. Vannak-e olyan pontok, amikben más lesz a CZF2017-es rendezvénysorozat?

B. J.: Furcsán hangozhat, hogy nem tudok rosszat mondani, de inkább azt mondanám az első fesztivállal kapcsolatban, hogy túl óvatosak voltunk, kevés koncertet szerveztünk. Belevágtunk egy mindössze egyetlen szikrából fakadó fesztiválba. Bejöttem a MOM Kulturális Központba, hogy van egy ilyen ötletem, aztán végül négy koncertet csináltunk. Már januárban nem lehetett jegyeket kapni, a gálakoncertből nyilvános főpróbát kellett rendeznünk, és arra is elfogyott az összes jegy másfél hét alatt. Most megdupláztuk a koncertek számát és a Zeneakadémián is lesznek hangversenyek. Persze mindig is a MOM Kulturális Központot fogom tekinteni a fesztivál anyaintézményének, hiszen ők voltak azok – elsősorban Hambuch Gerda igazgató asszonyt kell megemlítenem –, akik első szóra mellénk álltak. Most már van egy Cziffra Fesztiválos csapat, egy iroda, akiket nem is az anyagi motiváció, hanem a Cziffra iránt érzett tisztelet és szeretet vezet a munkájukban, hiszen azt, hogy hajnali kettőkor levelezünk egymással, nem lehet megfizetni. Az első fesztiválon csak magyar

II. CZIFFRA FESZTIVÁL (2017. FEBRUÁR 21–26.) – A GRAMOFON AJÁNLATA

A második fesztivál kétszer annyi koncertet, új helyszínként a Zeneakadémiát és még az elsőnél is változatosabb programot kínál. Ahogyan a 2016-os fesztivál esetében történt, úgy a 2017-es rendezvénysorozatot is egy mesterkurzus előzi majd meg. A nyitókoncerten debütál a Junior Prima-díjas Kállai Ernő által vezetett CZF Kamarazenekar, akik az örökzöldnek számító Mozart Egy kis éji zenéjén és Grieg Holberg-szvitjén kívül Balázs János szólójával fogják majd játszani Ott Rezső kamarazenekari átíratában Liszt Magyar fantáziáját, a koncert végén pedig Bach kézzongorás c-moll versenyműve csendül fel, amelyben Balázs János partnere a másik zongoránál Jandó Jenő lesz, aki szintén találkozott Cziffra Györggyel, illetve a híres senlisi Cziffra-verseny díjazottja volt.

„Talán az egyik legkülönlegesebb koncert Lajkó Félixszel közös improvizációs estünk lesz 22-én, ami ezúttal nem egyszeri és megismételhetetlen jellege miatt

Mischa Maisky

Sárik Péter

lesz elsősorban fontos, hanem

mert Dr. Freund Tamás, Széchenyi-díjas neurobiológus, az agykéreg működésének nemzetközi híru tudósa fog előadást tartani a koncert előtt arról, hogy az improvizáció során az agyban milyen folyamatok játszódnak le. El tudom képzelni, hogy a Brain Prize-díjas Freund előadására az érdeklődés nemzetközi szintű lesz, hiszen a professzor ritkán tart ilyen előadásokat” – mesélte Balázs János.

A török Fazil Say zongoraestjére a Zeneakadémia nagytermében kerül sor február 23-án, ahol Mozart és Debussy művein kívül átíratokat játszik majd: „nagyon fontos volt számomra olyan művészt hívní, aki nemcsak virtuóz, hanem ahhoz valami újat is hozzatess a művészetével és azt hiszem, Fazil Say az a művész, aki egy sajátos hangot tudott beemelni a zongorázásába” – vallotta a művészeti vezető. Rögtön másnap ismét a Zeneakadémia nagyterme a helyszín, ahol Balázs János a Kossuth-díjas operaénekesnővel, Rost Andreával lép fel izgalmas „Zongopera” című műsorával, amelyen Bellini-, Donizetti- és Verdi-operaáriák hangzanak el, valamint az azokat feldolgozó Liszt-parafrázisok. A február 25-i hangszerbemutató kapcsán Balázs János azt is elmondta, hogy egy kiskolásoknak szóló zenei vetélkedőt is terveznek, a legkisebbeknek pedig egy újabb rajzpályázatot MuzsikÁlom címmel, amelyen a győztesek álommanó-rajzait párnákra hímezik majd.

„Különleges színfoltja lesz a programnak a MOM Kulturális Központban rendezendő bárest, ami ma már szinte kihalt műfajnak számít. Egyre kevesebb az olyan bár, ahol nem az elfogyasztott alkohol mennyisége a lényeg, hanem az elegancia, a zenei minőség, az úri mulatás, vagyis az igazi orfeumi hangulat. A nagyteremben kerek asztalok lesznek, Szulák Andrea lesz az est háziasszonya, aki régi Karády Katalin- és Mezei Máriáslágereket is fog énekelni Cziffra idejéből Sárik Péter triója, valamint a Junior Prima-díjas ifj. Sárközy Lajos és zenekara kíséretében”.

A fesztivál szervezői a fiatalok bemutatását is nagyon fontosnak tartják, ezért A jövő generációja című koncerten Junior Prima-díjasok és a Virtuózok tehetségei lépnek fel, valamint a Cseh Tamás Programból a FolkEmbassy muzsikál. A fesztivált lezáró gálakoncert keretében kerülnek átadásra a fiatalokat támogató díjak, valamint az életműdíj, a Liszt Ferenc Kamarazenekar közreműködésével pedig szólistaként a művészeti vezetőn kívül a világhírű lett születésű izraeli csellistát, Mischa Maiskyt hallhatjuk, aki Balázs János szerint „újraértelmezi a csellórepertoárt, különleges módon tudja megközelíteni a klasszikus zenét, oldottabbá tudja azt tenni, és olyan, mintha az adott pillanatban kelne életre a mű”.

Mivel Cziffra György az 1950-es években főként kávéházakban zongorázott, természetesen a második fesztiválon sem maradhatnak el a gasztronómiai örömök: a Szamos trüffelt készít a Cziffra szelet után, a Takler pincészet pedig egy emlékbort fog palackozni, így exportált boraik révén nagyobb esély van rá, hogy könnyebben találkoznak majd Cziffra nevével szerte a nagyvilágban.

Fazil Say

SENLIS ÖRÖKSÉGE ÉS A CZIFFRA FESZTIVÁL ZONGORAVEVERSENYE

A fiataloké a jövő. Már-már közhelyszerű megállapítás ez, de mint minden közhelynek, ennek is van alapja, nem is kevés. A fiatal pályatársak támogatása Cziffra György életében is jelentős szerepet játszott, aminek érdekében mindent megtett. „Amikor azt látom, hogy egy fiatal zenész nehézségekkel küzd, segíteni szeretném, emlékezvén azokra az éveimre, amikor fekete kenyéren éltem és csendre voltam kárthatva. Hány fiatal tehetség van, aki az ismeretlenség szegényletes betegségétől szenved! Nekik magyarázza el valaki, hogy húsz évük a lehető legszebb életkor!” – olvashatjuk Cziffra életrajzi könyvében, az *Ágyúk és virágok*-ban. Eleinte azzal segített, hogy az általa tehetségesnek tartott fiatalokat magával vitte egy-egy fellépésére, tévés szereplésre, és saját estjein lehetőséget biztosított számukra is a megmutatkozásra: „szokásos ráadásom helyett átadtam nekik a székemet” – írja a zongoraművész. Már franciaországi éve alatt összekoncertezett vagyonának legjelentősebb részét a Senlis-ben található Saint Frambourg királyi kápolna helyreállítására, benne a Liszt Ferenc Koncertterem kialakítására fordította, továbbá a Versaillesban 1969 óta megrendezett, róla elnevezett zongoraverseny díjazottjait jutalmazta minden erejével. Olyan fiatal magyar zongoraművészeket támogatott Cziffra, mint amilyen Dráfi Kálmán – jelenleg a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanzévezető professzora – vagy Mocsári Károly, a francia Liszt-társaság tanácsadója, akik most helyet foglaltak a 2016. október 30. és november 4. között a MOM Kulturális Központban megrendezett Cziffra Fesztivál Országos Zongoraverseny zsűrijében

A tavalyi Cziffra Zongoraverseny díjátadója – komoly lehetőség a fiataloknak

Cziffra György és felesége az 1980-as évek elején

is. Rajtuk kívül a fesztivál megálmodója és művészeti vezetője, Balázs János, a Kossuth-díjas zongoraművész és karmester, Vásáry Tamás, valamint Dubrovay László, Kossuth-díjas zeneszerző díjazta a versenyzőket.

A verseny résztvevői széles repertoárból meríthettek, a zsűri Liszt-, Chopin-, Mozart-, Beethoven-műveket, valamint francia szerzők darabjait várták, kötelező műként pedig elő kellett adni egy Cziffra-átíratot, valamint Dubrovay László egy kompozícióját. Első díját Varga Gergő Zoltán, megosztott második díjat Boros Tekla és Rigó Ronald kapott. A zsűri harmadik díjat nem adott ki. A legjobb Dubrovay-mű előadásáért járó különdíjat szintén megosztva Tóth Kamilla és Varga Gergő Zoltán kapta. A Cziffra Fesztivál és az Opera zongoraterem különdíját Barbarics Csanád érdemelte ki. Balázs János a díjazottak kapcsán elmondta: „Nagy öröm számomra, hogy a verseny folyamán sikerült igazán egyéni gondolkodásmóddal megáldott ifjú tehetségeket díjazni”. A győztes Varga Gergő Zoltán tavaly diplomázott a Zeneakadémián Némethy Attila növendékeként, a verseny után interjúban a következőket nyilatkozta eredményével kapcsolatban: „Legyen szó bármilyen versenyről, igyekszem mindig a tudásom legjavát adni, a maximumot hozni ki magamból. Ha úgy érzem, hogy ez sikerült, utána az eredménytől függetlenül elégedett vagyok.”

művészek léptek fel, viszont ha integrálódni akarunk a nemzetközi piacon, ahhoz nemzetközi mezőnyre van szükség, így sikerült megnyernünk két sztárzenészt: Fazil Sayt és Mischa Maiskyt. Ők ketten fognak fellépni a Zeneakadémián, a harmadik ott rendezendő koncert pedig Rost Andreával közös estem lesz.

Újdonság lesz még, hogy alapítunk egy kamarazenekart, amelynek Kállai Ernő lesz a koncertmestere, és az általános repertoáron túl átíratokat is fognak játszani. Például az első koncerten Liszt Magyar fantáziáját Ott Rezső kamarazene-kari átíratában az én szólómmal. Mindez azért is fontos, mert hosszú távon gondolkodunk, és egy előadóművész em-

lékét középpontba állító fesztiválnál nehéz a fenntarthatóság, hiszen nehéz mindig őt a középpontba állítani, mert egyrészt már nem él, másrészt meg egyhangúvá válna, ha mindig az életrajzából olvasnánk fel, ha Vásáry Tamás elmondaná ugyanazokat az anekdotákat és állandóan leve-títenénk ugyanazokat a felvételeket. Fontos kérdés, hogy hogyan lehet hosszú távon ebből egy olyan fesztivál, ami folyamatosan magas minőséget képviselő és megújuló szín-foltja lehet a zenei életnek. A megoldást én az utánpótlás-ban látom és abban, hogy a Cziffra által képviselt szelle-miséget és zenei irányt továbbvíve folytatjuk. Létrehozunk egy kamarazenekart, és ez az együttes a Cziffra Fesztivál rezi-

Forrás: Cziffra Fesztivál

dens zenekaraként visszatérő vendég lesz minden évben, sőt reményeink szerint az év során is koncerteznek majd itthon és külföldön egyaránt.

Terveink közt szerepel, hogy a zongoraverseny díjazottjait felléptetjük majd a következő fesztiválokon. Húsz év múlva már nem is magáról Cziffráról fog szólni ez a fesztivál, hanem szellemiségéről, arról, hogy az első verseny győztesének vagy a már jubileumát ünneplő kamarazenekearnak lesz koncertje. Keressük a folyamatos megújulás lehetőségét. A fesztivál komplex programsorozatot kínál. Már három éves kortól látogathatók bizonyos rendezvényeink, amelynek célja a klasszikus zene közönségének kinevelése. A mesterkurzusok és a versenyek a fiatal művészek zenei fejlődését és karrierjük elindítását segítik, a Fesztivál fellépői pedig reményeim szerint olyan művészi irányvonalat szabnak ki a következő években, amely a régi romantikus zenélést idézik vissza, ahol nem a sportszerű teljesítmény számít, hanem az érzelmek és az egyéniség megmutatása és átadása. Ezen fesztivál-modellt egészíti ki még a zenei vetélkedő, valamint a díjak, életműdíjak.

G.: *Hogyan érdemes megragadni leginkább egy előadóművész szellemiségét?*

B.J.: Cziffra György esetében például nagyon fontos a kitartás, ami a mostani fiatalokból – tisztelet a kivételnek –

egyre jobban hiányzik. Gondoljunk bele, hogy Cziffra György még börtönben is töltött három évet, bárokban kellett zongoráznia, hogy másnap enni tudjanak. Ilyen szempontból is lehet példakép. És nemcsak Cziffra, hanem ezekben az időkben nagyon sokan így éltek. Cziffrának hihetetlen agilitása volt arra, hogy az őt motiváló művészi credót kövesse. Hatvan-hetven évesen is tíz-tizenkét órát gyakorolt, és ezt mindenki tanúsítja Dráfi Kálmántól kezdve Jandó Jenőn keresztül Mocsári Károlyig. Ez a fajta alázat páratlan. Ezt kellene átadnunk a jövő nemzedékének, és olyan művészeket kellene keresnünk, akik agilisek és ezt a szellemiséget keresik. A hatvanas-hetvenes években a világ első számú zongoristái között tartották számon Cziffrát és mégis leült gyakorolni, sőt elővett kis, saját improvizációs képességeihez mérten egyszerű darabokat Rameu-tól és Couperintől, hangszíneket keresett, frazeálást és kifejezési módot. Ez az, ami őt megkülönbözteti a többi zongoristától és ez teszi őt egyenrangúvá olyan zongoristákkal, mint amilyen Horowitz, Richter vagy Gould volt. Kevesen tudják, hogy amikor Horowitznak azt mondták, hogy ő a legnagyobb improvizátor a világon, akkor ő azt válaszolta: „remélem, lesz egy nap, amikor úgy tudok majd improvizálni, mint Georges Cziffra”.

Cziffra jótékonyága is rendkívüli volt – nem is anyagi értelemben elsősorban –, hiszen amikor koncertjeivel szert tett a vagyonára, mindent beleölt az alapítványba, a senlisi kápolnába. Híres történet, hogy ablakra már nem volt pénze, és Joan Miró felajánlotta, hogy készít üvegablakot. Felkarolta a fiatalokat, lehetőséget adott nekik a megmutatkozásra és akiben látta a potenciált, azt segítette.

G.: *Cziffra György egyfajta idol számodra. Fontosak általában a példaképek? Számodra mit jelentenek?*

B.J.: Gyerekkorban elengedhetetlen szerintem. Nagyon jó, ha rögtön mi is látjuk, hogy a legmagasabbra kell tenni a mércét. Amikor telik az idő és egyre inkább tanuljuk a szakmát, persze eljön az a pont – és ez az én életemben is így volt –, hogy rá kell jönni: én azért Balázs János vagyok. Egy idő után már az ember lehet, hogy el sem tud képzelni másképp bizonyos darabokat. De meg kell találni saját magamat, tudni és merni kell leválni. Bizonyos dolgokat meg lehet és meg kell tartani, de nem szabad utánzóvá válni. Abban, hogy megtaláljam önmagam, nagyon is segítenek ezek a zsenik, mert motiválnak, és arra a tradícióra is hagyatkozunk kell, amit Lisztig szoktunk visszavezetni. Kezdetben kellene a példaképek, belőlük lehet táplálkozni, de mindenkinek saját magát, a saját egyéniségét kell megtalálja.

G.: *Másokat is meg tudnál említeni, akik motiváltak a pályádon?*

B.J.: Én egyfajta „szentháromságként” tisztetem Cziffra Györgyöt, Horowitzot és Richtert. Még ide tartozik Glenn Gould is, de utána nagyon hosszú a szünet. Jönnek később olyan művészek, akiket nagyra tartok, csak számomra nem jelentenek igazi zsigeri élményt. Ilyen Argerich, Brendel vagy Szokolov. Az életből vagy más műfajból igazából nem na-

gyon volt példaképem, annyira középponti helyen állt mindig is a zene. Nagyon furcsa gyerek lehettem, mert nyolcévesen, amikor megkaptam az első discmanemet, állandóan a Mozart Requiemet hallgattam. Ha most meglátnék egy ilyen gyereket, megkérdezném, hogy minden rendben van-e vele.

G.: *Ahogy Cziifrát is, úgy téged is virtuóz Liszt-játékosként könyvelnek el elsősorban. Mennyire tudsz azonosulni ezzel, illetve mennyire tartod skatulyának?*

B.J.: Nem tartom skatulyának, mert az nagyon jó érzés, ha azt mondják valakire, hogy valamiben nagyon jó. Nyilván nem csak Liszt van a repertoáromon. Csak ezen a héten [az interjú október 20-án készült] játszottam egy Dubrovay-zongoraversenyt, most játszom majd a Bartók II. zongoraversenyt, aztán pedig szólóesten Mozartot, Beethovent, Brahmsot és átiratokat fogok előadni. Igyekszem bővíteni a repertoáromat. Liszt valahol autentikus számomra. Hogy pontosan miért, azt nehéz megfejtetni, de nyilván Cziifra György miatt, hiszen az ő lemezein nőttem fel. A liszti technika alapozta meg a zongorázásomat is, hiszen aki Lisztet tud játszani, annak nem is nagyon lehetnek problémái a zongoratechnikával. Liszt átirataiban a szimfonikus zenekari hatást is meg lehet tanulni. Nem beszélve arról, hogy egy gazdag életműről beszélünk, amely már Debussyt és Bartókot előlegezte meg élete vége felé. Persze dolgozom azon, hogy a közönség és a kritikus szakma is elismerje azt, hogy játszom más is, mert úgy érzem, az is én vagyok. De mivel tudom, hogy milyen nagyszerű Liszt-játékosok vannak akár csak Magyarországon, ha mások úgy érzik, hogy én is ott vagyok közöttük a sorban, az egy fantasztikus dolog.

G.: *Általában kétféle zongoristát szoktak megkülönböztetni, bár nem nagyon mondják ki: a már említett csillogó virtuóz mellett létezik egy kontemplatívabb, filozofikusabb alkat. Míg az előbbibe sorolják Cziifrát vagy Horowitzot, addig az utóbbiba például Richtert és Gouldot. Mennyire értesz egyet ennek a kategorizálásnak a létjogosultságával?*

B.J.: Szerintem teljes mértékben igaz abból a szempontból, hogy ha most lesarkítjuk bizonyos darabok kvázi etalon felvételeire a dolgot, nem tudok elképzelni Cziifra Györggyel egy olyan Schubert B-dúr szonátát, mint amilyen Richteré volt. De abban is biztos vagyok, hogy soha az életben nem tudott volna olyan Rigoletto-parafrazist játszani Richter, mint amilyent Cziifra. Az a legjobb, amikor ez az irányzat belülről fakad, amikor valóban alkati kérdés: nem kitalálom, hogy én most virtuóz vagy filozofikus leszek, mert éppen az a trend, hanem az vagyok. Néha elég megnézni a felvételeket és látszik, hogy ki milyen ember volt, amikor még le sem ült a zongorához: hogy Horowitz hogyan viccelődött vagy hogy Cziifra milyen tűzmadári lendülettel ült a zongorához. Teljesen rendjén van, hogy szétválasztjuk ezt a kettőt és a repertoár választást is nyilvánvalóan befolyásolja az, hogy ki milyen típusú művész.

Vannak például olyan darabok, amelyekről nem tudnám elképzelni, hogy eljátszom őket. Prokofjev zongoraszonátái vagy Ligeti etűdjei jelen pillanatban nem állnak hozzám

olyan közel, de Stravinsky Petruskája vagy Dubrovay László művei igen. Akivel nagyon szívesen foglalkoznék, ha majd lesz időm, az Szkrjabin, ő a különleges zenei hangzások, a szinte kaotikus akkordok és már-már jazzes harmóniák netovábbja. Van valamiféle alkoholmámoros hangulata a műveinek, az ő zongoraszonátaival, a zongoraversenyével feltétlenül szeretnék foglalkozni. Nagyon intim, törékeny világ az övé, amihez nem lehet olyan vehemenciával neki látni, mint egy Bartóknak vagy egy Lisztnek. Ezt inkább otthon kell érlelgetni. Szívesen játszanék egyszer egy Szkrjabin-estet, megjegyzem, zongoratechnikája teljes mértékben a liszti technikán alapszik. Az ember már az első blattolátnál érzi, hogy lesz-e mondanivalója egy adott darabral vagy sem. Sokszor érzem azt mostanában bizonyos művészekkel, hogy úgy lépnek fel egy Beethoven-fesztiválon vagy egy Prokofjev-fesztiválon, hogy közülük sincs a szerzőhöz. Ilyenkor azt érzem, kételkedik a művész a saját beállítottságában. Például lehet, hogy sokan nem tudják elképzelni velem Bartók II. zongoraversenyét, de az '56-os évforduló és a Cziifrához fűződő viszonyom miatt adekvát, hogy én játsszam és úgy érzem, van is vele mit mondanom.

G.: *Végezetül visszatérve magára a fesztiválra: Az első fesztivál erős kommunikációja révén is számos cikkben szinte mesés, hihetetlen történeteket ismerhettünk meg Cziifráról. Elképzelhetőnek tartod, hogy ez is motiválja a közönséget, hogy eljöjjön egy ilyen fesztiválra? Voltak olyan visszajelzések, hogy valaki azelőtt nem is ismerte Cziifra zongorázását, de megragadta őt az élettörténete, és ezért jött el egy-egy koncertre?*

B.J.: Szerintem jócskán befolyáshatja az embereket, persze a fesztivál előtt is tudta nagyjából mindenki, hogy ki volt Cziifra György. Azt sem mondanám, hogy benne volt a levegőben, mert nekem is csak tavaly jutott az eszembe. Mindenesetre azzal, hogy ez megszületett – bár lehet, hogy egy kicsit túldimenzionálom –, azzal, hogy tucatjával kaptam a gratulációkat, én ezt abszolút restanciának gondolom Cziifra felé, aki mindig is egyfajta mostohagyerek volt. A szakma nyilván tisztában volt az ő tudásával, amit sajnos sokan egyoldalúan ítélnék meg, de ők lehet, hogy nem ismerik a teljes repertoárját. A közönség számára talán most került helyére a puzzle utolsó darabja is és talán ezért érdekes pont most bemutatni az életutat a fiataloknak, hiszen a jövő mégiscsak az övék. A motiváció miatt különösen fontosnak érzem, hogy megismerjék Cziifra életét. Hiszen nagyszerű példa az ő élete arra, hogy lássuk, még a legrosszabból is van kiút. Nekünk pedig manapság a legnagyobb problémánk, ha elmegy a wifi. Szerintem ezért kapta fel a sajtó is Cziifra ügyét, hiszen rapszodikus életet élt, amelyben az éhezéstől kezdve a sikerig minden megtalálható. Kész történelemkönyv. Ha engem tud motiválni, szerintem másokat is tud. ■

Bővebb információ, teljes program és érdekességek a fesztivál honlapján: <http://cziifrafesztival.hu>

Olasz-perui csúcstalálkozó Pesaróban

Az 1980 óta a Rossini-imádók tömegeit évről-évre az Adria-tenger parti Pesaróba csábító rangos operafesztivál élén idén lényeges váltás történt: a művészeti igazgató posztját már nem Rossini zenéjének nagyrabecsült Maestroja, Alberto Zedda töltötte be, hanem Ernesto Palacio perui tenorista és énektanár. Őt az ugyancsak perui származású világhírű tenor, Juan Diego Flórez felfedezőjeként és karrierjének lelkes támogatójaként ismeri az operavilág.

➡ Lindner András / Pesaro

Az énekesi pályája előtt teológiai tanulmányokat folytató és diplomataként is szolgáló Palacio 1968-tól egy ideig Peru milánói alkonzulja volt, majd amikor elkezdte énektanulmányait, hamar megnyerte a RAI „Új Rossini hangok” versenyt, és 1972-ben már az Olasz nő Algírban című opera rádióadásában Lindoro szerepében debütált, onnan pedig már egyenes volt az út a nagy operaszínpadokig. Azért a nagy Rossini-tudor sem maradt feladat nélkül: a 88 esztendőss Zedda professzor megtartotta a híres Rossini ének-műhely, az Accademia Rossiniana igazgatói székét, vagyis továbbra is ő felügyeli a világ minden tájáról a zeneszerző szülővárosába érkező, a bel cantóban megmártózni óhajtó fiatal énekes tehetségek fejlődését.

Palacio pesarói színrelépésével Flórez tekintélye is egyértelműen tovább erősödött. Korántsem véletlen, hogy az idei fesztiválon főszerepet énekelt a La donna del lago (A tó asszonya) című, a nehéz szerepek miatt viszonylag ritkán hallható, ezúttal új rendezésben színre vitt Rossini darabban, majd egy teljes estét betöltő programban volt kulcs-figura: a Flórez 20-ban ugyanis itteni debütálásának huszadik évfordulóját ünnepelhette együtt a hangját és szerepformálásait

folyamatosan istenítő imádoival. A koncert szünetének végén pedig még a város tiszteletbeli polgárának is megválasztották egy kedves ceremónia keretében. A szép tenorját, illetve a magasságok és fioritúrák magabiztos formálásában is megnyilvánuló varázsos énektechnikáját máig biztosan birtokló énekes ezen a nyáron – népszerűségben legalábbis – már szinte Gioachino Rossini magasságába emelkedett, mert ezúttal bizonyosan nemcsak az utolérhetetlen komponista zenéjéért érkeztek sokan Pesaróba, hanem kifejezetten miatta is.

A tó asszonya

Az 1819-ben a nápolyi Opera számára komponált, Sir Walter Scott költeményén alapuló „melodrammát”, A tó asszonyát – amelyet Alberto Zedda nem mellesleg a legnagyobb sikerű Rossini operának tart, Stendhal pedig a belőle sugárzó primitív és csipős energiának köszönhetően az első „ossziánus” operának kiáltott ki – az operarendezőik mai generációjának egyre többet foglalkoztatott enfant terrible-je, az olasz Damiano Michieletto rendezte; állandó partnerei,

Jelenet A tó asszonya című opera előadásából

A török Itáliában című darab előadása Pesaróban. Középen Olga Peretyatko és Erwin Schrott

Paolo Fantin díszlettervező és a jelmezekért felelős Klaus Bruns társaságában. Mint már gyakran, ezúttal is mellőzött minden utalást a librettó kínálta környezetre, nem voltak skót szoknyák, se tipikus skót ruhamintázat, de a jellegzetes skót tavakra sem utalt semmi, ehelyett a cselekményt egy viktoriánus korabeli, lepusztult palotabelsőbe helyezte, amelyet már a vegetáció is benőtt. Itt minden Elena körül forog, az összes férfi belé szerelmes, a skót király, az ifjú Malcolm és a király ellensége, a bandavezér Rodrigo is, akihez őt apja feleségül szánta. Az újszerű rendezésben a megvénült Elenát és Malcolmot is látjuk, akik akár egy szép álomban, visszaemlékeznek a szerelmes múltra, legalábbis oly módon, hogy Michieletto két idős néma szereplőt is a színre vitt, akik végig jelen voltak a darabban. Salzburgban, illetve a Scalában rendezett Falstaffban a Sant' Agatai idős művészek otthonának ötlete jól működött, Rossini operájában azonban az öreg hölgy és az öregúr csetlése-botlása a főszereplők között néhol már kifejezetten zavaróan hatott. Mindezt azonban feledtették az énekesi produkciók, amelyekről csak superlatívuszokban lehet szólni. Mert nemcsak az Ubertót, illetve V. Jakab skót királyt megformáló Flórez volt remek hangú diszpozícióban, igazi top formában, hanem a darab másik tenor szerepében fellépő, Rodrigót alakító amerikai Michael Spyres is, aki végig méltó partnere volt Pesaro kedvencének. A két különböző karakterű hang – Flórez a világosabb, lágyabb, ezáltal pedig ab ovo elegánsabb tenor, illetve a sötét árnyalatú, drámai színekben tobzódó tenorral büszkélkedő Spyres – egymás mellett egészen különlegesen hatott, a második felvonás híres tercettjében pedig mindenkit elvarázsolt. Ez utóbbit Zedda egyébként az operadramaturgiák egyik csúcspontjának tart-

ja. Ebben a tavaly még a Rossini Akadémián tanuló, ezúttal viszont már végig magabiztosan, jó technikával éneklő fiatal, grúz származású Salome Jicia is méltán sorakozott fel a két tenor mellé – bizonyítva, hogy mekkora érték is valójában a Zedda teremtette pesarói énekes iskola. De az ifjú Malcolmot alakító örmény Varduhi Abrahamyan sem maradt el mögöttük. Máris méltó utóda a Rossini operák nád-rágszerepeit egy ideje szinte egyedül uraló Daniella Barcellonaának, hangja pedig többek szerint egy még korábbi alt-sztár Luciana Valentini-Terrani vocéjére emlékeztetett. Az előadást a Rossini fesztivál intendánsának fia, a már hosszabb ideje a legkiválóbb Rossini interpretátorok között számon tartott Michele Mariotti biztos kézzel fogta össze, a bolognai operaház kiváló zenekarának és énekkarának élén. Ahogy az említett tercettet, úgy Uberto/V. Jakab „O fiamma soave” kezdetű cavatináját (ebben Rossini a bel canto éneklés teljes tárházának tökéletes birtoklását követeli meg az előadótól) és Malcolm áriáját is a helyi szokásnak megfelelően lelkes lábdobogással köszöntötte a publikum. Még a szünet után az Adriatic Arena zenekari árkába érkező dirigens is hangos „Viva Mario!” bekiabálásokkal üdvözölte a hálás nézősereg.

A török Itáliában

Új produkcióként adták elő A török Itáliában című operát is, amelynek műfajáról megoszlanak a vélemények. Vannak, akik opera buffaként, mások opera semi-seriaként vagy melodramma giocosóként aposztrofálják a tulajdonképpen klasszikus commedia dell' arte darabot. Abban azonban nincs vita, hogy a librettója egészen különleges. A költő

mozgatja benne a szálakat, neki kell szállítania a szövegkönyvet, de igazából semmi frappáns nem jut az eszébe. Jobban mondva valami mégis, mert arra gondol, hogy megpróbálja úgy manipulálni a környezetet, a körülötte lévő embereket, hogy abból végül jópofa cselekmény szülessen. Davide Livermore, az opera rendezője a filmvilágból merít: Fellinit hívja segítségül, a 8 és felet, annak sablonjára állítja színpadra Rossini operáját. Prosdocimo, Rossini költője ebben a felfogásban tehát filmrendezővé avanszál, és a színpadot még egy pantomim társulattal is elárasztó tarka kavalkádból, káoszról rendet varázsol. A kapatos asszonyosság, az Itáliába érkező Szelim herceggel kokettáló Fiorilla; Geronio, a papucsférj; Szelim régi szerelme, Zaida a cigánylány; valamint a Fiorilláért epekedő Don Narciso kalandjai a szemünk előtt formálódnak, ahogy a szálakat mozgatja Prosdocimo.

A Szelimet megformáló Erwin Schrott végig remekül komédiázott a mulatságos helyzetekben igencsak bővelkedő operában. Láthatóan élvezte a bohóckodást, és meggyőzően tolmácsolta az énekmennyiségben ugyanakkor kimerítőnek aligha nevezhető szerepet. A néhány éve éppen Pesaróban feltűnt Olga Peretyatko szopránja azonban mint ha mára veszített volna kellemes lágyágából, de amikor kellett, azért így is magabiztosan szárnyalt. Tetszett az itt lassan már szintén „házi énekesnek” tekinthető Nicola Alaïmo is a bárgyú férj jelmezében, és ahogy a librettó kijelölte, végig biztos pont volt a költőt megformáló Pietro Spagnoli baritonista is. Tetszett a fanói Opera kórusa és a fiatal Speranza Scappucci, a New Yorkban és Rómában diplomázó, máig kevés női karmesterek egyike is, aki együtt lélegzett a komédiázó társulattal. Találó rendezői ötlet volt a figurákat filmbeli nagyságokhoz hasonlítani színre vinni. A hagyományos régi írógépén a szöveget formáló költő itt a

hollywoodi Martin Scorsesét juttatta eszünkbe. Fiorilla az ötvenes évek ruháját viselve Audrey Hepburnre, Geronio pedig Oliver Hardyra hajazott, de a legbombasztikusabbnak az hatott, amikor a cigánylány szakállal, Conchita Wurstként jelent meg a színen.

Az operát 21 évesen komponálta Rossini – ugyanabban az évben, amikor az Olasz nő Algírban című darabot is. A „török” 1814. augusztusi Scala-beli premierjének hűvösebb fogadtatását egyesek éppenséggel azzal magyarázzák, hogy a zeneszerző kényelmességéből szinte másolta az „olasz nő” sztoriját, csupán fordított alaphelyzetbe téve mindent. Tény, hogy L'Italianában több a humor és a meglepetés, mint az Il Turcóban, ugyanakkor az utóbbiban hús-vér, az életből vett karaktereket látunk és bennük magunkra ismerhetünk. Hogy Rossini erősen érdeklődött Haydn, de még inkább Mozart zenéje iránt, az éppen A török Itáliában révén nyer értelmet. Elegendő csupán a Da Ponte–Mozart trilógiából a Così fan tuttéhoz való hasonlóságra gondolni, benne is a színpadi akciók motorjára, Don Alfonsóra, akinek tökéletes alteregóját látjuk viszont Prosdocimo alakjában.

Círusz Babilonban

A torinói születésű Livermore ezúttal még egy rendezésével, a nagy sikerű 2012-es *Ciro in Babilonia* (Círusz Babilonban) opera felújításával volt jelen a fesztiválon. Az asszírök és a perzsák, Baldassare asszír király és Círusz perzsa uralkodó konfliktusait megjelenítő, a 6. századi Babilonban játszódó, fő forrásként az Ótestamentumra támaszkodó bibliai történetet némafilm-jelenetekbe csomagolva tálalta. Oly módon, hogy a cselekmény a mozi közönsége előtt zajlik, amely ha oldalt elhelyezve is, de végig bent van a színen.

Círusz Babilonban. Az előtérben Ewa Podles (Ciro), Isabella Gaudi (Argene) és Pretty Yende (Amira)

Yende, illetve a Rossini zene jeles tolmácsolója, Antonino Siragusa tenorista volt hallható ezekben a szerepekben. A bécsi Staatsopert már meghódító dél-afrikai szoprán itt is diadalt aratott, és a két előadást összehasonlítva úgy érzem, magabiztos szerepformálásával „leénekelte” Prattot. Círóként mindkétszer a 64 évesen is elnyűhetetlen lengyel kontralt, Ewa Podles bűvölt el. Nemcsak azért, mert a nyaktörő szerepben énekesként és színészként is mesterit alkotott, hanem mert hangja a hihetetlen mélységeivel a természet csodája. Állítólag az egyik zenekritikus azt javasolta, hogy klónozni kellene. Ezúttal a közeljövőben a MET-ben debütáló Jader Bignamini dirigálta a bolognai Opera zenekarát, amely ezúttal sem okozott csalódást.

Podlés a műsorfüzetben foglalta össze gondolatait a számára kedves Círóról. „Egy érett énekes számára természetes, hogy érett hőst formáljon meg, sokkal inkább, mint amikor egy ötvenesztendős szoprán a tizenöt éves Cso-cso-szánt alakítja. Ciro nem a librettó szüleménye, hanem jelentős történelmi személyiség, aki sikeres vezető volt, fantasztikus stratégia, ő szabadította ki a zsidókat a babiloni fogságból... Nem tudom álmodozónak és lírikusnak elképzelni, erős volt, energikus, ugyanakkor óvatos, meggondolt és érzelmes ember is. Ilyennek látom őt és így kívánom megformálni a színpadon.”

Juan Diego Flórez és Michael Spyres, a fesztivál főszereplői

Az ifjú Rossini alig 20 évesen komponált negyedik operájában sok az énekbeszéd, de megjelennek benne a zárt áriák és a nagyobb zenei együttesek is. Közülük is kiemelkedik az első felvonás nagy fináléja, amelyben a szereplők zseniálisan egymásba szövik a szólamukat, hogy aztán később Verdi Nabuccójának hasonló nagyjeleneteiben új életre keljenek. Círusz feleségét, Amirát négy éve még Jessica Pratt, Baldassarét pedig Michael Spyres alakította. Ezúttal Pretty

Flórez jubileuma

Felfokozott érdeklődés előzte meg a Flórez 20 címmel meghirdetett koncertet is az Arénában, amelyre már hetekkel előbb sem lehetett jegyet kapni. Ehhez képest számomra kisebb csalódás volt az este, mert az ünnepelt, Juan Diego Flórez csupán A sevillai borbélyból Almaviva Cessa di piú resistere bravúráriáját vállalta (ráadásként ismét ezt adta elő, és másodjára briliánsabban); a többi Rossini opera (összesen tízből hangzottak el részletek) duettjeiben és együtteseiben viszont csupán közreműködött a fellépő énekesekkel együtt. Azért így is magával tudott ragadni az Otello Rodrigo-Jago duettjében Spyres-szel együtt, miként a Yendével közösen megformált Ory grófja kettősben is. A publikum persze hangosan és hosszan ünnepelte a korszak kétségkívül egyik legjelentősebb tenoristáját.

Ha húsz éves pesarói múlttal nem is büszkélkedhet, Flórez mellett az idei fesztivál legtöbbet foglalkoztatott művésze Michael Spyres volt, aki – mintha csak szüntelenül versenyezne Flórezrel – ugyancsak adott egy önálló áriaestet a Teatro Rossiniben, Hommage a Nourrit címmel. Ő ráadásul – a francia zenében jeleskedő legendás tenoristára, Adolphe Nourritra emlékezve – Cherubinitól Auberen és Halévynt át Niedermeyerig összesen nyolc szerző kilenc operájából énekelt meglehetősen nehéz áriákat, a David Parry vezette Rossini Szimfonikus Zenekar kíséretében. A gazdag programból végezetül csak Masaniello ritkán hallható cavatináját emelném ki Auber A portici néma című operájából. Ezt Spyres hihetetlen könnyedséggel szólaltatta meg, és közben csodás pianókkal is megörvendeztetett.

Egy költő és egy zongorista improvizációi Óbudán

Milyenek a magyarok? címmel Lackfi János költő-író és Fülei Balázs zongoraművész közös, négyrészes sorozatot indított az Óbudai Társaskörben. A rendhagyó zenés-irodalmi produkció részleteiről Fülei Balázst kérdeztük.

Fülei Balázs

Lackfi János

Forrás: Gramofon-archív

„Milyenek a magyarok? Sírva vigadósak, pacalevők, robbanékonyak, marakodók, találékonyak, kiskapukeresők, a balsors pedig régen tépi őket. Évszázadokon keresztül hozzászoktak a gondolathoz, hogy szépen kell meghalni a hazáért, így sokszor nem jut eszükbe az az egyszerű ötlet, hogy élni is lehetne érte. Magyar férfi kedvenc gyümölcse a kolbász, de hozzá zöldségnek szalonnát is fogyaszt (...) Történetek Lackfi János nagysikerű könyvéből, olyan zeneszerzők műveivel illusztrálva, mint Bartók Béla, Liszt Ferenc vagy Johannes Brahms. Komoly játék emberi hangra és zongorára” – hangzik az Óbudai Társaskör új produkciójának ajánlója Fülei Balázs zongoraművész a Gramofon kérdésére a következő gondolatokat fogalmazta meg az előadások kapcsán: „Ezekre az estekre Lackfi Jánostól jött a megtisztelő felkérés: azt mesélte, hogy figyelemmel kíséri a pályámat, és el tudná képzelni, hogy egy közös estet csináljunk. Ez persze nagyon jól esett. Találkoztunk, beszélgettünk, és megkaptam tőle a három kötetet: a Milyenek a magyarok, a Milyenek MÉG a magyarok, valamint a Három a magyar igazság címűt. Mire mindegyiket elolvastam, elég pontosan megszületett a fejemben, hogy melyik szöveghez melyik zenét képelném el. Lesz persze olyan is – és nem is ritkán –, hogy improvizálok. Hadd áruljam el: amikor próbáltunk, Jánossal néha fetrengtünk a nevetéstől, hiszen a szövegei eleve szarkasztikusak és humorosak, a zene pedig mindezt még jobban hangsúlyozza. Olyanok voltunk a próbán, akárcsak két jazz-zenész, akik a saját eszközeikkel valami közös est létre – rengeteg rögtönzéssel. Idáig egyébként (még)

csupán egyetlen egyszer játszottam az Óbudai Társaskörben, de nagyon jól éreztem magam ezen a hangulatos helyszínen.” A zongoraművész számára egyébként nagyon eseménydús ez az időszak, hiszen Milyenek a magyarok? sorozata mellett vietnami turnén játszik, majd szólókoncertek következnek a Zeneakadémián és a Müpában.

A zenés-verses programok mellett két születésnapnak is részesei lehetnek a klasszikus zene iránt érdeklődők az Óbudai Társaskörben. Az Anima Musicae Kamarazenekar Jeles szólistáink című sorozatának koncertjén, december 8-án a 70 esztendő, Kossuth-díjas gordonkaművészt, Onczay Csabát köszöntik. Az esten Vivaldi, Haydn, Bruch, Weiner és Sollima darabjai hangzanak fel. Az ünnepe mellett pedig olyan művészek is pódiumra lépnek, mint Vigh Andrea vagy egy másik gordonkaművész: Onczay Zoltán, Onczay Csaba fia. A jubileumi hangverseny karmestere: G. Horváth László lesz. 2017. január 28-án ismét születésnapot ünnepelnek Óbudán, és erről a hangversenyről sem hiányozhat a zene mellett az irodalom sem. A Kossuth- és József Attila-díjas költő, Baranyi Ferenc nyolcvanadik születésnapja tiszteletére gyűlnek össze kedves muzikus kollégái, valamint íróbarátai. Az est házigazdái: Merényi Judit és Farkas László lesznek. A köszöntők sorában ott lesz Szakonyi Károly, Madarász Imre, Czigány György és Szinetár Miklós is.

Bővebb információ és részletes program: www.obudaitarsaskor.hu

Ránki Dezső

Grigory Sokolov

Balázs János

MVM
KONCERTEK

A Zongora 2017

Müpa Budapest

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyerem

2017. január 24. (kedd), 19.30 óra – **A Zongora Gála Koncert**

(Virtuóz Junior Prima-díjasok: Bogányi Gergely, Balázs János, Boros Misi)

2017. február 28. (kedd), 19.30 óra – **Grigory Sokolov**

2017. október 24. (kedd), 19.30 óra – **Balázs János**

2017. december 12. (kedd), 19.30 óra – **Andrew Tyson**

Zeneakadémia Nagyterem

2017. január 9. (hétfő), 19.30 óra – **Gyöngyösi Ivett**

2017. április 5. (szerda), 19.30 óra – **Evgeni Koroliov** (Bach-sorozat 2.)

2017. október 16. (hétfő), 19.30 óra – **Evgeni Koroliov** (Bach-sorozat 3.)

2017. november 6. (hétfő), 19.30 óra – **Ránki Dezső**

2017. december 6. (szerda), 19.30 óra – **Evgeni Koroliov** (Bach-sorozat 4.)

A jegyek megvásárolhatók a Müpa és a Zeneakadémia jegypénztáráiban, a www.jakobikoncert.hu honlapon a Jegyvásárlás menüpontban, megrendelhetők a jakobikoncertinfo@gmail.com e-mail-címen és a 30-468-8898-as mobilszámon, hétköznapiokon 9–16 óráig.

Bővebb információ: www.azongora.hu

A hangversenysorozat névadó szponzora:

Baráti Kristóf – a Müpa rezidens művésze

Csemegének ígérkezik Baráti Kristóf és a Liszt Ferenc Kamarazenekar január 18-i közös hangversenye. Lapunknak a hegedűművész-karmester, a Müpa idei szezonjának rezidens művésze beszélt a programról. Néhány más koncertet is ajánlunk a Müpa téli kínálatából.

„Amikor összeállítottam a programot, arra törekedtem, hogy olyan darabokat válogassak, amelyek méltatlanul ritkán hangzanak fel” – meséli Baráti Kristóf a januári 18-i hangversenyről. „A standard repertoár ugyanis sem számomra, sem a Liszt Ferenc Kamarazenekar számára nem motiváló különösebben. Ritkán van arra alkalom, hogy az ember egy teljes műsort állíthasson össze, örülök, hogy a Müpa rezidens művészeként erre is lehetőséget kaptam. S úgy vélem, olyan műveket sikerült egymás mellé állítanom, amelyek kifejezetten jó darabok. S bár ezek jelentős részét még nem játszottam, sikerült számomra kedves szerzőktől ritkábban felhangzó műveket válogatnom. Beethovent igazán közel állónak érzem magamhoz, s az ő repertoárjában folytonosan visszaköszönnék Haydn izgalmas modulációi, megoldásai. Nagyon különböző a két zeneszerző, de lehet érezni köztük a kapcsolódást. Ezért is választottam Haydn C-dúr hegedűversenyét, ezzel a darabbal kezdődik a koncert, majd Vivaldi három olyan hegedűversenye következik, ami elvéve szerepel a koncertprogramban. A második rész pedig nagyobb korszakot ölel át, hiszen Ysaÿe, Sibelius, Saint-Saëns, Arvo Pärt művei hangzanak fel. Olyan szerzőktől válogattam, akik nem a kamarazenei irodalmukról híresek. Sibelius szvitje most teljesen más oldalát mutatja meg, mint a Hegedűversenye; Ysaÿe pedig elsősorban hegedűs volt, az ő darabjában a hangszerszerűség az érdekes. Szá-

Fotó: Németh András Péter

VOKÁLIS FINOMSÁGOK

Händel Messiása korhű előadásban, rangos előadókkal hangzik fel a Müpában: a William Christie alapította Les Arts Florissants adja elő az oratóriumot december 17-én. Az ünnepi sorozatból Csajkovszkij Diótörője sem hiányozhat. A Nemzeti Filharmonikusok nagy sikerű előadása ismét több alkalommal, 23-án és 27-én is látható-hallható. Marika és az Egérkirály története a Budapesti Bábszínház produkciójában elevenedik meg, s a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola Gyermekkórusa is részt vesz az előadásban. A Müpa kínálatában következő három hónapban énekes sztárokban is bővelkedik. A sort december 3-án Cecilia Bartoli kezdi, aki Händel-hősnők című estjével járja a világot, s a történelmi tárgyú operákból válogat Budapesten is. Szintén Händel-áriákkal, érdekfeszítő programmal érkezik február 19-én Philippe Jaroussky, akit koncertjén az Ensemble Artaserse kísér. Simone Kermes is visszatér a Müpába: március 1-jei hangversenyén Vivaldi, Gasparini, Albinoni, Giacomelli, Sellitto Zavateri, Vinci és Hasse ariáit hallgathatják meg az érdeklődők. Estjének címe: Vihar.

momra az teszi még értékesebbé más előadónál, hogy darabjaiban nem a kor lenyomatát jelenítette meg, hanem saját világot épített, s igazán izgalmas, későromantikus komponista. Arvo Pärt pedig mindig rendhagyó műveket ír, az egész stílusa különleges. Mégis a közönség szempontjából könnyen befogadható kortárs műveket komponál. S örülök, hogy a Liszttel muzsikálok, hiszen mindig nagy tisztelettel gondolok a Rolla János által alapított együttesre. Korábban már játszottam velük, például Boldoczki Gábor CD-felvételén, s nagyon élveztem azt a jó hangulatot, ami a társulatnál fogad. Tetszik a zenei építkezésük, s remek érzés szólolistaként kamarazenélni velük.“

Baráti Kristóf két nappal később, január 20-án később már Szombathelyen, a Savaria Szimfonikusokkal és Madaras Gergellyel lép pódiumra, majd ezt követően Japánban koncertezik: január végén Tokióban ad két koncertet a NHK zenekarával.

Bővebb információ a programokról: www.mupa.hu

2017 01.
02.
03.

concerto BUDAPEST

zene szenvedéllyel

ALONDRA DE LA PARRA ©Leonardo Manzo

01.07.

MATUZ 70

Pesti Vigadó 19:30
KODÁLY / BOZAY / KOCSÁR /
DUBROVAY / PETROVICS
Matuz / Kaczander / Rácz
#MAGYAR KINCSEK

01.14.

PERÉNYI / ENGEGÁRD

Zeneakadémia 19:30
SCHUBERT / SOSZTAKOVICS / MOZART
Perényi / Engegárd
#CSILLAGOK

01.15.

PERÉNYI / ENGEGÁRD

Zeneakadémia 19:30
SCHUBERT / SOSZTAKOVICS / MOZART
Perényi / Engegárd
#VOLUMENEK

01.26.

MUZSIKUSOK, MUZSIKÁSOK
ÉS EGY ŐSBEMUTATÓ

Müpa 19:30
LISZT / GYÖNGYÖSI / DVOŘÁK
Muzsikás / Keller
#FAVORITOK #TRADÍCIÓK

02.18.

BEREZOVSKY PLAYS RACHMANINOV

Zeneakadémia 19:30
RACHMANINOV / BEETHOVEN
Berezovsky / Keller

PREMIER

Zeneakadémia 22:00-23:00
Bemutató / Bor / Beszélgetés
Snétberger
#VOLUMENEK

02.19.

BEREZOVSKY

PLAYS RACHMANINOV

Zeneakadémia 19:30
RACHMANINOV / BEETHOVEN
Berezovsky / Keller
#CSILLAGOK

02.26.

MUZSIKUSOK, MUZSIKÁSOK

Várkert Bazár 19:30
**Petrás / Farkas / Tóth /
Muzsikás / Keller**

03.08.

MISSA SOLEMNIS

IN MEMORIAM KOCSIS ZOLTÁN
Müpa 19:30
BEETHOVEN
**Schöck / Horváth / Cser /
Nemzeti Énekkar / Keller**
#FAVORITOK #TRADÍCIÓK

03.17.

ALONDRA DE LA PARRA
ÉS KELEMEN BARNABÁS

Zeneakadémia 19:30
STRAVINSKY / MOZART / DVOŘÁK
Kelemen, de la Parra
#CSILLAGOK

03.23.

HOMMAGE À
HUSZÁRIK ZOLTÁN

Pesti Vigadó 19:30
DURKÓ / KOCSÁR /
JENEY / BARTÓK
Tóth / Keller
#MAGYAR KINCSEK

Cigánymadrigáltól A nagy mogulig

Ízelítő a Zeneakadémia Koncertközpont téli programjaiból

Egy szoprán és két mezzo – három fiatal zeneakadémiai növendék lép pódiumra a 19–20. század kamaraműveiből válogatva, a Tehetség kötelez című sorozatban, december 15-én. Egy héttel később hegedűkkel és orgonával köszönti a karácsonyt a Concerto Armonico. Majd az új esztendőt parádés barokk darabokkal ünnepli Viktoria Mullova és az őt kísérő Venice Baroque Orchestra: izgalmas összeállításukat január 16-án hallhatja a közönség.

Horti Lilla a II. Nemzetközi Marton Éva Énekverseny döntőjében

A Zeneakadémia három ének szakos növendéke – Kiss Judit, Molnár Anna és Horti Lilla december 15-én lép pódiumra a Solti Teremben, igazán különleges műsort kínálva. A hangversenyről a II. Nemzetközi Marton Éva Énekverseny II. díjasa, Horti Lilla mesélt a Gramofonnak.

Lilla októberben és novemberben dalesteken mutatkozott be, a decemberi koncerten pedig új arcát is megismerheti a publikum. „Nagyon eltérő hangok vagyunk mind a hárman, más egyéniségek, s a stílusunk is különböző. Judit alapképzésen tanul, Anna oratórium-, én pedig operaszakos vagyok, ezért úgy vélem, sokszínű és izgalmas lesz a kamaraestünk. Tanszékvezetőnk, Meláth Andrea választott ki minket erre a fellépésre, s nemcsak a darabválogatásunk érdekes, hanem az is, hogy a zongora mellett más instrumentumok is megszólalnak majd. Sokat egyeztetünk, hiszen lényeges, hogy ezek a darabok jól illeszkedjenek egymáshoz, s az estnek meglegyen a megfelelő íve. A művek is érdekesek, hiszen én két Saint-Saëns-dalt választottam, a Láthatatlan fuvola és a Hegedű az éjben című darabokat, amelyekben – ahogy a címek is jelzik – a zongora mellett a fuvola, illetve hegedű szólal meg. Emellett Dell’acqua: Villanella című kompozícióját is előadom, hárfakiséréttel.

S egy ősbemutató is szerepel a programomban, Orbán György Cigánymadrigál című darabja, amely brácsaszóval hangzik fel. Természetesen a zongora sem hiányozhat nálam sem; külön öröm, hogy állandó korrepetitorom, Virág Emese kísér ezen a koncerten is. Remek lehetőség, hogy közönség előtt szerepelhetünk, segíti a fejlődést, az előrelépést. Nagyon szeretek dalokat énekelni, az opera mellett hiányzik is, ha nem foglalkozhatom ilyen művekkel. Egy dallal sokkal rövidebb idő alatt kell egy történetet elmesélni, s máshogy kell kezelni a hangot, sokkal több finomságra van lehetőség. Ha az ember jól tud dalt énekelni, az rengeteget segít bármely más műfajban is. Ráadásul ezeknek a kamaraműveknek az előadásakor az ember a közönséggel is sokkal meghittebb kapcsolatba kerül. S persze nagy kihívás az is számomra, hogy hogyan tudom velük megérettetni minden rezdülésemet...” A koncerten elhangzanak még Stravinsky mezzoszopránra, fuvolára, klarinéra és brácsára írt Shakespeare-dalai, valamint de Falla spanyol dalai is, s olyan ritkaság is helyet kapott a programban mint Respighi: Il Tramonto című kompozíciója.

A Concerto Armonico ismét ünnepi hangversennyel lép pódiumra, hiszen december 22-i, a Solti Teremben adott estjük címe: Karácsonyköszöntés hegedűkkel és orgonával. Az orgonán és csembalón játszó Spányi Miklós együttese Vivaldi négyhegedűs concertói mellé Händel orgonaverse-nyeket állított párba. A következő esztendő kezdete is ezt a zenei korszakot idézi fel, hiszen a Tiszta barokk címet viselő sorozatban Viktoria Mullova és az 1997-es alapítású, historikus együttes, a világjáró Venice Baroque Orchestra muzsikál január 16-án, a Nagyteremben. Viktoria Mullova a nagy orosz hegedűiskola képviselője, de roppant széles a repertoárja, a barokktól a kortársig, sőt a jazzig terjed, a zene minden korszakába szívesen kirándul. Kísérő zenekara pedig repertoárjának legotthonosabb darabjaiból is válogat, hiszen a műsorban Vivaldi egyik D-dúr hegedűverse-nye is helyet kapott, amely (mellékneve révén) az egykoron India nagy részét uraló I. Akbar, a nagy Mogul emléket idézi. A budapesti koncert előtt egy nappal a hegedűművész és a zenekar ezt a programot a Musikvereinben is előadja.

Bővebb információ a programokról: www.zeneakademia.hu

ARANYBÁL

— 2017 —

AZ ARANYKOR BÁLJA

2017. JANUÁR 21.
SZOMBAT, VIGADÓ

KÖZREMŰKÖDNEK:
BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR
VEZÉNYEL: HOLLERUNG GÁBOR
MIKLÓSA ERIKA, KOLORATÚRSZOPRÁN
DUNA MŰVÉSZEGYÜTTES
SWING A LA DJANGO

HÁZIGAZDA:
HAJÓS ANDRÁS

WWW.ARANYBAL.HU

2017. JANUÁR 19.
CSÜTÖRTÖK 19.00
KODÁLY KÖZPONT

2017. JANUÁR 20.
PÉNTEK 19.30
MŰPA

ANDREJ GAVRILOV

ÚJRA A PANNON FILHARMONIKUSOKKAL

Szergej Rahmanyinov: III. (d-moll) zongoraverseny
Dmitrij Sosztakovics: VII. („Leningrádi”) szimfónia

Andrej Gavrilov – zongora
Vezényel: Bogányi Tibor

PANNON
FILHARMONIKUSOK

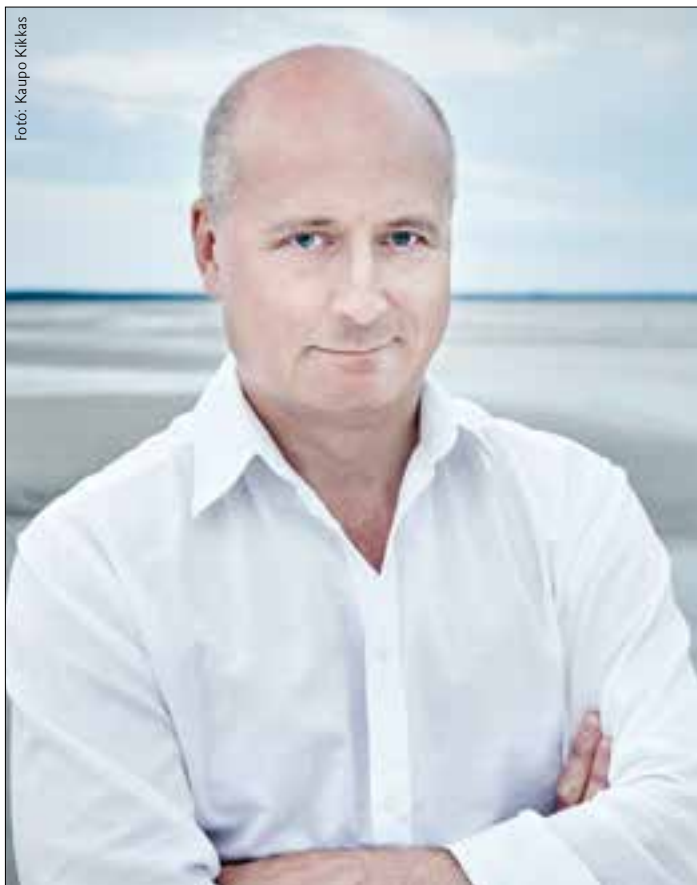

Szegymester.hu

„Nem léteznek zene nélküli pillanatok”

Paavo Järvi a zenekarok személyiségéről és a dirigensi életformáról

A Budapesti Fesztiválzenekar vendége lesz januárban Paavo Järvi, aki három alkalommal, 12-én, 13-án és 14-én vezényli az együttest a Müpában. A világjáró észt karmester a hangverseny programjáról, saját társulatáról, a zenekarok tradíciójáról, s a dirigensi életformáról nyilatkozott a Gramofonnak.

Paavo Järvi

Gramofon: *A koncerteken magyarországi bemutatóként hangzik fel Erkki-Sven Tüür: Sow the wind című darabja, s a programban Sosztakovics és Prokofjev szerzeményei is helyet kapnak. Miért ezekre a művekre esett a választása?*

Paavo Järvi: A műsor kapcsolódik ahhoz a régióhoz, amelynek a szomszédságából származom. Fontos célom volt az is, hogy bemutassuk az észt zeneszerző Erkki-Sven Tüür darabját. Ezt a művet az Orchestre National de Paris-val mutattuk be – a társulatnak én voltam zeneigazgatója –, s a Bécsi Szimfonikusok élén is vezényeltem. Most izgatottan várom, hogy a magyar közönségnek is megmutassuk. Sven-Tüür Arvo Pärt után talán a második legismertebb, még élő

észt zeneszerző. Sosztakovics II. csellóversenye kevésbé ismert mű, de remek alkotás, és egy olyan szólistával, mint Truls Mørk- akivel már korábban is játszhattam –, igazán hatásos lesz. Szeretem, hogy mély és erőteljes kompozíció. Szintén kiváló zenemű Prokofjev VI. szimfóniája, ami kicsit a híres V. szimfónia árnyékában rejtőzik. Sok előadó szinte nem is hallott róla, pedig megérdemli a figyelmet. Megindító és erőteljes alkotás, s számomra megmutatja, hogy Prokofjev mennyire mesterien komponál szimfóniát. Visszatérve Tüür magyarországi bemutatójára, úgy vélem, előítéletek nélkül, nyitott füllel és aggyal kell hallgatni.

G.: *Amellett, hogy a japán NHK vezető karmestere és sok éve a Deutsche Kammerphilharmonie Bremen művészeti vezetője, az egyik legfoglalkoztatottabb dirigense, szüntelenül járja a világot. A folyamatos utazás, a vendégkarmesteri szerep, a néhány napos próba, közös munka mire ad lehetőséget? Miként építi fel egy-egy társulatnál azt a hangzásideált, zenei elképzelést, amit szeretne?*

P.J.: Mindegyik zenekarnak megvan a saját személyisége, akárcsak az embereknek. Folyton figyelembe kell venni az egyes társulatok erősségeit, tradícióit, és úgy kell együtt dolgozni, hogy ötvözzük az ő hagyományaitak mindazzal, amit a karmester a darabról gondol. Mindig felbukkan egy érdekes energia, ami működni kezd, amikor az ember megismer egy új zenekart. Amit megtanultam, az az,

hogy először alaposan meg kell érteni, mi az adott együttes tradíciója, és utána ennek keretein belül megpróbálni elérni az általam megálmodott víziót. Néhány nap gyakorlással elég jó eredményeket lehet elérni. S persze, vendégkarmesterként nincs olyan szoros, meghitt kapcsolata az embernek a zenekarral, mintha ő töltené be a zeneigazgatói posztot. Viszont akadnak olyan impulzusok, ami miatt vendégként sokkal spontánabb lehet az ember, különösen, ha először találkozik egy társulattal. S ez a spontaneitás valóban pozitívan hathat a produkcóra.

G.: *S hogyan látja a zenekarokat, miben mások az európai vagy az amerikai társulatok?*

P.J.: Az összes zenekar és zenész kapcsolódik ahhoz a kultúrához, amelyben él. S ez először is befolyásolja azt, ahogyan játszanak, reagálnak, és ahogyan hallják a zenét, függetlenül attól, hogy a karmesternek mennyire határozott elképzelése van az adott darabról. Ezen kívül léteznek alapvető nemzeti szokások, amelyek nagyon berögzültek, s amelyeket nem lehet – és valószínűleg nem is szabad – megváltoztatni. Ez teszi a zenei világunkat ennyire érdekessé. Az összes zenekar más, de ezt előnynek tartom. Egyértelmű, hogy az USA együttesei másképpen játsszák Ravelt, mint a franciák, ez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy az az előadásmód kevésbé lenne érvényes.

G.: *Először fogja januárban vezényelni a Fesztiválzenekart. Mennyire ismeri az együttest?*

P.J.: Már számos alkalommal hallottam a zenekart játszani élőben, például a BBC Promson. Nagy csodálójá vagyok Fischer Ivánnak, és az egész elképzelése egy különleges zenekar létrehozásáról inspirálóan hatott rám. Olyannyira, hogy a saját együttesem – az Estonian Festival Orchestra – amelyet nemrég hívtam életre, sokban hasonlít a BFZ-re. Nagyon szimpatikus az a gondolat, hogy próbáljuk meg a zenét ideális megközelítéssel megszólaltatni.

G.: *Nehezebb vagy könnyebb dirigensként az út, ha az ember édesapja és testvére is karmester?*

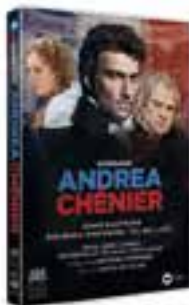
P.J.: Azt gondolom, hogy végső soron egyszerűbb, mert sok bennfentes információt kaptam, amelyet a karmester édesapja átadott nekem, a fiatal zenésznek. A dirigálás valójában az összesített tapasztalatok művészete, nem lehet megtanulni könyvekből. S az, hogy egy nagyon tapasztalt karmester volt a háznál, igazán hasznosnak bizonyult. Végeláthatatlan az ismeretlen aknák sora, és gyakran az emberek komoly hibák és koncerteken való tévedések árán tanulja csak meg ezeket. Ha azonban valakinek van otthon egy olyan édesapja, mint az enyém, aki korábban már rengetegszer vezényelte a műveket, az felbecsülhetetlen értéket és inspirációt jelent egy ifjú dirigensnek.

G.: *Azt nyilatkozta egy alkalommal, hogy a karmesterség nem munka, hanem életforma. Mit takar mindez?*

P.J.: A karmesterségre nem lehet munkaként tekinteni, mert nem egy állás. Erről kell, hogy szóljon az élet, minden más e köré szerveződik. Nem léteznek zene nélküli pillanatok, még akkor sem, amikor az ember nem vezényel, mert mindig készül, kutat, újragondol valamit. Sosem lehet félretenni. Nem mindig szól a muzsikáról, mégis minden része – a tervezés, az adománygyűjtés, a kommunikáció – a zenéhez kapcsolódik. Végső soron egy mindenre kiterjedő és mindent felemészítő hivatás.

A Budapesti Fesztiválzenekar honlapja: www.bfz.hu

WARNER KLASSZIKUS ÚJDONSÁGOK

Jonas Kaufmann
Eva-Maria Westbroek
Zeljko Lucic
Antonio Pappano
A Royal Opera House
produkcója
DVD
0190295937966
BR
0190295937799

GIORDANO: ANDRÉ CHÉNIER

Bach
Schumann
Brahms

CD
0190295937898

MARTHA ARGERICH ÉS ITZHAK PERLMAN
ELSŐ KÖZÖS LEMEZFELVÉTELE

ALEXANDRE
THARAUD

CD
0190295954697
LP
0190295932671

RACHMANINOV:
II. ZONGORAVERSENY, VOCALISE

FAZIL SAY

6 CD
2564694206

MOZART – ÖSSZES ZONGORA SZONÁTA

MSZTYISZLAV
ROSZTROPOVICS

4LP
0190295968489

BACH – SZVITEK SZÓLÓ GORDONKÁRA

PHILIPPE
JAROUSSKY

CD
0190295925338
CD/DVD
2564649159

BACH, TELEMANN – EGYHÁZI KANTÁTÁK

Pütkösdi rózsá, szabad madár

Weiner Leó, Ligeti György, Bartók Béla kompozícióihoz szatmári verbunkos és csárdás, kalotaszegi táncok, moldvai egyházi énekek társulnak. Liszt és Dvořák műveire pedig egy ősbemutató, Gyöngyösi Levente koncertója. A Muzsikások – Muzsikások sorozatban klasszikus zene, kortárs mű és népi dallamok hangzanak fel, s ezeken a hangversenyeken a Concerto Budapest a Muzsikás együttessel zenél. A 2017 januári esten lesz az *Úgy elmennék, ha mehetnék* című kompozíció ősbemutatója, amelyről szerzője, Gyöngyösi Levente beszélt.

Gyöngyösi Levente zeneszerző

A sorozat december 5-én, a Corinthia Grand Hotel Royal báltermében indul, ezen az estén Héja Domonkos vezényletével Weiner, Liszt, Haydn, Ligeti, Bartók, Mozart művei moldvai balladával, mezősegi improvizációval vagy kalotaszegi táncokkal párba állítva hangzanak fel. A Concerto zenészei és a Muzsikás együttes tagjai mellett Petrás Mária énekel, Farkas Zoltán Batyu és Tóth Ildikó Fecske táncol. 2017. január 26-án a Müpában, Keller András irányításával Liszt Magyar rapszódiai és Dvořák Szlav táncai mellett hangzik fel az *Úgy elmennék, ha mehetnék* című, népi hangszerekre és zenekarra komponált concerto ősbemutatója. „A művem Keller András ötletéből és felkérésére született – meséli Gyöngyösi Levente –, aki jó barátságot ápol

a Muzsikás vezetőjével, Sipos Mihállyal. Az volt a kérése, hogy olyan darabot komponáljak, amelyben a szimfonikus zenekar népzenei hangszerekkel muzsikálhat. Az *Úgy elmennék, ha mehetnék* című koncertóban így a szólóhangszerek szerepét a négy népi hangszeres szólista tölti be. Saját instrumentumaik mellett váltanak is olyan hangszerekre, mint a citera, a koboz vagy az ütőhangszerek. Mindkét együttes játszik majd olyan zenei anyagokat is, amelyek a másikhoz állnak közelebb, a Muzsikás tagjainak anyagai is viselkednek majd ‘kortárs zenésen’, a Concerto Budapest zenészeinek játékmódja pedig gyakorta lesz ‘népzenei’. Zenei anyagok, illetve játékmódok párbeszéde zajlik, amelyek a mű végére valamilyen ‘megegyezésre’ jutnak majd. A mű egésze népzenei fogantatású, lassú-gyors-lassú-gyors tételből áll, s két olyan népdalt használ fel benne, amelyeket még szülővárosomban, Kolozsvárott tanultam Demény Piroska népzene-kutatótól, zeneelmélettanártól. Ő érdekes kapcsolatot jelent mesteremmel, Orbán Györggyel, hiszen Piroska néni annak idején őt is tanította. Kevésbé ismert népdalok ezek. A gyors tételek alapja egy csángó dal: ‘A pütkösdi rózsá nyáron virágozik, / az én édesem is akkor házasodik’ – kezdetű, a lassúaké pedig egy mezősegi dal: ‘Úgy elmennék, ha mehetnék, / ha szabad madár lehetnék’. Zeneszerzői szempontból igazán izgalmas kísérlet, kaland számomra ez a stílusokon átívelő mű.”

Gyöngyösi Leventét egy másik darabjáról is kérdeztük, amelyen már két és fél éve dolgozik, s amely Bulgakov *A Mester és Margaritájából* készülő opera-musical. Zongorakivonata szinte már készen van, de Gyöngyösi Levente azt mondja, komoly munkát jelent még ennek a két óra húsz percnyi anyagnak a hangszerezése is, ráadásul a szimfonikus zenekar mellett két szintetizátornak és egy rockzenekarnak is komoly szerep jut benne. A mű bemutatója pedig nyáron, Miskolcon lesz. Szintén rendhagyó az a mű, amelyet ugyancsak most komponál: egy kantáta csellóra, fuvolára, zongorára és leánykarral. Jövőre lesz ugyanis hetvenesztendő Szabó Dénes, vele ünnepli születésnapját Baranyay László, Matúz István és Onczay Csaba is, s ezen a jubileumi hangversenyen hangzik fel majd Gyöngyösi szerzeménye. Az előadók között megtalálni természetesen a Pro Musica Leánykart is.

A zenekar honlapja: www.concertobudapest.hu

Élmény!
Minden tekintetben.

Fotó: Adam Fény, © Csab Székely, Müpa

ÚJÉVI HANGVERSENY
Haydn: A teremtés
2017. január 1.

Brad Mehldau:
Three Pieces After Bach
2017. január 13.

Fotó: Csab Székely

Frédéric Champion orgonaestje
2017. február 3.

mupa.hu

Stratégiai partnereink

Stratégiai médiapartnereink

PORT.hu

A Müpa támogatója az
Emberi Erőforrások Minisztériuma

Jegyek kaphatók a Müpa jegypénztáiraiban, valamint online a www.mupa.hu oldalon. További információ: **+36 1 555 3300, +36 1 555 3310**

ISO 9001:2000

A sevillai borbély – némafilmben elbeszélve

Első alkalommal vezényli a Budafoki Dohnányi Zenekart Madaras Gergely. Január 28-án Vajda János Csellóversenyét és Muszorgszkij: Egy kiállítás képei című remekművét játsszák a Zeneakadémián. Hollerung Gábor együttese februárban egy szokatlan operaprodukciónak is részese lesz: másodszor játsszák Rossini: A sevillai borbély című dalművét, a némafilmeket idéző előadásban.

Madaras Gergely izgatottan és kíváncsian készül a január 28-i hangversenyre – azt meséli, mindig lenyűgözte az együttes monumentális hangzása, s a Dohnányi zenészeiből áradó lelkesedés. Arra a kérdésre pedig, hogy hogyan állította össze az est programját, a következőket feleli: „Ebben a szezonban elsősorban a magyar és az orosz repertoárt állítom a koncertjeim fókuszába mind itthon, mind külföldön. Úgy érzem, hogy a két nép zenéjében rengeteg a közös vonás, főleg, ha arra gondolunk, hogy mindkettő mélyen a folklórban, népmesékben, népdalokban gyökerezik. A 2016/17-es szezonban különleges egybeesés, hogy Bartók, Kodály, Dohnányi és Liszt kerek évfordulóit ünnepeljük – ez is egy jó érv arra, hogy nemzetközi szinten a magyar zene a figyelem középpontjába kerüljön. Vendégvezényléseim alkalomával ezért minden hangversenyen elhangzik egy magyar zeneszerzőtől származó mű. Mivel pedig a kortárs zeneirodalom is a repertoárom kiemelt és szerves részét képezi, nagy öröm számomra, hogy a Vajda-mű ősbemutatóját én vezényelhetem. A 2000-es évek elején feleségemmel, Györi Noémival 6 éven keresztül vezettük az Ifjúsági Kortárs Zenei Estek koncertsorozatát, ahol fiatal zeneszerzők közel 120 új művét mutattuk be. Ez, illetve a korábbi zeneszerzői tanulmányaim megalapozták a kortárszenéhez való mély kötődésemet és nagyköveti szerepvállalásomat. Vajda Jánossal szintén ebben az időszakban ismerkedtem össze. S nagyon fontosnak tartom, hogy konzultáljak a zeneszerzővel műve elhangzása előtt, amennyiben erre van lehetőség!”

Madaras ebben az évadban négy alkalommal dirigálhatja Muszorgszkij remekművét. Saját együttesével, a Savaria Szimfonikus Zenekarral kezdi a sort, majd a Dohnányi következik, aztán az Orchestre Philharmonique Royal de Liège és a londoni Junior Royal Academy of Music Szimfo-

nikus Zenekara. Madaras Gergelyre sok más fellépés is vár, hiszen a következő hónapokban húsz együttes vendége lesz. Köztük van az olasz RAI Szimfonikus Zenekar, a párizsi Orchestre Philharmonique de Radio France, a Varsói Filharmonikusok, a belfasti Ulster Orchestra, a Württembergi Kamarazenekar és a török Bursa Szimfonikusok is. A Nemzeti Filharmonikusoknál szintén debütál – mégpedig egy Kodály-esttel.

A Dohnányi Zenekarra februárban is vár egy különleges est: Hollerung Gábor vezényletével A sevillai borbélyt kísérik, amely Káel Csaba rendezésében, 18-án kerül színre a Műpában. „Régi mániám volt, hogy az operai manírokat, azokat a gesztusokat, mimikát, amelyre hajlamosak az énekesek, s a némafilmeket idézi, felhasználjam egy produkcióban. Amikor A sevillai borbély zenéjével kezdtém foglalkozni, rájöttem, ez az egyik legalkalmasabb opera erre. Így a színházban megjelenik a film, az énekesek használják a kamerát, a vetítést, s például a főszereplőről, Megyesi Schwartz Lúciáról kiderül az is, kiváló némafilmes színész nő vált volna belőle. Ráadásul – miután olaszul játsszuk a darabot – mindez abban is segít, hogy a nézők azonnal megértsék a szövegben rejlő poénokat” – meséli Káel Csaba. „A Dohnányi Zenekarral koprodukcióban minden szezonban színre viszünk egy-egy produkciót. Együtt találtuk ki a Sevillait. Az előadás először Szombathelyen, a Savaria Szimfonikusokkal és Kovács János vezényletével került színre, majd Tokajban, a Fesztiválatlanban – már a Dohnányival és Hollerung Gáborral. A két szabadtéri helyszínen magyar művészek énekeltek, a Műpa-beli előadásban ketten maradnak a korábbi szereposztásból: Megyesi Schwartz Lúcia és Bőjte Sándor, s hozzájuk nemzetközi gárda csatlakozik.”

A Budafoki Dohnányi Zenekar honlapja: www.bdz.hu

Jelenet A sevillai borbély Káel Csaba rendezte előadásából

Rufus Wainwright operája Pécssett

New York és London után Magyarországon is színre kerül Rufus Wainwright operája, a Prima Donna, Alföldi Róbert rendezésében. A pécsi Kodály Központban 2017. június 24-én hangzik fel a mű a Pannon Filharmonikusok közreműködésével, s ezt követően az Armel Operafesztivál közönsége is megismerheti a darabot. Az előadások dirigense Vajda Gergely. Az Egyesült Államokban élő, de Magyarországon is rendszeresen fellépő karmester-zeneszerző, az Armel Operaverseny és Fesztivál művészeti vezetője mesélt a műről, amely egy idősödő operaénekes nagy visszatéréséről szól.

„Az ötlet, hogy Magyarországon is színre kerüljön Wainwright operája, tőlem származik” – meséli a dirigens, aki hatodik esztendeje a Huntsville Symphony zeneigazgatója és karmestere. „Volt alkalom

a darabot meghallgatni, s izgalmasnak találtam. Az Armel Fesztivál mindig arra törekszik, hogy az érdekes, új operákat megismertesse a magyar közönséggel is. Az a jó, hogy nálunk lehet kísérletezni, ismeretlen szerzőket, műveket bemutatni, s engem is izgat a stílusok közöttség, a felfedezés újdonsága. A Pannon Filharmonikusok korábbi közös munkánk során jelezte, a jövőben szeretnének több operát játszani, amelyhez remek helyszín a Kodály Központ. Júniusban itt hangzik majd fel először a Prima Donna, s ezt követően az Armel Operaverseny és Fesztivál keretében, Budapesten is meghallgathatják az érdeklődők. A műnek hat évvel ezelőtt volt az ősbemutatója a New York City Operában, később Londonban is színre került. A Deutsche Grammophon pedig felvételt is készített belőle. A művet Maria Callas ihlette, s egy idősödő operaénekes nagy visszatéréséről szól; arról, hogy képes-e még megfelelő teljesítményt nyújtani a színpadon, képes-e még 'kiénekelni a magas C-t'. A történethez kiválóan illik a Rufus Wainwright által komponált muzsika, s az meg külön érdekes, amikor egy dalszerző operára vállalkozik. Azért is izgalmas számomra ez a bemutató, mert mindig is nagyon érdekelt, hogy opera címszó alatt mi mindent lehet csinálni” – mondja Vajda Gergely.

A zeneszerző-karmester szerint „gyakran mondják, hogy a zenészek a kis izmok akrobatái. A muzsikusok állandóan annak stresszében élnek, hogy az idő előrehaladtával hogyan tudják elhasználandó izmaikat kontrollálni, hogy megvan-e még a korábbi viszonyuk a testükkel. Megvan-e még a magukba vetett hitük... Az énekesekre mindez méginkább igaz. Kevés olyan zenés művet ismerek, amely idős, idősödő művészekről szól. Wainwright, aki nemcsak dalszerző, hanem előadóművész is itt, egy Callas-i figurán keresztül a

Vajda Gergely karmester és Alföldi Róbert rendező a Wainwright-opera próbáján

saját 'prima donnaságáról' is szól. Nem egy világmegváltó műről van szó, de – akárcsak egy Puccini-operában –, a komponista egy személyes tragédia megzenésítésén keresztül a szereplők közötti viszonyokat alakítja valódi színpadi drámává. Nagy örömmre a főszerepben Bátorfi Éva lép színpadra, akivel nagyon szeretek dolgozni. A rendező Alföldi Róbert lesz, akivel már minden részletről egyeztetünk, s majd májusban folytatjuk a közös munkát. A Prima Donnában találtunk egy remek versenyszerepet, a szolgálólányét, amelyet az Armel válogatóin a koreai Kim Je Ni nyert el, akivel a második fordulójában, egy workshop keretében már foglalkoztunk is a figurával. Rufus Wainwright franciául írta meg a Prima Donnát, s mindenütt ragaszkodik is ahhoz, hogy ezen a nyelven hangozzék fel. Mi is így játszunk majd, természetesen feliratozva. Az öregedés tragédiáiról, a művészi hitelességről szól Rufus Wainwright operája, s remélem, Pécs és Budapest után még máshol is be tudjuk majd mutatni ezt a produkciót.”

A zenekar honlapja: www.pannonfilharmonikusok.hu

Ünnepi koncertek és karmesterkurzus Miskolcon

Ritkaságokat felvonultató műsornak tapsolhat december elején a Miskolci Szimfonikus Zenekar Tűzvarázs béreltsorozatának közönsége. Az évről-évre nagy érdeklődéssel kísért karácsonyi koncertet követően három tenor énekel az újévüdvözlő hangversenyeken, s a publikum a dirigálás titkaiból is ízelítőt kap egy karmesterkurzus előadásain. A Miskolci Szimfonikusok közelgő estjeiről Gál Tamás, az együttes művészeti vezetője beszélt.

Schubert, Nielsen, Schumann ritkán felhangzó darabjaiból áll össze a december 5-i hangverseny műsora, amelyet Gál Tamás vezényel, szólistája pedig Ábrahám Márta hegedűművész. A karmester azt meséli, hogy vendédirigensként, egy másik zenekar élén találkozott először Nielsen Hegedűversenyével, s annyira megtetszett neki a mű, hogy úgy döntött, ha talál olyan szólistát, aki egy előadásért is szívesen megtanulja, akkor együttesénél is műsorra tűzi. Régi, kedves zeneakadémiai tanártársa, Ábrahám Márta – aki Ruggiero Ricci személyes meghívására tanulhatott két évig Salzburgban – örömmel vállalkozott a darab elsajátítására és miskolci bemutatására. Az est programjában Schubert Rosamunda-nyitánya is helyet kapott, valamint Gál Tamás kedvenc zeneszerzőjének, Schumann-nak a II. szimfóniája. A Miskolci Szimfonikusok szokásos karácsonyi koncertjének ismét a selyemréti templom ad otthont. „Tradíció, hogy ünnepi esttel várjuk az érdeklődőket – meséli a karmester –, s minden évben óriási érdeklődés kíséri ezt az előadást, amelyen általában zenekarunk tagjai szólistaként is bemutatkoznak, s Miskolc gyerekkorai közül szintén hívunk fel-lépőket. A muzikusok örömmel vesznek részt ezen a hangversenyen, amely a zenekar ajándéka a városnak, hiszen a belépés díjtalan. A publikum soraiban így olyanok is helyet foglalnak, akik egyébként nem tehetik meg, hogy részt vegyenek a koncertjeinken.” Az újévi hangverseny szintén hagyománnyá vált, s olyan sokan kíváncsiak rá, hogy már három előadást kell rendezniük belőle. Klasszikus, de könnyedebb darabokat hallhat a közönség, s keringőkből, polkákából, operett-részletekből áll össze a program, Gál Tamás irányítása alatt. „Korábban vendégünk volt már Pitti Katalin és Berkes János, Bordás Barbara és Boncsér Gergely, s mindig szerepel az előadásban tánc, vetítés is, összművészeti produkció születik. A 2017-es esztendőt pedig három tenorral köszöntjük. A fiatal énekesek a Bécsi Állami Operaház művészei: Lőkös Dániel, Roman Lauder és Woncheol Song.”

„2016 tavaszán a párizsi Conservatoire hallgatói jöttek el Miskolcra, s karmesterkurzust tartottam számukra – lassan már negyedszázada oktatom a dirigálás fortélyait” – folytatja az áttekintést Gál Tamás. „Olyan nagy sikere volt ennek a vendégeskedésnek, hogy 2017 januárjában ismét visszatérnek hozzánk a francia dirigens-növendékek. Ennek azért is

Gál Tamás zenekara élén

örülök, mert nekem már annyira hiányzott a tanítás, hogy szinte elvonási tüneteim voltak, korábban sok éven keresztül foglalkoztam a Zeneakadémián a karmesteri pályára készülő növendékekkel. A mostani miskolci kurzus még különlegesebb lesz. A koncerten ugyanis a dirigens-hallgatók tolmács segítségével beszélgetnek a közönséggel, az érdeklődők betekintést nyerhetnek a karmesterség titkaiba is. Örülök, hogy a francia fiatalok visszatérnek, s annak is, hogy a zenekarunk ilyen pedagógiai munkát is végez.”

Január 19-én Howard Williams karmester vendégeskedik az együttesnél; előadásuk szólistája Banda Ádám hegedűművész; a műsorban Csajkovszkij és Saint-Saëns művei szerepelnek. Februárban pedig apa és fia lép a pódiumra a Művészetek Házában. „Varga István szintén kedves kollégám volt a Zeneakadémián, s örülök, hogy most hegedűművész fiával, Oszkárral jön Miskolcra koncertezni. Brahms Kettősversenyét adják elő 6-án, s az általam dirigált hangversenyen felhangzik még Wagner Rienzi nyitánya és Brahms III. szimfóniája is. Ezt a koncertet másnap, február 7-én megismételjük majd a Zeneakadémián.”

A Miskolci Szimfonikus Zenekar honlapja: www.mso.hu

Második kínai szimfónia

Legutóbb az Este a székelyeknél aratott nagy sikert, de a Rákóczi-indulót is örömmel hallgatta mindenütt a kínai közönség. A Szegedi Szimfonikus Zenekar olyan kiválóan szerepelt többhetes turnéján, hogy idén ismét meghívást kapott egy újabb útra, Kovács László vezetésével. A karmester már hatodik alkalommal vesz részt kínai vendégzereplésen, s a mostani út részletei mellett az eddigi tapasztalatairól is nyilatkozott a Gramofonnak.

Forrás: Gramofon-archív

Kovács László karmester az elmúlt években alaposan feltérképezte a kínai közönség igényeit

„Először még a Miskolci Szimfonikusokkal indultam útnak, aztán a szegedi társulat következett, tavaly pedig egy kiváló prágai zenekar. Egyszer az ELTE-s együttesemmel is turnéztunk Kínában, igaz, az rövidebb, csupán tíznapos út volt, egy másik menedzsmet szervezésében. S már 2016-ban is megfordultam a távol-keleti országban, Shenzenben koncerteztem, a Rádiózenekar élén. Többhetes, decemberi turnéból azonban ez lesz a negyedik. Miután két éve, a legutóbbi vendégzereplésén olyan remekül muzsikált a Szegedi Szimfonikus Zenekar, a szervező úgy döntött, ismét ezt a társulatot kéri fel a turnéra. Kiválóan játszottak, s remekül viselték ezt a hosszú vendégzereplést is. Az első hetet általában minden együttes jól bírja, később azonban, amikor a fáradtság fokozódik, akkor már csak egy összetartó, fegyelmezett kollektíva tud jól muzsikálni, s az előadásokra kon-

centrálni. A mostani út sem lesz rövid, hiszen december 19-én indulunk, és csak az új esztendőben, január 9-én térünk vissza.”

Mivel hatalmas országról van szó, előfordult már, hogy az egyik nap mínusz 28 fokban játszottak Észak-Kínában, másnap pedig már délre utaztak, ahol pedig plusz 20 fokot mutattak a hőmérők. S a közönség összetétele is nagyon érdekes Kínában, vidékről vidékre eltér, jelentősen változik a temperamentum. Akad város, ahol érzékelhető, hogy a publikumnak nem sok elképzelése van arról, hogyan kell viselkednie egy hangversenyen, máshol pedig olyanok, mint bármely elegáns európai fesztivál közönsége, akik igazán értékelik az előadás bravúrait, finomságait. S bár akad, amiben úgy tűnik, a kínaiak le vannak maradva 200 évvel, a koncerttermek infrastruktúrája azonban igazán magas szinten áll. Találni olyan hangversenytermeteket, amelyek lenyűgözőek, 21. századi technikával felszereltek, és akár kétháromezer ember befogadására is alkalmasak. Kínában december 24-ike átlagos napnak számít, január 8-tól azonban már készülnek a saját újévükre, s ilyenkor mindenütt óriási mennyiségű kulturális programmal várják az érdeklődőket. „Előfordult már, hogy ebben az időszakban egy sanghaji hotelben egy másik magyar zenekarral találkoztunk, sőt, lakott ott egy osztrák együttes is, amelynek a fele magyar muzikusokból állt.” S bár ünnepi időszakban kell utazniuk, hamar megtelt nevekkel a jelentkezési lap Szegeden, sokan örömmel vállalkoztak ismét a kínai turnéra.

Kovács László egy magyar programot is összeállított a vendégzereplésre, a műsorban Liszt Les Preludes, Kodály Galántai táncok, Brahms Magyar táncok, Bartók Este a székelyeknél című műve is helyett kapott. A második részben a könnyedebb osztrák darabok, a Strauss-család kompozíciói szerepelnek. A másik műsor pedig ismert filmzenekből áll, s ezeknek a daraboknak az előadásához vetítés is társul. Természetesen kínai kompozíciók is lesznek a műsorban, Kovács László ugyanis rábukkant két kedvelt kínai dalra, s ezekhez a művekhez nagyzenekari hangszerelést készített. A darabokat már korábban is játszották, s mindig hatalmas a sikerük, az ország bármely részén is adják elő. A Szegedi Szimfonikus Zenekar összesen (15–16) kínai koncertjének dirigense Kovács László, a kisebb szólófeladatokat pedig a zenekari zenészek látják el.

A Szegedi Szimfonikusok honlapja: www.symph-szeged.hu

Honvéd Férfikar: lemezbemutató és felvidéki turné

A Honvéd Férfikar december 7-én nemrég elkészült Bartók-lemezét mutatja be, az MTA Dísztermében. Izgalmas feldolgozások hangzanak fel a karácsonyi hangversenyükön, emellett pedig az I. világháborúra emlékező, kortárs kompozíciókból is új felvételt készítenek. A Honvéd Férfikart irányító Strausz Kálmán emellett az őszi fellépésekről, a Pesti Srácok címet viselő estről, valamint a Bartók muzsikáját népszerűsítő, felvidéki turnéjukról is nyilatkozott a Gramofonnak.

„Az őszt lemezfelvétellel kezdtük: Bartók összes férfikari művét gyűjtöttük egy CD-re, s ezek egytől-egyig nehéz és igényes darabok” – mondja Strausz Kálmán. „Vannak közöttük székely népdalfeldolgozások, vagy olyan fiatalkori szerzemény is, mint az Est, ami akár Richard Strauss-alkotás is lehetne, s persze magyar és szlovák gyökerű kompozíciók. A december 7-i koncertünkön veheti majd először kézbe a közönség ezt a lemezt. Az esten műsorra tűzzük az Elmúlt időkből, a Székely népdalok, a Négy régi magyar népdal, a Tót népdalok című férfikari kompozíciókat is. Egyébként nem sak lemezre vettük ezeket a műveket, hanem született belőle egy élő program is, amelyet a Felvidéken, a Zene házhoz megy című sorozatunkban szintén bemutattunk. Sokféle turnéztunk már ezzel az interaktív énekórával, amelynek keretében mesélek Bartókról, a népdalgyűjtésről, vetítünk, megénekeljük az iskolásokat, főiskolásokat, s persze az együttes is pódiumra lép. Az őszi vendégszereplés során most Párkányba, Érsekújvárra, Dunaszerdahelyre és Komáromba látogattunk el, ez utóbbi helyszínen még külön koncertet is adtunk.“ A lemezbemutató hangversenyre az MTA Dísztermében, az együttes bérleti sorozatában kerül sor. Ugyanitt kerül színre a karácsonyi koncert is (december 19.), és a programban, amelyet Strausz Kálmán és Riederauer Richárd dirigál, olyan ismert dalok feldolgozásai hangzanak fel, mint a Mennyből az angyal vagy a Kiskarácsony. Hatalmas mennyiségű a már meglévő ünnepi anyaguk, de mindig szeretnének frissíteni. „Témérdek volt a felkérésünk az elmúlt hónapokban” – teszi hozzá az együttes vezetője. „Az Operaházban a férfikar az Aidában, a Carmenben, a Lear királyban énekelt. A Zrínyi-év kapcsán szintén volt bemutatónk: Vajda János írt egy közel félórás kantátát férfikarra és női karra. Érdekes programot állítottunk össze az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója előtt tisztelgő estünkre is. Az MTA Dísztermében adott koncertünknek Pesti srácok volt a címe, s ebben a zenéhez a költészetet hívtuk segítségül. Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról, Babits Mihály: Miatyánk és Márai Sándor: Mennyből az angyal című verse hangzott fel ezen az estén egy fiatal színésznő, Kiss Emma előadásában. S olyan kompozíciókat énekel az együttesünk, mint Liszt De profundis (Mélységből kiáltok hozzád) kezdetű szoltára, Weill Berlini

Strausz Kálmán karnagy

Requiemjének részlete, Orbán György Daemon irrepit callidus vagy Erkel Ferenc Bánk bánjából a Hazám, hazám ária. Természetesen az est címadó műve, Gyöngyösi Levente Istenkép című kompozíciójából a Pesti srácok című tétel is felhangzott. Kodály A magyarok éneke című alkotása is helyet kapott a programban, amely a zeneszerző egyetlen német nyelvű kórusműve, s bár 1848-ról szól, erős az áthalálása 1956-ra. Szintén érdekes a Nemzeti dala, amelyet a Honvéd Férfikarnak komponált, s az 1956-os előadásából szinte tömegtüntetés lett... Azt esten felhangzott még Vajda János I. világháborúról szóló darabjának egy részlete is, amelyet együttesünk felkérésére írt. Egyébként ezt az alkotást is lemezre énekeljük a jövő év elején. Azt tervezzük ugyanis, hogy az I. világháború emléke előtt tisztelgő, öt kortárs kompozícióból – Csemiczky Miklós, Gyöngyösi Levente, Orbán György, Selmeczi György és Vajda János férfikarra született műveiből - február végén dupla CD-felvételt készítsünk.

A Honvéd Együttes honlapja: www.honvedart.hu

Csellóművész – szólamvezetői és szólólista szerepben

A Duna Szimfonikus Zenekar téli koncertjein igen fontos szerepet játszik az együttes új cselló szólamvezetője, ifjabb Bánfalvi Béla. A gordonkaművész és a Duna Szimfonikusok művészeti vezetője, Szklenár Ferenc beszélt a következő hónapok feladatairól.

„Szomorú esemény miatt volt szükség próbajátékokra – idézi vissza Szklenár Ferenc –, hiszen súlyos betegség után, fiatalon elvesztettük kiváló kollégánkat, Baráti Andrást, s a helyére kerestünk szólamvezetőt. Egy ilyen megméretetés nehéz helyzetet teremt, különösen, ha erős a mezőny, mint ez a cselló-próbajátékokra jellemző, de Bánfalvi Béla szenzációsan játszott. Az egész együttes úgy gondolta, ő az, akit fel kell venni, és belőle is sugárzott az a szándék, hogy a Duna Szimfonikus Zenekar szólamvezetője akar lenni. Két és fél éve muzsikál velünk, és fiatal kora ellenére a zenekar egyik vezető zenészévé vált, akinek szakmai tudása előre viszi a társulatot.” Ifjabb Bánfalvi Bélát családi kötelékek is kapcsolják az együtteshez, hiszen édesanyja – mielőtt az Operaház zenekarának tagja lett – sok éven keresztül játszott a Duna Szimfonikusokkal, fiatal zenészként pedig édesapja, a nagyszerű hegedűművész is fellépett velük több alkalommal. Legutóbb testvére, Bánfalvi Zoltán koncertezett a Duna Palotában, amikor az általa írt darab előadásában vett részt. Szklenár Ferenc hozzáteszi: annak is köszönhető a zenekar jó, családias légköre, hogy az együttesben valóban több familia muzsikál, sokan ezért is szívesen választják a társulatot.

A fiatal szólamvezető korábban az édesapja által alapított Magyar Kamarazenekarban játszott. Emellett Németországban végezte el a mesterképzést, a nürnbergi zeneakadémián. „Az együttest már korábban is ismertem, turnékon együtt játsztunk, jó néhány taggal is kapcsolatba kerültem, s ez szintén segítette a döntésben. Több ok miatt döntöttem a szimfonikus zenekar mellett, hiszen minden muzikusnak szüksége van egy bázisra, s egy ilyen társulattal sokkal több tapasztalatot lehet szerezni, s nagyobb repertoárra szert tenni. A zeneirodalom jóval szélesebb spektrumát megismerhetem. Emellett továbbra is tagja vagyok a Magyar Kamarazenekarnak, amellyel leginkább időszakos, külföldi fellépéseket vállalunk. Visszatérve a próbajátékokra, nagyon örültem, hogy én nyertem el ezt a posztot, kedves közösség fogadott. Az viszont nem volt könnyű feladat, hogy rövid idő alatt hatalmas repertoárt kellett elsajátítanom, belecsöppentem az együttes szakmai életébe, és fel kellett vennem a ritmust. Az anyagokat nagyon alaposan

Új szólamvezető, új feladatok – a Duna Szimfonikusok csellólistái

meg kellett tanulnom, hogy zökkenőmentes legyen a próbafolyamat, s megfelelően tudjam ellátni a csellósólam vezetését. Nagyon élvezem ezt a fajta kamarázást, akárcsak a zenekarból alakult vonósnégyessel a muzsikálást. Sok tapasztalatot szereztem arról is, hogy hogyan kell vezetni a műhelymunkát, hogy a közös játék a lehető legegységesebbé váljon. Szerencsére rengeteg segítséget kaptam és kapok az együttestől.”

Decemberben lesz olyan produkció, amely nemcsak Bánfalvi Béla repertoárján jelent újdonságot, hanem az egész zenekar számára, hiszen 16-án adják elő Kovács Zoltán Adagiettoját Hámori Máté vezényletével, s a programban emellett Reinecke Hárfaversenye és Schumann III. szimfóniája kapott helyett. A Filharmónia Magyarország felkérésére országos turnéra viszik családi matiné-előadásukat, a Zenélő földgömböt; januárban Beethoven-estet adnak Medveczky Ádámmal és Fülel Balázssal, februárban pedig Skóciát idézik meg a hangversenyprogrammal, Deák András vezényletével.

A zenekar honlapja: www.dunaszimfonikusok.hu

A Gramofon Könyvek újdonságai – jazzkedvelőknek

A Gramofon Könyvek sorozat 2016 karácsonyi újdonságai elsősorban a jazzrajongók érdeklődésére tarthatnak számot. Matisz László – *A hangok vonzása és taszítása* címmel – megírta az első magyar nyelvű jazz-esztétikát. Márton Attila: *Hivatásos jazzrajongó* című kötete fél évszázad rövidebb-hosszabb írásaiból válogat. Simon Géza Gábor: *Szösszenetek a jazz- és a hanglemeztörténetből* című munkájával a szerző közelgő 70. születésnapját is köszönti a Gramofon.

MATISZ LÁSZLÓ: *A hangok vonzása és taszítása* című kötete az első magyar nyelvű jazz-esztétika, így a maga nemében különleges, hézagpótló munka. Matisz gondosan formált esszéekben ír az improvizatív zenéről, ami cseppet sem könnyű feladat. Könyvét elsősorban azoknak a zenebarátoknak ajánlja, akik nem hátrálnak meg, ha kortárs, kreatív, improvizatív vagy kevésbé ismert „hibridműfajokról” hallanak. Mindez nem jelenti azt, hogy a kötet ne lenne érdekes a klasszikus zenén, illetve hagyományosabb jazzmuzsikán felnőtt olvasóközönségnek. Matisz így vall erről: „ez-úttal a kisebbségben lévő, furcsának számító lelkek pártján leszünk, akikhez amúgy egyre ritkábban szól az összetett érdekrendszerek függőségében létező, hivatalos kulturális elit – pláne a természetes vonzalmaikat, érzékenységüket vagy kreativitásukat is tiszteletben tartva. Megszállottak, mániások is lehetnek, de legfőképpen fiatalok. Ugyanis ők, ha komolyan gondolják, hogy a zene fontos, hogy ez lételem, s mint olyanhoz csak teljes nyitottsággal, ám felelősen érdemes viszonyulni, tele vannak kérdésekkel.”

A kötet szerzője, Matisz László aktív muzsikusként – szaxofonosként és fuvolista-ként – elsősorban a jazz és az etno-jazz világában vált ismertté. Többek között Szabados György és Pleszkan Frigyes zenekaraiban is megfordult. Zenei szakíróként

előbb Miskolcon működött, majd Budapestre költözve számos kulturális folyóirat, zenei szaklap és honlap állandó szerzője lett. Évekig szervezte a Sziget Fesztivál jazzprogramjait; hosszabb időn át a Fonó Budai Zeneházban dolgozott, illetve a Gramofon jazzrovatának szerkesztője volt. Régóta foglalkozik jazz-esztétikával, s több év elmélyült munkájával hozta létre *A hangok vonzása és taszítása* című könyvet.

Az első fejezet – *Zenei viszonyok* címmel – olyan fogalmakat jár körül, mint pl. a zenei identitás, a műfaji intimitás, a zenei evolúció és a sztereotípiák; a metakommunikáció, a teljesítmény, a tudás és a szubjektív fogalma a kreatív zenében. A második rész – *zenei perspektívák* címmel – az improvizatív zene legkülönbözőbb esztétikai közelítési modelljeit mutatja be. Matisz itt elsősorban jazz-zel és kortárs komolyzenével foglalkozik, de önálló esszéekben szentel figyelmet a népzene-nek, világművészetnek és például a rock and roll-nak is. Különösen értékes forrás a harmadik fejezet (*Behangolva – Beszélgetések az improvizációról*), amelyben harminckét interjúrészlet kapott helyet. A kötet ajánlását Ittész Tamás hegedűművész, egyetemi docens, a Bohém Ragtime Jazzband vezetője írta.

MÁRTON ATTILA: *Hivatásos jazzrajongó* című új kötetének írásai többnyire a hazai jazz élvonalbeli képviselőivel vagy külföldi karriert befutott, magyar származású művészekkel foglalkoznak. A szerző évtizedek óta a XII. kerület lakója – az első két fejezet a Hegyvidék jazzélményeiről szól; utóbbi a kerület díszpolgárának, a három éve elhunyt nagyszerű zongorista-zeneszerzőnek, Vukán Györgynek állít emléket. Évfordulós megemlékezések, portrécikkek után a Márton Attila által készített interjúkból olvashatunk egy „Best of”-válogatást. Az ötödik fejezetben koncertbeszámolók kaptak helyet, míg a hatodik, a *Lemezpolc a szerzőnek a Hangjegyzetben*, a *Gramofonban* és a *Magyar Demokratában* megjelent több száz lemezkritikájából válogat. A kötet végén jazz-vonatkozású könyvekről és fotókiállításokról olvashatunk, majd a szerzővel készített interjú (kérdező: Farkas Anita) zárja a *Hivatásos jazzrajongó* című könyvet.

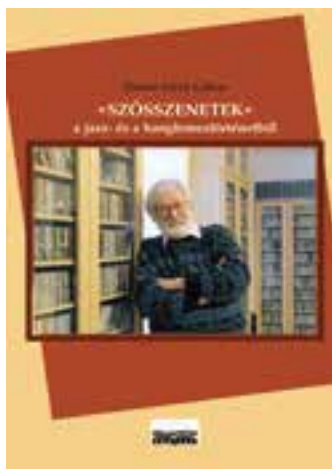

Deseő Csaba hegedűművész ajánlásában a következőket tudjuk meg a szerzőről: „Fél évszázada tűnt fel a magyar jazzvilágban egy lelkes ember, aki ugyan nem zenész, de arról híres, hogy minden jazzmuzsikust jól ismer, minden koncerten ott van, övé az ország egyik legnagyobb jazzlemez- és könyvgyűjteménye, és az elmúlt évtizedek alatt alighanem ő írta a legtöbb jazztémájú újságcikket. Márton Attila munkássága ékesen bizonyítja, hogy egy sokoldalú, széles látókörű ember számára milyen sokat jelent a zene szeretete. Nem véletlen hát, hogy „hivatásos jazzrajongónak” nevezi őt a szakma. Nagy öröm számomra, hogy egy ilyen kitűnő ember hosszú évtizedek óta legközelebbi barátaim közé tartozik.”

Dudás Lajos klarinétművész szerint „zenéről írni merész vállalkozás, ami komoly felelősséggel jár. Sokszor még a hivatásos újságírók is felületes, olykor dilettáns írásokkal próbálják meg a szakszerűség látszatát keltetni. Kedves régi ismerősöm, Márton Attila jazz-szakíró nem ezek közé tartozik. Érti és értékeli a zenészeket, melegszívű, soha nem bántó kritikái, megállapításai komoly szaktudásról tanúskodnak. Fáradhatatlanul dolgozik azon, hogy a jazzmuzsikát népszerűsítse, a zene világát emberközelbe hozza. Több évtizedes munkásságából kapunk ízelítőt ebben az érdekes, olvasmányos kötetben.”

Tommy Vig ütőhangszeres művész és zeneszerző ekképpen nyilatkozik a szerzőről: „Márton Attila személyében különleges egyéniséget ismertem meg, akinek nemcsak emberi tulajdonságai voltak rám nagy hatással, de imponáló szakmai hozzáértése is. Tudós ember, akinek neve jazz-szakírói tevékenysége miatt lett közismert. Évtizedek alatt hatalmas gyűjteményre és rendkívüli ismeretanyagra tett szert, amit írásaiban készségesen oszt meg olvasóival. Meggyőződésem, hogy jelentős mértékben járult hozzá a magyar nyelvű jazzirodalomhoz. Őszintén mondom: szerencsésnek érzem magam, hogy megismerhettem és gyakori találkozásainkon élvezhetem a társaságát.”

* * *

SIMON GÉZA GÁBOR: >>SZÖSSZENETEK<< a jazz- és a hanglemeztörténetből című kötete a nemzetközileg is elismert zene- és hanglemeztörténész, Simon Géza Gábor munkásságából ad sajátos keresztmetszetet. A sok ezernyi cikkből, tanulmányból és a vele készült interjúkból összegyűjtött válogatást több mint félszáz magyar és német nyelvű sajtótermékből válogatta ki a hetvenedik életéhez közeledő szerző. Ezek mellett számos konferenciaszöveg, CD-booklet, eddig csak az interneten megjelent írás is szerepel a könyvben. Az újdonságok között kiemelkedő szerepük van az elmúlt fél évszázadban megrendelt, de végül meg nem jelent cikkek első közlésének. A Szösszenetek cikkei 1967-től 2016-ig íródtak. A könyvben a megjelenési időrendet követik, illetve a mostanáig publikálatlan anyagok esetében a megírás dátuma a besorolás alapja. A cikkek után Simon Géza Gábor tanulmányait, konferencia-előadásait olvashatjuk. A kötetet a szerzővel készített interjúk, valamint a Simon Géza Gábor által megalkotott több mint 200 hanghordozó címsoros diszkográfiája és egy válogatott bibliográfia egészíti ki. Nem hiányzik a hasonló összefoglaló jellegű művek kötelező kelleke, a névindex sem.

Bősze Ádám zenetörténész, rádiós és televíziós műsorvezető ekképpen ajánlja a könyvet: „Simon Géza Gábor (...) megállíthatatlanul gyűjt, a gyűjteményét szellemi kincses tárnak tartja, nem pedig eltitkolandó darabok összességének. Eleinte az egyik látszólag legunalmasabb tudományág, a bibliográfia szakértőjének gondoltam, hiszen egyre másra írta és adta ki a különféle zenei jegyzékeket, később viszont rájöttem, hogy – a magánbeszélgetések során megtapasztalt – lendületes stílusának köszönhetően szórakoztatva művelő írónak is kiváló. (...) Írói munkásságának másik jellemzője a bátorság. Jellemző ugyanis, hogy a muzikológusok (...) általában egy-egy résztema résztemájával foglalkoznak, abba ássák bele magukat és sokszor azon keresztül szemlélik a világot. (...) Egyre kevesebb tehát a nagy ívekben gondolkodó tudós, egyre jobban hiányzik a széles látókörű szakember. Simon Géza Gábor pedig húz egy lapot 19-re, és megírja a magyar jazz történetét, megjeleníti a magyar hanglemezgyártás diszkográfiáját, és isten tudja (meg ő), hogy hány vaskos, résztanulmányoknak bajoson nevezhető kötetet. (...) Tudom, az itt említett tevékenységek messze nem adnak hű képet Simon Géza Gábor munkájáról és több szempontból, gondosabban, részletesebben is meg lehetne vizsgálni tudományos tevékenységét (erre szolgál a jelen kötet).

Fotó: Dússai Szabolcs

TRUMPET SUMMIT

Koós-Hutás Áron, Pecze Balázs és Subicz Gábor végzett a Magyar Rádió 2008-as trombita tehetségkutató versenyének első három helyén. Az azóta eltelt években mindhárman önálló művész-egyéniséggé értek, saját zenekarokat alapítottak, és vendégszólistaként is az európai koncertélet állandó szereplői. 2017. január 20-án a Művészetek Palotájában lépnek közösen színpadra a kifejezetten erre az alkalomra összeállított egyedi repertoárral. A Trumpet Summit korántsem a virtuóz trombitások „párviadala” lesz, hanem remek muzikusok kreatív együttműködése.

**Koós-Hutás Áron,
Pecze Balázs,
Subicz Gábor**

Gramofon: *Milyen zenei szocializáció után kezdtetek zenélni? Miért a trombita lett a választott hangszeretek?*

Subicz Gábor: Balmazújvárosban nőttem fel, ott kezdtem zeneiskolába járni. Miután volt a városban egy nagyon menő fúvószenekar, amelyben a trombitások voltak a nagy királyok, egyből trombitás akartam lenni. Eleinte nem sok sikerélményem volt a hangszerrel, sokat küszködtem, és furcsa volt, hogy nem megy egyből, mint szinte minden más. Jazzt tizenéves koromig nem hallottam, aztán megváltozott minden, amikor láttam egy dokumentumfilmet Miles Davisről, majd az egyik tanáromtól kaptam egy stósz bakelitet, kizárólag Davis-korongokat a 40-es évektől a 80-asokig. Építésztechnológiára kezdtem tanulni, de két éven belül rájöttem, hogy a zenélés jobban érdekel. Az egyetemmel párhuzamosan, majd miután felvettek, az Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen tanultam trombitálni, Fekete-Kovács Kornélnál.

Koós-Hutás Áron: Többféle zenei hatás is ért gyerekkoromban, bátyám leginkább rockot hallgatott meg rapet, sokat neztük/hallgattuk együtt az MTV (Music Television)

klipjeit, a rengeteg remek előadóból engem leginkább Michael Jackson fogott meg akkor. Testvérem a hangszerválasztásban is segített, amikor közölte, hogy háromféle instrumentum szerint a „menő”: a dob, az elektromos gitár és a trombita. Gondolkodás nélkül a trombitát választottam. A könnyűzene mellett kisiskolás koromtól klasszikus trombitásokat hallgattam ezután, például Maurice André, Wynton Marsalis. Ötödikes lehettem, amikor megkaptam az első saját trombitámat, egy Olds Ambassadors, édesapám küldte Kanadából. Édesanyám messzemenőig támogatja a zenei tanulmányaimat, neki nagyon sokat köszönhetek, ő indított el a zenei pályán. A Lajtha László Zeneiskolában Kolossa András tanítványa voltam, aztán jött a Weiner Leó Zeneművészeti Szakközépiskola, majd a Kőbányai Zenei Stúdió jazztrombita szaka, Fekete-Kovács Kornél és Fekete István tanítása mellett. Kornél aztán a Zeneakadémián is a mesterem maradt.

Pecze Balázs: Édesapám trombitaművész, az ő példáját látva már kisgyerekként tudtam, hogy trombitás szeretnék lenni. Kiskoromban gyakran nézegettem, forgattam a kezemben apa valamelyik trombitáját, a hangszerrel aludtam,

Subicz Gábor

Koós-Hutás Áron

Pecze Balázs

Fotók: Ducsai Szabolcs

majd a szekszárdi Liszt Ferenc Zeneiskolában apunál kezdtem trombitálni tanulni. Épphogy meg tudtam szólaltatni a hangszert, már jazzt próbáltam rajta fújni, egyébként többnyire azt is hallgattam otthon. Igyekeztem lemásolni Miles Davis-motívumokat a hallott lemezekről, azokat gyakoroltam szabadidőmben. Aztán Budapestre kerültem, én is a Weiner Leó Konzervatóriumba jártam, ahol Áronhoz hasonlóan nekem is Kis András volt a mesterem, valamint Huszár Gábor. Végig klasszikus zenét tanultam, de mellette játszottam édesapám zenekarában is, a Szekszárd Big Bandben. A 2008-as Tomsits Rudolf Jazz Trombita Tehetségkutató Verseny után vettem fel az LFZE-re, ahol 2014-ben trombitaművész, 2015-ben pedig tanári diplomát szereztem.

G.: *Hogyan éltétek meg az említett versenyt, az akkori sikert? Mekkora lökést jelentett a zenei karrieretek szempontjából?*

PB.: Tomsits Rudolf sokat dolgozott a Szekszárd Big Banddel, közeli viszonyban voltunk vele, bár én ekkor 3-4 éves lehettem. Gyakran volt nálunk, ilyenkor játszott velem, a térdén lovagoltatott. Számomra rendkívül fontos volt, hogy jól szerepeltem, második helyezést értem el a Rudi bácsiról elnevezett megmérettetésen. A zsűriben ülő legendás jazzdobos, Kőszegi Imre a verseny után meghívott játszani a saját zenekarába.

KHÁ.: Számomra mindenképp egyfajta ugródeszka volt a verseny, hiszen amellett, hogy megismertek és másoknak is megmutathattam, mit tudok, magamnak is bebizonyítottam, hogy ha kitűzők magam elé egy célt, és keményen küzdök érte, akkor azt elérhetem. Azt hiszem, akkor indult el bennem, hogy merjek nagyokat álmodni. A verseny után

természetesen rengeteg felkérést kaptam. A döntő után keresett meg például Égerházi Artilla, a Djabe együttes vezetője, hogy szívesen dolgozna velem, sok külföldi jazzfesztiválra juthattam el velük. Azt hiszem tehát, hogy helyezéstől függetlenül mindhárman sokat köszönhetünk ennek a versenynek, és természetesen a kitalálójának Maloschik Robi bácsinak.

SG.: Egy ilyen összejövétel akkor volna releváns, ha két-három évente megismétlődne. Az, hogy Áronnal épp akkor diplomáztunk, iszonyatos előnyt jelentett a többiekkel szemben, míg ha valaki 14 éves korában indul ezen a versenyen, az nem tud labdába rúgni. Illetve én akkor nagyon vártam volna valami szakmai értékelést, egy kicsit szakmaibb fórumot annál, hogy meghallgatjuk egymást, és mindenki jól megdicsér mindenkit. De ezzel együtt fantasztikus élmény volt a verseny, és rengeteget tanultam belőle.

G.: *Valamennyien többféle formációban, szólóban, eltérő műfajokban és stílusokban is kipróbáltátok már magatokat.*

PB.: 2010-ben a Műpában sikerült saját zenekarommal és saját zenémmel koncertet adni, ami aztán évekkel később a Magyar Rádióban, illetve a Zemplén Fesztiválon megismétlődött. A Budapest Jazz Orchestra tagja vagyok, de szívesen játszom más formációkban is. Játszottam például Sárík Péter Triójának szólólistájaként, Szőke Nikolettával B Verzió Projektével funkjazzt játszottunk, és fújtam bossa novát Pátkai Rozina együttesében. Ezek mellett a Recirquel Újcirkuš Társulatának tagjaként, Subicz Gabival együtt eljutottunk Chilébe, Kolumbiába, Párizsba a közelmúltban. Nemrég pedig bekerültem az ország egyik legjobb szimfonikus

**A TRUMPET SUMMIT összes közreműködője
és részletes programja: www.mupa.hu**

zenekarába, a Concerto Budapestbe, amellyel újabb álmom valósult meg.

KHÁ.: Számos világhírű zenésszel volt szerencsém együtt dolgozni, Brian Culbertsonnal, Tony Lakatossal, Erik Truffazzal, Joe Lovanoval vagy épp Gerard Presencerrel, de sokat zenélhettem Balázs Elemérrel/ Józsival is és még sok más hazai művésszel, akiktől sokat tanultam. Évekkel ezelőtt pedig régi vágyam teljesült, amikor bekerültem a Budapest Jazz Orkestrába, ahol ma is játszom. A jazz mellett sok más zenei stílusban is szerepelek, többek közt a balkáni zenét játszó Guca Partyzans Brass Bandben, vagy az underground Pannonia Allstars Ska Orkestrában. Eddigi legjelentősebb zenei projectem azonban a Koós-Hutás Áron E. T. Project, ami egy univerzális filozófián alapuló történetet beszél el a zene nyelvén, elektronikus, kozmikus hangszínekkel sokféle zenei stílussal kísérletezve. Zenésztársaimat a jazz mellett underground körökből hívtam az együttesbe, így egy nagyon izgalmas fúzió jött létre. Jelenleg is gőzerővel dolgozunk az új, bemutatkozó anyagunkon.

SG.: Közvetlenül a verseny után megalakítottam saját zenekaromat, a The Subtonest, ami önálló szerzemények kipróbálásához, saját zenei struktúrák kitalálásához tökéletes játszótérnek bizonyult. A zenészerzés és a hangszerelés legáltalában olyan fontos része az életnek, mint a trombitálás. Rengetegfelé dolgozom szerencsére, van egy izgalmas jazztrio is, a Trio Musicz, szimfonikus popzenétől kezdve izgalmas színházi produkciókon át a filmzenészerzésig sok mindennel foglalkozom. Fő tevékenységi területem azonban a Modern Art Orchestra, egy minden ízében világszínvonalú együttes, ahol mindenféle tudásomat kamatoztathatom, ráadásul az ország legjobb zenészei társaságában. Ezzel a fantasztikus zenekarral jelenik meg most egy szerzői lemezem, ami óriási öröm, hatalmas mérföldkő a muzsikusságom útján. A kísérletezés számomra nem pusztán a megélhetést szolgálja, hanem belső érdeklődésből is fakad, nagyon élvezem, hogy ilyen sok mindennel foglalkozom egyszerre.

G.: *Háromtók pályája 2008-ban találkozott egy verseny erejéig, amelyen a legjobbak voltak. Januárban ismét a legjobbak lehettek a Trumpet Summit című közös koncerten. Mi lesz a repertoárban?*

KHÁ.: Büszkén mondhatom, hogy az ország talán legtehetségesebb jazz-zenészei állnak össze erre a különleges alkalomra vendégművészekkel és énekesekkel bővülve. Nagyon lelkesen készülünk erre az estére, szeretnénk, ha minden egyes pillanata izgalmas és maradandó lenne. Konkrét számcímeket nem szeretnék elárulni, de annyi már most látszik, hogy nagyon színes lesz a műsor, hiszen amellet, hogy a jazztrombitálás számunkra legfontosabb darabjait adjuk majd elő, szeretnénk bemutatni saját zenei stílusunkat egy-egy rövidebb zenei blokkban. A végén pedig a nagy zenei utazás után egy óriási fináléval zárjuk az estet. Már nagyon várjuk, hogy ott legyünk! ■

FON
TRADE MUSIC

**EGY VALÓDI
HANGSZERÜZLET.**

Hatalmas kipróbálható és
összehasonlítható kínálat.

www.fontrademusic.hu

1081 Budapest,

Kiss Iózsef utca 14.

Tel. (+36 1) 210 2790

Nyitva tartás:

h-p 9⁰⁰-17³⁰

A jazz nagy stílusakrobatája

90 éve született Stan Getz

Stan Getz azon kevés kiemelkedő jazz-zenészek közé tartozott, akiket a legszélesebb közönség és a szakma is rendkívül nagyra értékelt. Hosszú pályája során igazi stílusakrobatának bizonyult, a swing és a bebop, a cool és a west coast, a bossa nova, sőt bizonyos mértékben még a kortárs zene is megtalálható életművében. Nem volt stílusteremtő, de jellegzetes, senkivel össze nem téveszthető soundjával beírta nevét a jazztörténet legnagyobbjainak sorába. A romantika utolsó mohikánja volt...

➡ Márton Attila

Számos zenebarát elsősorban a melodikus latin zene miatt ismerte munkásságát. Tény, hogy leleményesen ült fel a bossa nova hullámra és előadásában a Desafinado még a pop listákon is tarolt. De a műfaj alaposabb ismerői számára a népszerű szaxofonos hangszerének egyik legnagyobbja volt, akit még John Coltrane is kedvenc tenorosai közé sorolt – egyetlen fehérként. „Mindannyian úgy játszanánk, mint Stan Getz, ha tudnánk” – mondta szerényen a nagy jazzikon. A Lester Young által inspirált bársonyos, majdnem vibrató nélküli, érzellemmel telített szaxofonjátékával a tökéletességre való törekvés megszállottja volt.

1927. február 2-án Philadelphiában született, de New Yorkban nőtt fel, és mint nagyvárosi gyerek hamar bekerült a zenei pezsgésbe: 15 évesen már profi zenész lett és Jack Teagardennel turnézott. Nagyzenekari gyakorlatot Stan Kenton, Jimmy Dorsey és Benny Goodman big bandjében szerzett. Húsz évesen már Woody Herman zenekarában a legendás Four Brothers szaxofonkórus egyik oszlopa lett. Az 1948-ban készült Early Autumn felvétele aztán megalapozta nemzetközi hírnevét is. Már a legkorábbi időkől volt érzéke a megfelelő partnerek kiválasztásában: 1950-ben ő fedezte fel Horace Silvert, aki két éven át dolgozott vele. Kisegyüttesei mellett Norman Granz Jazz at the Philharmonic monstre turnéin is részt vett, de drogfüggősége miatt vannak fehér foltok az életrajzban az 50-es évek elején. Pályája aztán egyenesbe jött és mind a bebop, a cool és a west coast egyik kiemelkedő képviselőjeként tartották számon otthon és külföldön. Szerencsé(nk)re impresszáriója Norman Granz sosem fogyott ki az ötletekből, és többek között Chet Baker, Bob Brookmeyer, J.J. Johnson, Dizzy Gillespie és Gerry Mulligan (vele még hangszer is cserélt néhány számban) voltak azok a fúvós partnerei, akikkel jazztörténeti fontosságú lemezalbumok születtek. Hosszú pályája során Oscar Petersonnal vagy Bill Evans-szel éppúgy készültek közös felvételei, mint a vibrafonos Cal Tjaderrel és Gary Burtonnal, vagy később olyan nagyszerű zongoristákkal, mint Joanne Brackeen, Chick Corea és Kenny Barron. Getz óriási tekintélyre tett szert a szakmában, és népszerűsége a közönségnél. Egymás után nyerte meg a kritikusok és az olvasók népszerűségi listáit a Down

Beat, a Metronome vagy a Playboy magazinban. A Down Beat Readers Poll-t 1950 és 59 között minden alkalommal ő nyerte, és csak dániai tartózkodása következtében volt második két éven át, de 62-ben újra az élre tört. Művészetét összesen tizenegy Grammy-díjjal honorálták. A 60-as évek fordulóján Koppenhágában élt „önkéntes száműzetésben”, ami kifejezetten jó hatással volt rá. Sokkal nyugodtabb volt az élete, törődhetett családjával, élvezte az európai légkört és új barátokat, zenei partnereket ismert meg. Miközben azonban az öreg kontinensen első számú jazzsztárnak számított, otthon csaknem elfeledték. Ezért volt hallatlan jelentősége annak, hogy a hazaköltöző Getz és a Verve kiadó új producere, Creed Taylor jó szimattal fedezték fel a brazil zenében rejlő lehetőségeket és a „Jazz Samba” hozta el Getz pályájának újabb sikorsorozatát. Ismét ő nyerte – Coltranet megelőzve – a Down Beat Readers Poll-ját, sőt a Billboard popalbum-listáján is első helyezett lett, az eladási statisztikák pedig rekordokat döntöttek. A világszerte megnyilvánuló hatalmas érdeklődés Amerikába csábította a két nagy riói ászt is: Antonio Carlos Jobim-ot és Joao Gilberto-t. De a „femme fatale” is megérkezett a csinos, ámbar nem kiemelkedő énekesnő, Astrud Gilberto személyében, aki Joao felesége volt. Véget nem érő világszerte koncertsorozatok következtek, és a vélt vagy valódi „love affair”, ami még a bulvárlapok érdeklődését is kiváltotta...

A magyar közönség egyszer találkozhatott vele: 1974. november 11-én az Erkel színházban adott dupla koncerten, amikor is Albert Dailey ült a zongoránál, George Mraz bőgött és Billy Hart dobolt. Jómagam még egy alkalommal, 1980. február 16-án a bombay-i Jazz Yatra fesztiválon is láthattam, de az akkor divatos, erősen rockos produkciót gitárjáték és elektromos effektusok fűszerezték jelentéktelen partnerek előadásában.

Egyébként is – nagy egója és nehéz természete következtében – sokszor úgy érezte, hogy partnerei a „fejére nőnek”, ezért gyakran váltogatta őket és olykor beírta akár fiatalabb, kevésbé ismert kísérőkkel is. Ennek tulajdonítható az is, hogy saját neve alatt szinte mindig kvartett formációban lépett fel és/vagy készített lemezeket. Nemcsak külsejét illetően, de minden más vonatkozásban is sztár volt. Jellemző,

Fotó: Tom Coppi

hogy miközben Chet Bakerrel az 50-es években két közös albumot készített Amerikában, 25 évvel későbbi közös európai körútjuk stockholmi koncertjein nem titkolt ellenszenvvel viseltetett a lecsúszott, drogos trombitással szemben, aki viszont ennek ellenére kitűnően játszott. Féltékenysége az Európában méltán népszerű Chet iránt olyan intenzív volt, hogy még azt is kiharcolta, hogy külön lemezen adják ki azokat a számokat, amin csak ő játszik. Egyébként is nehezen kezelhető, olykor arrogáns embernek ismerték, tény, hogy volt mire szerénytelennek lennie. Szinte egész életében mentális betegségek gyötörték, amit orvosságok és alkohol kombinációjával még tovább rontott. Kórházi és szanatóriumi kezelések tarkították a józanabb szakaszok kiemelkedő teljesítményeit: volt olyan év, amikor hatvanöt koncertet is adott. Getz a szaxofon legnagyobb mestere volt: a melodikus, ugyanakkor a hangszer minden erényét maximálisan kihasználó, és ha kell hihetetlenül virtuóz játékot nyújtó irányzatnak egyes számú képviselője volt és maradt. Talán csak Zoot Sims és újabban Scott Hamilton voltak a nyomában, de számos ok miatt Stan Getz hegemoniáját semmi és senki sem törhette meg. Egész tevékenysége a stílus-korszakokon áthúzódó közel félévszázados pályájával a jazz műfaj legnagyobbjainak sorába emeli.

Érdekes, hogy jelentős kritikusok is Getz legjobb lemezei között tartják számon a Cool Velvet, a Reflection, majd méginkább a Focus című albumait, amelyeket vonósokkal készített. Tény, hogy a szimfonikus hangzás minden nagy jazzikont megkísértett Parkertől Roy Hargrove-ig. 1966-ban még néhány tagú vokálkórossal is színesíti a vonósokat a Voices-on. Mindezek remek háttérül szolgáltak a nagy tenoros érzelmes, lírai szaxofon soundjához.

Életének utolsó éveit a rákkal folytatott küzdelme jellemezte. Nem volt hajlandó megadni magát, változatlanul szerepelt otthon és külföldön, és életének legszebb albumait készítette el második hazájában, Dániában, amelyek „Anniversary” és „Serenity” címmel jelentek meg. Legutolsó felvételeit Helen Merrill énekesnővel Párizsban rögzítette. Az idén nyáron volt 25 éve, hogy elhunyt Kaliforniában, halmait – kívánságára – a Csendes óceánba szórta olyan régi barátai jelenlétében, mint például a híres west coast trombitás, Shorty Rogers. A műfaj egyik legsokoldalúbb és legeredményesebb képviselőjének életműve, hangzó öröksége azonban örökre megmarad, amíg csak jazz lesz a világon. ■

Zűrös Banda – „Egy afféle balkáni diszkó”

Fotó: Németh Anna

A kelet-európai és balkáni zenei hagyományokat modern tánczenével ötvöző Zűrös Banda 2013 óta meghatározó szereplője a hazai világzenei szcénának. A formáció első lemeze a World Music Charts Europe listáján az első 20 legjobb CD között is szerepelt. A sikerek egyrészt a zenekar tagjainak professzionális és sokszínű zenei előéletéből fakadnak, másrészt az együttes énekesének, a magyar-szerb származású Básits Brankának a zenei szocializációjából. Lapunkban Branka mutatja be a zenekart, aki az interjú elkészülte után néhány nappal Junior Prima díjat vehetett át.

➤ Bencsik Gyula

Gramofon: *A zenétek szempontjából mindenképpen jelentősége van a származásodnak.*

Básits Branka: Édesapám részéről szerb, édesanyámérol magyar vagyok, és mindkét identitásom egyszerre él bennem: Magyarország az otthonom, Szerbia a szívemben élő óhaza. Mindkét népzeneben szeretek létezni, a Zűrös Bandában pedig a kettő jól megfér egymással. Vegyítjük a magyar és a balkáni népzene, és igyekszünk őket kellő stílussal játszani.

G.: *Ne szaladjunk annyira előre. Hol születél? Hol töltötted a gyermekkorodat? Milyen zenei hatások értek?*

B.B.: A magyarországi Szigetcsépen születtem, amely Szigetszentmiklós és Ráckeve között helyezkedik el. A faluban évszázadok óta több szerb család is él, szerb ortodox temploma is van a településnek. Nekem gyerekkoromtól természetes volt, hogy nálunk a karácsony január 6-án van, habár a december 24-ét is megünnepeltük. Gyakorlatilag mindent – szilvesztert, húsvétot is – kétszer ünnepeltünk, csak azt sajnáltam, hogy a születnapot nem lehetett kétszer. A családi és falusi környezetemből eredő identitásomon túl

felsőfokú tanulmányaim során egy szemesztert a belgrádi egyetemen tölthettem etnomuzikológia szakon, ahol behatóbban foglalkoztam a szerb népzenevel. Korábban tíz éven át klasszikus zenét tanultam zongorán, viszont jóformán előbb énekeltem, mint beszéltem, és amióta az eszemet tudom, énekesnő akartam lenni. Zenei próbálkozásaim hátterében leginkább óvónő édesanyám állt, aki hamar felfedezte a bennem rejlő zenei készséget. A középiskola éveim alatt aztán popéneklést tanultam egy szomszédos település énekiskolájában. Aztán lassacskán kinőttem a popzenéből, és kerestem egy klasszikus énektanárt, akinél komolyzenei dalokat, operaáriákat is tanultam. A sokirányú próbálkozások során jöttem rá énektanárom, Márton Ágnes jóvoltából, hogy hozzám azok a dalok, zeneszámok állnak közel, amelyekben népzenei motívum van. 2008-ban már kiemelt díjazást kaptam az országos népzenei énekversenyen, szerb népdalokkal. Ez inspirált arra, hogy felvételizsek a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem népi ének szakára, ahová második próbálkozásra fel is vettek. Pillanatnyilag előadóművészből van meg a diplomám, a tanárihoz még be kell fejeznem a szakdolgozatomat.

G.: Voltak saját népzenei gyűjtései?

B.B.: Behatóbban a belgrádi félév alatt kezdtem foglalkozni a szerb népzenevel, de saját gyűjtéseket csak később, Niš környékén és a Vajdaságban, Óbecse és Újbecse környékén folytattam, valamint a saját szülőfalvamban Szigetcsépen rendszeresen. Igyekszem tartani a kapcsolatot kinti egyetemi tanáraimmal. Egy időben a koszovói tájegység zenéje állt a legközelebb hozzám, míg manapság a boszniai szevdalinka műfaj a legkedvesebb számomra. Magyar viszonylatban a kalotaszegi, magyarszováti zenék a kedvenceim, a nagyívű, nagytechnikás dalok, amelyek kihívást jelentenek az énekes számára.

G.: Énekesként melyik formáció volt az első számadra?

B.B.: Gyakorlatilag a szerb, macedón és bolgár népzenei játszó Pravo. Előtte szerepeltem a Balkan Fanatikban is, de azt inkább a tanulóévek közé sorolom. Aztán 2013-ban jött

Fotók: Németh Anna

felkérés a Zűrös Bandától, amit örömmel elfogadtam. Ott voltam ugyan a banda alakulásánál, de mégsem vagyok alapító: az az akkori hegedűs, Lang János és a jelenlegi gitáros, Varga Kornél érdeme. Már az első koncerten én énekeltem. A tagság – Lang Janit leszámítva - azóta is együtt van, vagyis Bede Péter, szaxofon, Boros Attila, basszusgitár, Kertész Ákos, dobok, illetve kiegészült Wertetics Szlobodan harmonikással. Valamennyien számos ismert formációban - a Makámtól a Fabula Rasán át a Balogh Kálmán Gypsy Cymbalom Bandig - zenéltek már korábban és azóta is. Első lemezünket a Fonó Records gondozásában, a Cseh Tamás Program és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelentettük meg tavaly.

G.: Mi volt a koncepció az album megalkotásánál? Mivel próbáltatok mást, többet nyújtani, mint a számos balkáni zenét játszó együttes?

Fotók: Németh Anna

B.B.: Talán abban vagyunk egyediek, hogy a stílust állítottuk előtérbe, vagyis a nálunk muzsikáló kiváló zenészek stílushű játékát. Nem akartunk túl autentikusak lenni, ezért bevontunk olyan hangszereket is, mint a dob meg a basszusgitár. Ehhez képest viszont bizonyos autentikus térségi instrumentumokat, mint például a kaval és a gadulka, nem használunk. Végül létrejön egy afféle balkáni diszkó, ami persze nem korlátozódik kizárólag a Balkánra, hisz játszunk például magyar népzenet is.

G.: *Meddig terjed a ti értelmezésetekben a Balkán?*

B.B.: Ahogy az etnikai határokat is nehéz meghúzni, úgy a zenei határokat is az, mert lépten-nyomon egybemosódnak a különféle népcsoportok zenei motívumai. Az ember hall, mondjuk egy boszniai szerb dallamot és egy rezesbandát, az teljesen különbözik, de mégis van közös íz a kettőben, ami balkáninak nevezhető, egy sajátos életérzés, ami az egészet összefogja. Ha adódna egy görög dallam, ami inspirálna az eléneklésére, akkor nem számítana, hogy balkáni-e, vagy hogy nem délszláv, simán beleférhetne a repertoárunkba. Sajnos a görög vagy albán népzene megismerését illetően komoly nyelvi korlátaim vannak, míg a szerb nyelvtudással könnyen ellavírozok az egész délszláv térségben.

G.: *Visszatérve az albumotokra: miért nincs címe?*

B.B.: Egy képzeletbeli címe azért van, ez a Napvilág, holdvilág, ami a lemez egyik slágere, és a klipünket is ez ihlette. Azóta aztán ennél is nagyobb nézettséget ért el a Youtube-on látható-hallható Zöld erdőben de magos című dalunk, bár szerintem ebben az is benne van, hogy ez egy ismert szám, amire sokan rákattintanak más előadókat keresve. A koncepciónk az albummal csupán annyi volt, hogy az addi-

gi repertoárunkból tökéletesítsünk egy lemezanyagot. Tavaly szeptemberre jött ki az album.

G.: *Novemberben pedig már Skóciában szerepeltetek.*

B.B.: Egy pályázattal nyertük a körutat, míg a jelenleg is Edinburghban élő Lang Jani segített megszervezni a három-állomásos koncertkörutunkat, ami egy jazzklubot, egy kultúrházas ülős koncertet és egy Balkán-partyt jelentett. Jól sikerült mindhárom buli, de a legnagyobb érzés mégis az volt számunkra, hogy a lemezünk a World Music Charts Europe listáján az első 20 közé került, ami első lemez esetén egyáltalán nem gyakori. Olyan neves kollégáknak volt hasonló helyezéstük, mint Herczku Ági, Lajkó Félix vagy Balogh Kálmán, de nekik sem az első albumukkal.

G.: *Léptetek már fel a Balkánon?*

B.B.: Volt egy koncertünk a vajdasági Kishegyesen, a DombosFesten, de ott zömmel magyar közönség előtt, úgy-hogy az igazi, balkáni megmérettetés még várat magára.

G.: *Miért zűrös a banda?*

B.B.: Nem zűrösebb, mint bármelyik másik, de volt az együttesnek egy előzménye Lang Janival és Varga Kornéllal Angliában, ami a Zor nevet viselte. A zor bolgár szó, azt jelenti: zürzavar, baj, balhé. Később ez fordítódott magyarra. Egyszerű név, jól is hangzik, bár a külföldiek többsége nehezen tudja kiolvasni. Legfeljebb abból adódik zűr az életünkben, hogy a többfelé játszó tagsággal nehéz időpontot egyeztetni, de eddig mindent megoldottunk. ■

A zenekar honlapja: <http://www.zurobanda.com>

Apám ablakából az ég

Apám ablakából az ég – ezt a címet viseli a Magyar Állami Népi Együttes új bemutatója, amely egy apa és a fia között létező kapcsolatrendszerbe, a felnőtté válásba kínál betekintést. A produkció koncepciója és zenéje Szabó Balázstól származik, ő a darab színre állítója is. Az előadás ötvözi a zene, a tánc, a költészet, a színház és a bábművészet elemeit, így teremt sajátos táncszínházi világot. A produkció bemutatója lapunk megjelenése idején, december 2-án volt a Nemzeti Színházban, ezt követően pedig a MOM Kulturális Központban kerül színre. Az új darabról Mihályi Gábor, az együttes vezetője és Szabó Balázs zeneszerző beszélt.

➔ Réfi Zsuzsanna

„Már a Naplegendával olyan zenei stílust vittünk színpadra, ami teljesen eltért a korábbiaktól, s természetes volt, hogy hasonló, a MÁNE világához illő, mégis szuverén, mai zeneszerzőt kérjünk fel arra, hogy az együttessel dolgozon. Így esett a választásunk Szabó Balázusra” – idézi fel a kezdeteket Mihályi Gábor együttesvezető. „Megható és megtisztelő volt a felkérés, különösen az, hogy nem kötötték meg a kezemet, azt mondták, gondolkodjam a világegyetemig és vissza... Így végigjártam az utat, s előálltam ennek a történetnek az ötletével, aztán pedig összekapaszkodtunk az együttessel” – teszi hozzá Szabó Balázs. „Bábszínész voltam 12 esztendőn keresztül, játszottam és rendeztem is, csak az utóbbi években kaptam az életemben a zene főszerepet, s most örülök, hogy ismét színházban dolgozhatok.” Nem tánc, hanem összművészeti előadás születik, s bár meghatározó szerepet kapnak a lépések, a mozdulatok, a színen bábok is megjelennek, prózai szövegek is felhangzanak, s ezek mind-mind azt a célt szolgálják, hogy a téma teljes komplexitásában kerülhessen a közönség elé. A fiatalabb generáció – amelynek tagjait is meg akarják célozni ezzel a produkcióval – olyan világban él, ahol a vizualitásnak, az információáramlásának óriási szerepe van. „Úgy vélem, unikális formában fogunk a felnőtté válásról, az apa-fia viszonyról mesélni” – mondja Mihályi.

„Amikor az ember dühös, szerelmes, elveszít valakit – ezek mind hétköznapi életérzések, amelyeket hurcolunk magunkkal, s mindenki másképp adja ki magából” – véli Szabó Balázs. „A zenében abból indultam ki, hogy a produkciót mindenképpen személyes hangvételűvé tegyem, hogy mindenki a saját kis történetét találja meg benne. A muzsika népzenei gyökerű, de a saját zeném, amit most, az előadáshoz komponáltam, és véleményem szerint illik ehhez a történethez. A Magyar Állami Népi Együttes zenekara adja majd elő, s hozzájuk csatlakozik az én zenekarom. Néhány dal is született, amelyeket Balogh Melinda, Bognár Szilvia és Szoboszlai Balázs énekel.” Mihályi Gábor szerint „könnyen koreografálható, táncolható zenét írt Balázs, ezt két fiatal koreográfustársam, Kökény Richárd és Ágfalvi

Szabó Balázs és Mihályi Gábor

György is igazolhatja, hiszen hárman alkotjuk meg a produkció lépésanyagát. Nagyon inspiratív, asszociatív muzsika, a szövegek költőiek, emelkedettek, erős érzelmeket indítanak el az emberben. Azért is különleges számomra ez a darab, mert néhány évvel ezelőtt született a Hajnali Hold című alkotásom, amely a női princípiumot állította a figyelem középpontjába, de azóta is sok-sok történet motoszkál bennem az édesapámról, így most végre azokat is elmesélhetem. Fontos ez az új mű az együttesünk repertoárépítése szempontjából is, hiszen olyan energiákat mozgat meg, olyan szellemiséget képvisel, amelyből új minőség születik. Az életről és a halálról beszélgetünk, a hagyomány fontosságáról, arról, hogy mi a dolgunk itt, a világban.”

„Ma már látom apámat magamban, és tudom, ő is látja magát bennem, egy-egy apró részletben. Egy leülésben, egy cipő felhúzásában, egy ajtó csukásában, csak néhány másodpercig ül ki a láthatóság tornácára” – összegzi véleményét a műről az előadás egy részletével Szabó Balázs. ■

A Hagyományok Háza honlapja: www.hagyomanyokhaza.hu

A Szép fehér pekulár balladája

Lapzártánk után, december 1-jén élőben is bemutatták a Fonó Budai Zeneházban Ács Gyula: Szép fehér pekulár című szerzői lemezének darabjait. A CD-n található moldvai csángó dallam (Miorita), a megölt havasi pásztor balladája a lemez címadó kompozíciója. Közreműködik a Reményi Ede Kamarazenekar; Török Tilla énekel, Bese Botond dudán, Ács Gyula dudán és tárogatón játszik, s egyben a produkció karmestere.

◆ Kovács Regina

Fotó: Soltész Boglárka

Ács Gyula a Gramofonnak mesélte először a szerzői lemez létrejöttének történetét. A miskolci Reményi Ede Kamarazenekar nyert az Emberi Erőforrások Minisztériumának egyik pályázatán, s ennek keretében megbízták őt új, népzenei ihletésű darabok komponálásával, aminek – mint lelkes folklorista – nagyon megörült. Megírta a két versenyművet: a tárogatóra készült Joc című darabot és a kettős Magyar dudaversenyt. A lemezre még három népdalfeldolgozás is felkerült; két mezőkövesdi népdal és a már említett moldvai csángó dallam. A Joc a magyarországi román népzenet eleveníti meg, a címe egyébként játékot jelent. Egy román többségű kis falu, Elek zenei hagyományaiból merít, az itt készült gyűjtéséből válogatott Ács Gyula.

Népzene kutatással és gyűjtéssel még ma is aktívan foglalkozik a művész. 2014-ben járt legutóbb Erdélyben, s a tanítványait is általában magával viszi. A gyimesi és moldvai csángók zenekultúráját is többször tanulmányozta a helyszínen. A közeljövőben is terveznek menni, hiszen még mindig lehet találni érintetlen, eredeti zenét. „A pásztorok még mindig szépen furulyáznak” – árulta el Ács Gyula a Gramofonnak. Igaz, már gyakori a „levetkőzés”, ahogy az ott élők mondják. A fiatalabbak már leveszik a népviseletet, a tánc házak, s azok az alkalmak megszűnőben vannak, ahol a hagyományok tovább élhetnek. De az idősebbek, akik ebben nőttek fel, még átadják az ismereteiket, s belőlük lesznek az adatközlők. Itthon aztán a gyűjtéseket lejegyzik, a tanítványok meg is tanulják, s elő is adják vizsgákon, egyéb alkalmakon, így a gyakorlatban is tovább él a tiszta, eredeti népzene.

Az 51 esztendő Ács Gyula már egészen korán találkozott a zenével. Először dobolni tanult, de hamar áttért klarinétrára.

Novák József személyében kapott egy rendkívüli tanárt, s teljesen elcsábította a zene. Már nyolcévesen megírta első szerzeményét – Nóta címmel. A népzenevel való szerelem a konzervatóriumban kezdődött, mikor a népzene tanárától kapott egy tekerőlantot, mert arról tanultak. A gond csak az volt, hogy a hangszer egyáltalán nem működött. Ács Gyula így beteget jelentett, s iskolába járás helyett egy hétig a hangszer javításával, felhangolásával foglalkozott, majd megtanult rajta teljesen egyedül játszani, négy dalt el is sajátított. Az Avas táncegyüttesnek kellett visszavinni, s mivel kérdezték, tud-e rajta játszani, magabiztosan válaszolta, hogy bizony tud. Eképpen lett zenész a táncegyüttesnél, s így kezdődött a máig tartó népzenei pályafutása.

Ács Gyula jelenleg egyszerre karmester, zenetanár és népzene kutató; a Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézetének oktatója. ■

A Fonó Budai Zeneház honlapja: www.fono.hu

Az akusztikus művészetek mostohagyermeké: a hangfelvétel-esztétika

II. rész: A zenei historizmus és a hangfelvétel

A művészetelméletben a historizmusnak több értelmezése létezik, ám az alábbiakban csak a zenei historizmussal, és annak is azzal az ágával foglalkozunk, amely a régebbi előadói gyakorlattal kapcsolatos kutatásokra és azok mai alkalmazására épül. A hangfelvétel-esztétikát ez annyiban érinti, hogy ennek nyomán a stúdiókban új hangszínek, új hangzásarányok jelentek meg, s felértékelődtek az eredetileg nem stúdiócélu helyszínek, mindenekelőtt a templomok. Az elmúlt csaknem fél évszázad zenei életére visszatekintve ma már elmondható, hogy a historizmus – miközben az előadó-művészetben gyökeres fordulatot hozott, s napjainkra már önálló előadói stílust teremtett – a hangfelvételi tevékenységet sem hagyta érintetlenül.

◆ Ujházy László

Forrás: Gramofon-archív

A zenei historizmusra sokan – és tévesen – úgy tekintenek, mint olyan törekvésre, melynek szándéka az eredeti hangzás minél tökéletesebb reprodukálása. Tudjuk azonban, hogy ez lehetetlen, és valójában értelmetlen is lenne, hiszen az a mai hallgatóban inkább valamiféle „muzeális” benyomást keltene. (Kicsit ironikusan fogalmazva: egy barokk orgonamű megszólaltatásakor a historizmus érdekében a hangszert nem szükséges barokk kori levegővel fújtatnunk.) Ehelyett a historizmus lényege az előadó szabadságában rejlik, vagyis abban, hogy a fennmaradt, gyakran csak nagyon vázlatos kottaképet – természetesen az adott stíluskörön belül – szabadon értelmezheti. Ez többek között a hangszerek, a tempók megválasztására, a frazeálásra, a díszítések alkalmazására egyaránt vonatkozik. A historizmus a hangmérnök számára is megteremtette a szabadságot, hiszen szinte kötöttségek nélkül bánhat a helyszínválasztással és a hangszerek térbeli elhelyezésével. Mindez a muzeális hatás helyett élő benyomást eredményez. Talán nem túlzás állítani, hogy egy jól átgondolt előadás esetén a mai hallgató úgy érzi, mintha saját korának zenéjét hallaná, miközben a régi korok hangzásvilágában gyönyörködhet. Ebből a szabadságból következik, hogy ha több historikus együttes előadásában meghallgatjuk ugyanazt a zeneművet, akkor szinte mindegyik más és más. A historizmus tehát lényegesen sokszínűbb, mint a „hagyományos” romantikus felfogás. S mert a historikus lemezek szinte minden esetben pontosan (olykor képekkel is illusztrálva) feltüntetik a megszólaltatott hangszereket, az alábbiakban – a teljesség igénye nélkül – témánk tárgyalását egy kis hangszertörténeti bevezetővel indítjuk.

Albert Schweitzer már 1909-ben hangoztatta, hogy a romantika hangzásideálja szerint épített orgonákon Bach művei nem szólaltathatók meg stílusosan

Régi-új hangszínek

A 20. század hangszerei – bár játéktechnikai és dinamikai szempontból minden eddiginél „tökéletesebbnek” bizonyultak –, eléggé eltávolodtak a korábbi korok hangszereitől. Ez talán az orgonaépítésben volt a legszembeütőbb: Albert Schweitzer már 1909-ben hangoztatta, hogy a romantika hangzásideálja szerint épített orgonákon Bach művei nem szólaltathatók meg stílusosan. Schweitzer idején még Európában szólt néhány barokk orgona, melyek megmentéséért maga is sokat tett, s később ennek is köszönhetően jött létre a neobarokk orgonamozgalom. Ami a többi hangszert illeti, az 1960-as években jelentek meg olyan együttesek, melyek a romantikából táplálkozó „modern” hangszerek helyett már a középkor és reneszánsz hangszerek kópiáit alkalmazták. (A korabeli hangszerekről méret-helyes rajzok, illetve múzeumi példányok is fennmaradtak, maguk a hangszerek viszont sajnos már – néhány kivételtől eltekintve – használhatatlanok, szétszáradtak, megrepedeztek, anyaguk elfáradt. Arra azonban jók, hogy többé-kevésbé pontos méreteket szolgáltatassanak a különböző modern kópiák készítéséhez.)

Már az európai középkor is igen gazdag hangszerkészlettel rendelkezett, amit a korabeli ábrázolások meggyőzően tanúsítanak. Bár ezek többnyire nem valóságos zenei eseményt tárnak elénk, a tipikus hangszerekről és hangszerösszeállításokról mégis sokat elárulnak. A képeken gyakoriak a pengetősök: például a *psalterium*, a *hárfa*, a fúvósok között a *tolótrómbita*, majd az ebből létrejött – mai magyar elnevezésével – *harsona*, a kettősánadás oboa-ös *schalmei*, valamint a kis hordozható *portatív orgona*. A vonó a 9. századtól jelent meg az európai zenei gyakorlatban, ám mivel egyes kutatások szerint a keleti lovas népek az íjat lószórból készítették és gyantával tartósították, így lehet, hogy ez is „ösmagyar” találmány. Mély hangfekvésű hangszereket nem építettek, jellemző, hogy a bőgő méretű *tromba marina* nevű hangszereken is csak az „üveghangokat” játszották, ezért rezonáns teste nem is volt.

A historizmus kezdeti időszakában különösen hangsúlyos volt a reneszánsz, amely a zenetörténet talán leggazdagabb hangszerparkját teremtette meg, s így a „reneszánsz reneszánsza” számtalan új, a 20. századi közönség által korábban ismeretlen szint hozott a zenei életbe. Emellett a reneszánsz zenéje a kórusoknak köszönhetően nem volt ismeretlen, a hangszereken megszólaló művek pedig nagyrészt a kor „tánczenéiként” könnyen befogadhatók voltak.

A középkor hangszínelentétekre épülő analitikus felfogásával szemben a reneszánsz áttetsző, szintetikus hangzása eleve feltételezte a hangszer-családokat, vagyis egy olyan hangszerkészlet használatát, melyben valamennyi hangszín az összes hangfekvésben megszólaltatható. (Napjainkban ez következetesen csak a vonósokra jellemző.) Fontos akusztikai jelenség, hogy azok a hangszínek a legolvadékonyabbak, melyek felhangszegények, tehát a lágy hangok, s mindez a leghatározottabban a bő, hengeres furatú reneszánsz blockflötékre érvényes, melyek szinte orgona-szerűen olvadnak

egybe. Ezért a reneszánsz zene (és újjáéledésének is) egyik „sztár hangszere” a blockflöte volt, amit – egyébként nagyon helyesen – inkább furulyának nevezhetünk, csakhogy népi kultúránk annyira bővelkedik e hangszerekben, hogy a „furulya” szó hallatán többnyire inkább a népi változatra gondolunk, holott – főként akusztikai működését tekintve – ugyanarról a hangszerről van szó.

Ebben a korban a furulyákat nyolc hangfekvésben építették, melyek közül a legkisebb (egyben legmagasabb hangfekvésű) egy oktávval szólt a ma ismert szoprán fölött, miközben hatalmas basszus változataik már szinte a kezelhetetlenség határát súrolták. Mélyebb változataik furata viszonylagosan szűk, tehát annyira halkak, hogy a rossz nyelvek szerint hang helyett csak meleg levegő árad belőlük. (Sajnos a régi hangszerekkel kapcsolatban a „kivülálló” részéről olykor több volt a gúnyos, mint az elismerő vélekedés.) A barokkban a furulyák továbbra is előkelő szerepet tölthettek be: ha a szerző előírása „flauto” volt, az többnyire a furulyát jelentette, míg az akkor már ugyancsak népszerű fuvolák esetében külön kiírták, hogy „flauto traverso”. Ekkor már mindkét hangszer szűkülő kúpos furatot kapott, mélyebb hangjaik ezért halkabbak, ám ennek köszönhető például a barokk fuvolák gyönyörű, szinte galambturbékolásra emlékeztető hangja. A klasszikában a furulya elveszítette jelentőségét, csak a népi gyakorlatban élt tovább, a fuvola pedig hengeres furatot kapott, s ezzel hangerőssége megnőtt, hangja jelentősegteljesebbé vált. Amikor a mai zenekarokban a vonósok fölött megszólal a fuvola, valóban ő teszi rá a hangzásra a koronát.

A kettősánadás fafúvósok közül ugyancsak jelentős szerepet játszottak a *pommerek*, melyek a keresztesek által a közelkeletről behozott félelmetes hangú arab harci oboáknak a középkori *schalmeien* át vezető reneszánsz változatai. Ugyan hangjuk ekkorra már nem félelmetes, de bővebb furatuk és tekintélyes tölcserűk révén még mindig nagyon karakteres, markáns, s már magában hordozta a mai oboa és angolkürt karakterét. Masszív felépítésük révén a pommereket még verekedésre is használták, amint azt egy korabeli rajz tanúsítja. A barokk kíméletlen rostája a mélyebb változatokat kiselejtezte, a *discant*ból alkotta meg (mai elnevezésével) a barokk oboát, illetve az altból az *oboa d'amoré*t, valamint *oboa da caccia*t. Az elsőből lett a mai oboa, míg a második kettőből az angolkürt, mely utóbbinak semmi köze nincsen az angolokhoz, hanem egy franciából történt helytelen, félreértett fordítás következménye. A barokkban e hangszerek még gyönyörű, telt hanggal rendelkeztek. A tenor pommernek megfelelő mélyebb oboa megalkotását Richard Strauss szorgalmazta ugyan (Heckelfon elnevezéssel meg is épült), ám az ő korában már meglehetősen megkövesedett hangszerpark ezt a hangszert nem fogadta be. Egyébként az oboa története jól szemlélteti, hogy egy harsány arab hangszer az évszázadok folyamán hogyan vált egy nőiesen törekeny hangú instrumentummá.

A pommerek csendesebb és a lassan kialakuló házi zene céljaira jobban megfelelő megtört változata a „fagott-ös” *dulzian*. Elnevezése (dolce=lágy, édeskés) is arra utal, hogy

Reneszánsz fúvósok: harsona, két cink, gőrbekürt, basszus Blockflöte

egyenes társaikhoz képest hangjuk visszafogottabb, amit többek között a sugárzó végükre helyezhető perforált dugóval értek el. Ugyancsak hangszercsaládban épültek, négy hangfekvésben. A reneszánszban tehát a fagott karakter igen kiterjedt volt, hiszen például kis szoprán dulziánok is voltak. A barokk ebből a családból csak a mélyebb változatokat tartotta meg, s a *continuora* különösen is alkalmas hangszíni barokk fagotton át így jutunk el a mai fagotthoz. Míg a reneszánszban az oboa és a fagott szín két külön, minden hangfekvésre kiterjedő család volt, addig ma már az oboa, angolkürt, fagott, kontrafagott képez – némi megalakúvással – egy családot.

A reneszánszban számos olyan fafúvóscsalád létezett, melyeknek a mai hangszerkészletben nincsenek utódai, s ezek között az egyik legkarakteresebb – és a historikus együttesek által előszeretettel használt – hangszer a *gőrbekürt*. Elnevezésében annyi az igazság, hogy valóban görbe, de mai „kürt” fogalmunk szerint egyáltalán nem kürt, hanem egy ugyancsak kettősnádas fafúvó, a végén esetenként állati szarvval, s mivel a „szarv” és a „kürt” egyes nyelvekben azonos alakú, innen e hangszer megtévesztő elnevezése. Zizegő, rendkívül felhangdús hangszíniével a barokk már nem tudott mit kezdeni, tehát inkább kivonta a zenei életből.

Az egyszerűnádas *klarinet* középkori és reneszánsz létezéséről nincsenek biztos forrásaink. A barokkban már megjelent a *chalumeau* elnevezésű francia népi hangszer azonos elnevezésű „műzenei” változata, majd ennek továbbfejlesztéseként hamarosan létrejött a *clarinetta*, mely elnevezését onnan kapta, hogy mivel azon a magas trombitaszólamok könnyen megszólaltak, ezért e „trombitácskákat” váltóhangszerként az oboisták fújták, akik ilyenkor a rézfúvósok közé ültek az együttesekben. E trombitapótlék helyett azonban hamarosan elnyerte méltó és önálló szerepét a zenekarokban.

A barokktól napjainkig a fafúvók jelentős változáson mentek át, melyek egy része játéktechnikai jellegű, ám hangzásuk is jelentősen változott. Nem véletlen tehát, hogy az együttesek a különböző korszakok historikus megszólaltatásakor más-más típusokat szólaltatnak meg.

Ami a rézfúvósokat illeti: már a középkorban igen népszerű volt a *harsona*, különösen a pommer-együttesek legmélyebb hangfekvésű tagjaként. A *trombitáknak* pedig – főként a háborúkban – olyan kiemelt hírvivő szerepük volt, hogy a trombitások sokszor az uralkodó asztalánál ülhettek. A szokásos korabeli felosztás szerint – mely a hangszereket a hangerősségük alapján csoportosította – a rézfúvósok és a pommerek voltak a „szabadtéri” hangos hangszerek. A reneszánszban megjelenő és még a barokkban is előszeretettel használt *zink* a szóló hangszerek egyik sztárja volt. A fából vagy elefántcsontból készült hangszertesten a furulyákhoz hasonló nyílásai voltak, de a megszólaltatás a rézfúvókra jellemző tölcseres fúvókával történt. Igazi átmeneti hangszer a reze és fák között, selymes, jól árnyalható, de ugyanakkor, határozott, tömör hangszínnel. (Jóval később ezt az átmeneti szerepet a szaxofonok vették át.) A barokkban igen népszerű volt a trombita és a kürt. Bach hihetetlenül virtuóz szólamokkal ajándékozta meg e két hangszert, ám a reze egészen a romantikáig szűkebb furatúak voltak, ezért, és kisebb sugárzó tölcserűk következtében lényegesen halkabb hanggal rendelkeztek. Mivel akkor még nem tartalmazták a mai hangszerekre jellemző szelepeket, e két hangszert *natúr trombita*, illetve *natúr kürt* elnevezéssel különböztetjük meg mai utódaiktól. Közülük különösen is érdekes a kürt: mivel egy adott hosszúságú cső csak egy természetes (natúr) felhangsorra rezonál, a hangkészlet kibővítése érdekében különböző hosszúságú toldalékcsoveket illesztettek a hangszerbe. Az ily módon változtatható harmonikus sor jelentősen kibővítette a hangszer hangkészletét. A későbbi szeleprendszer lényegében ugyanezt valósította meg, billentyűk segítségével. Ugyan nem szokás a hangszereket „könnyű” és „nehéz” jelzőkkel illetnünk, azért kétségtelen, hogy e natúr hangszerek gyönyörű hangjának „ára” van, mert tiszta megszólaltatásuk komoly felkészültséget igényel. Úgy is fogalmazhatunk, hogy egy jó natúr trombita vagy natúr kürtös egy locsolókannán is képes lejátszani a Brandenburgi versenyek rezes szólamait.

Következő írásunkban a régi vonós- és billentyűs hangszerek bemutatásával folytatjuk sorozatunkat. ■

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

MOZART ÖSSZES ZONGORASZONÁTÁJA

Fazil Say – zongora
Warner Classics – Magneoton
0825646942060

Mozartot nagyon jó zongoristának tartották – nemcsak a csodagyermekség éveiben, de később is. A zongorista szó nem véletlen, hiszen ő már a kalapácszongorát kedvelte, nem a csembalót. Utazásai során mindig vele volt egy kis clavichord. Mozart 18 zongoraszonátát írt, a hangszer és a műfaj végigkísérte életművét; zongorás kamarazenei művei (benne a négykezes darabok és a két-zongorás szonáta), zongoraversenyei mutatják a hangszerhez fűződő szoros kapcsolatát. A korai zongoraszonáták még utalnak a régebbi billentyűs zenékre, szerzőkre: Haydnra, Johann Christian Bachra. A hat mannheimi vagy párizsi szonáta a mannheimi megoldások jegyében készült. Mozart e két hatos csoport utáni műveiben talál rá egyedi hangjára.

Mozart összes zongoraszonátája jelent meg, ezúttal a Warner gondozásában – a művek összkiadását számos neves előadó lemezre vette már. Fazil Say is elérkezettnek látta az időt, hogy meg-

jelentesse a szonátákat és a c-moll fantáziát. A zongorista-zeneszerző-karmester (nem mellesleg a jazz kedvelője és művelője) szereti Mozartot, ez érződik is játékán, nálunk is műsorra tűzött néhány darabjaiból. A török zongoraművész megkerülhetetlen jelenség: kissé extravagáns – erről többször is meggyőződhattünk magyarországi koncertjei során –, de ez a tulajdonsága nem begyakorolt, ahogy néhány, közönségsikerre törő előadónál véljük. Vitathatatlan, hogy a közönséggel könnyen teremt kapcsolatot, de a koncerteken rendre beledobog, belenyög a darabokba. Mozart-interpretációja azonban nem meghökkenítő, de nem is szokványos. Szeret rendkívüli hangsúlyokat használni, de mindig csak a megfelelő helyen, így a lemezt indító A-dúr szonáta záró (Török induló) tételében. Say gyönyörű hangszíneket használ a lassú tételekben, dinamikai ívei mindig gömbölyűek. A művész egyik erőssége, hogy a szólamokat, sok esetben a belsőt is differenciáltan játssza, kiemeli a fontosabb anyagot. Say billentésmódja remek, a staccatók gyöngyöznek, a futamok peregnék, a trillák az adott zenei szakaszhoz illeszkednek, nem egy kaptafára játssza a díszítést. A zongorista formai tagolása segít a tételekben való tájékozódásban. A tempók mindig adekvátak, Say nem esik abba a hibába, hogy a zenei anyagnál a virtuozitást tartsa fontos(abb)nak.

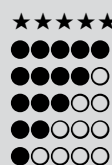
Több nagyon kifejezően, érdekesen játszott szonátát, de inkább tételt is ki lehetne emelni – mind a lassan áradók, mind a virtuózok közül. A hallgató biztosan megtalálja a kedvére valót. Say valóban „játssza” a szonátákat, sokszor az az érzésünk, mintha az adott pillanat hangulatának engedve tolmácsolná a darabot – így lehetséges az, hogy néha megbillen az egyensúly egy-egy ütemben vagy a futam kicsit egyenetlen, a szünet hajszállal rövidebb. Say két részletben, mindössze nyolc nap alatt vette fel a darabokat – lehet, hogy ez is oka az említett kifogásoknak. Persze a szo-

náták közt is van, amelyik mozarti mércével talán nem a legjobbak közül való. Say nemcsak koncertjein, de a lemezfelvételen is beleénekel, -nyög egy-egy tételbe, de ez nem zavaró. A keménydobozos kiadvány gondos kísérfűzetében Say előszavát olvashatjuk. Maga a zongorista elemzi is a darabokat – ami ritkaságszámba megy az előadóművészeknél. Különleges a szonáták csoportosítása: nem időrend szerint sorjázna a darabok, hanem egy lemezen (az utolsó kivételével) az azonos tonalitásúak hallhatók. Érdekes elgondolás, nemcsak a hangnemek miatt, hanem a hallgató össze tudja vetni a különböző években írt darabokat, így Mozart stílusának tökéletesedésére is rálát. Mozart három fantáziát is írt zongorára, ebből csak az egyik c-moll hangzik el – a másik c-moll és a d-moll nem. Az összes szonáta kapott Saytól valamilyen melléknevet: egy-egy zeneszerzőt, vagy egy érzést. A „Hét” például arra utal, hogy Say élete első koncertjén, melyen csaknem ötezeren voltak, belesült az 545-ös szonáta zárótételébe. Hétéves volt ekkor.

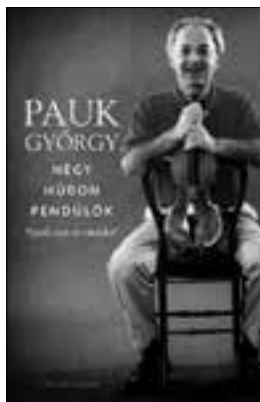
Talán nem véletlen, hogy a hatlemezes összkiadás első darabjának Say a 331-es jegyzékszámú szonátát választotta. A darab a lemez egyik legkifejezőbb tolmácsolása: a nyitó, variációs tétel mindent megmutat Say tehetségéről, Mozart-felfogásáról. Helyenként megállítja az időt, a hallgató belefedelezik a tételbe.

Lehotka Ildikó

JELMAGYARÁZAT A KRITIKAI ROVATHOZ

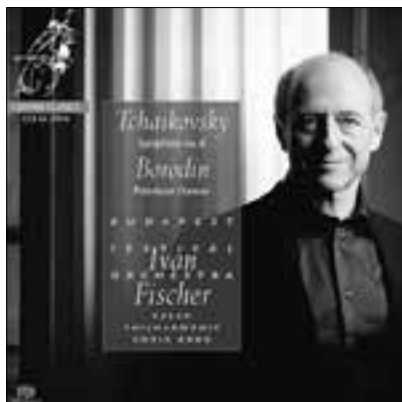
Remekmű
Kiváló
Jó
Átlagos
Elfogadható
Gyenge

**PAUK GYÖRGY:
NÉGY HÚRON PENDÜLŐK –
NYOLCVAN ÉV EMLÉKEI**

Harmadfélszáz oldal, amit akár együtébe elolvashatunk – pontosabban: gondot az jelent, ha le kell tennünk. Nem szívesebben pontosítanám műfaját, mert az alcímnél konkrétan aligha lehet besorolni. Emlékeket idéz a hegedűművész, múltjának pillanatképeit és eseményeit idézve fel. Az emlékeknek természetük, hogy önkényesen „közlekednek”, felbukkanva, máskor a lélek (és tudat) mélyrétegeibe ágyazódva. A magyar előadóművészetnek korszakos jelentőségű alakja, Sebők György világított rá egy mesterkurzuson az emlékeztet és felejtés saját természetére. Amire nem emlékszünk, az vagy kiesett az emlékeztet rostáján vagy már beépült a személyiségbe – tehát a problematikus mozzanatok maradnak meg a zenei és technikai megoldandó sorából. Hasonlóképp működik az élet is; a váratlan avagy később akár meglepő következményekkel járó események bizonyulnak emlékezetesnek – s az már a személyiség kérdése, hogy ezeket a tényeket hogyan interpretálja. Pauk György nemcsak hegedűsként remek művész, hanem emberként is avatott interpretátora élete történéseinek. Biztos ízléssel (stílussal), színesen, ugyanakkor indulat-gerjesztette feszültségektől mentesen osztja meg olvasóival nyolc évtizedének említésre méltó mozzanatait. Frappáns szemléltetése ez a könyv „a művész is ember” tézisnek. A szakmabeli (s nem biztos, hogy csak ő) hiányolja viszont a névmutatót, amelyből feltérképezhető lenne, hogy kortársai közül kiket tart fontosnak nevesítve is megemlíteni. Ugyancsak hiányzik egy jó függelék – akár a művész repertoárjáról, akár a diszkográfiái teljesség kedvéért. Mert a csapongó emlékek útját követve elsikkad a figyelem az előadóművészet-történetileg jelentős adatok felett. *Fittler Katalin*

Park Könyvkiadó
252 oldal

**CSAJKOVCSKIJ: VI. SZIMFÓNIA,
BOROGYIN: POLOVEC-TÁNCOK**
Budapesti Fesztiválzenekar, A Cseh Fil-
harmónia Énekkara, Fischer Iván

★★★★★

Sok év után is emlékszem Csajkovszkij IV. szimfóniájának dinamikus előadására Fischer Ivánnal és a Fesztiválzenekarral az Olasz Intézetben. Új lemeze a VI. szimfóniáról más. Mintha új köntösbe bújtatta volna a művet, schuberti finomságot lopva bele, ami Csajkovszkij esetében cseppet sem szokványos. De indokolt, hiszen elejét veszi annak, hogy a zene banálissá váljék, ami sok Csajkovszkij-interpretáció esetében történik. Emellett egészen puha, lágy, morajló zenei szövetet valósít meg. Ez sokat elárul a zenekar fejlődéséről: az elmúlt sok évben a kezdettől fogva egyértelmű színvonalhoz saját hangzás is társult. Mindez azt is mutatja, hogy Fischer Iván és zenekara jó előadója lenne Sibelius művészetének, puhán gomolygó hangzáskepeinek is. Erre az előadásra oda kell figyelni, de érdemes, mert a hangsúly nem a külsőleges részen van, nem a csúcspontok erején, hanem a folyamatokon. Sajátos megoldásokat hallunk, melyek nem hivalkodók. Különös a IV. tétel crescendo utáni ereszkedő csúcspontja, itt Fischer Iván – Leonard Bernsteinnel és Myung Whun-Chunggal ellentétes utat választva – nem tesz hangsúlyt a szomorú alázállásra, egészen hamar átmegy rajta. Vagy talán sajátosan épp ennek az alázállásnak a bensőségességét fejezi ki azzal, hogy nem emeli ki kifelé. A szokatlanul puhán és introvertáltan megközelített szimfóniát Borogyin Polovec-tánca követi. Ez sem külsőleges, hanem roppant finoman kidolgozott, zenekart és kórust egyaránt tekintve. Azt hiszem, nem hallottam még ennél szebben ezt a darabot. Fischer finom megközelítése itt is többletet ad, hiszen a harsányság, a felületes hatáskeltés jobbára elvenni szokott. *Zay Balázs*

Channel Classics – Karsay és Társa
CCS SA 37016

ORIENTAL TRUMPET CONCERTOS
Boldoczki Gábor – trombita, Sinfonietta
Cracovia, Jurek Dyal

★★★★★

Jól példázza ez a korong a zeneszerzőknek és az előadóművészeknek a szó legjobb értelmében vett egymásrautaltságát. A világhírnévre szert tett magyar szólista játéka nemzetközi méretű inspirációs forrás – ezt példázza a török Fazıl Say 2010-es és Krzysztof Penderecki 2015-ös Trombitaversenyének ajánlása. E két versenymű között, afféle lírikus pihenőként Aram Hacsaturján rövid zongoradarabjának trombitára és zenekarra szánt verziója csendül fel (a hangszerelés Erdélyi Péter munkája), a tetszetős műsor fináléjával pedig Alexander Arutyunjan napjainkban legismertebb műve, Asz-dúr trombitaverseny szolgál. A hallgatnivaló az első hangtól az utolsóig leköti a figyelmet. A gyönyörködtető trombitahang – s ebben vélhetően része van a felvételtechnikának is – mindvégig kiemelten uralkodik. Mégsem érezzük bántóan háttérbe szorultnak a kísérőket, részben mert a változatos faktúra plasztikusan érvényesül, s nem utolsó sorban azért, mert a hangrögzítés során nem szűkítették össze a dinamikai skálát. Sokdimenziósnak hat a hangzás, egy-egy dinamikai szint korántsem mechanikusan társul valamely keskeny hangerő-sávhoz. Jurek Dyal pregnáns ritmikus profillal játszatja a legkülönbözőbb karakterű zenei anyagokat, és az unisono-szakaszokban (amelyek gyakran népzenei ihletésű melodikus anyaghoz társulnak) kiegyenlített vonóhangzásra törekszik. Boldoczki perfekcióra törekvéséhez ideális a stúdiófelvétel gyakorlata; a megismételhetőség lehetőségének tudatával a trombitaművész felszabadultan játszik, a virtuóz részletekben is kockázatvállaló lendülettel. Bármilyen hangszert használjon is, ugyanazt a fölényes technikai biztonságot érezzük. A hangszínvározshoz a formai építkezés biztonsága társul. *Fittler Katalin*

Sony Classical
88985361092

**SCHUBERT: 5. SZIMFÓNIA,
MŰVEK HEGEDŰRE ÉS ZENEKARA**
Kalló Zsolt – hegedű, Capella Savaria,
Nicholas McGegan

Nem először merészkedik a korai romantika területére a Capella Savaria. Néhány éve emlékezetes Mendelssohn-lemezt publikáltak – ezt volt is alkalمام dicsérni e lap hasábjain. Ma már számos historikus zenekar számára természetes ez az irány, de a szombathelyiek még alighanem az út elején járnak. Schubert népszerű 5. szimfóniája látszólag vállalható és biztosságos terep, hogy egy, inkább a barokk és a klasszika terén jártas, korhú hangszereken muzsikáló együttes megmutathassa, meddig képes a határait kitolni. De inkább csak látszólag. Schubert szimfóniái eleddig már számos „régizenes” kísérletnek lettek gyámoaltalan alanyai: elővette már a Hanover Band, az Anima Eterna, a Felvilágosodás Korának Zenekara és a Les musiciens du Louvre is – ki-ki a maga jobb-rosszabb dirigensével. Világra szóló daldalt azonban egyikük sem zsebelt be vele. Nicholas McGegan pálcája alatt a Capella Savaria ugyan megbízhatóan szól, de kissé zavaróan hat a csökkentett létszámból fakadó hangzásbeli nyersesség, érdesség és megszokottnál valamelyest sebesebb tempók is okolatlanannak tűnnek. A sokszor darabos, esetlen formálás nyomán a mű eredendő keresetlensége, játékossága, köznapian üde és fiatalos bája jóval kevésbé érvényesül, mint egy jól kicsiszolt, modern nagyzenekari olvasatban. A szólóhegedűre és zenekarra írott, a szimfóniánál jóval ritkábban másorra kerülő kompozíciók a schuberti életműből bántóan hiányzó versenyművek helyét hivatottak betölteni. Kalló Zsolt polgáriasan mértékletes hegedűjátéka ezekben a zsánerdarabokban ugyan fakóbb és bártortalanabb az elvártnál, de a kíséret itt elhagyni látszik valamennyi korábbi görcsöt és szívéllyesebb, kötetlenebb szórakozást biztosít.

Balázs Miklós

Hungaroton
HCD 32794

**KURTÁG GYÖRGY ÉS MÁRTA
KURTÁGOT JÁTSZIK**

Kurtág születésének 90. évében a Magyar Rádió kiadatlan archív stúdió- és koncertfelvételeiből vált hozzáférhetővé e szűk háromnegyed órányi válogatás. Epizódként helyet kapott a műsorban az 1950-51-ben négy kézre komponált Szvit 1955-ös felvétele, a két- és négykezes Játékokból pedig 1978 és 2001 között rögzített, „elsőkézből” hiteles interpretációkat hallhatunk. Azaz: hallhatunk ezekből annyit, amennyi az adott hangszeren, felvételi és hangrögzítési feltételek között megörződött. A több szempontnak eleget tenni kívánó válogatás visszásságaival kísérőszövegében Wilhelm András korrektül „elszámol” – a nagyközönség egyetlen gesztusa azonban csupán a hála lehet. A fonográfhengeres népzenei felvételeken edződött zenebarátnak nem jelent problémát a zavaró tényezők kiszűrése – s akkor marad az a kristálytisza zenei élmény, ami ékesen bizonyítja: minden jószándékú ajánló- és reklámszöveg ellenére, a Játékok nem afféle 20–21. századi zongorapedagógiai Mikrokozmosz, hanem zenei pillanatképek sora. Utánozhatatlan hangzásképp, amely azonban megkönnyíti az értő-értelmezett kottaolvasást. Azt is példázza: valamennyi tétel felelősségteljes előadói hozzáállást igényel, ráadásul alapfeltétel a hangképzés (billentés) iránti érzékenység. A szerző-játszotta két tételt követően Kurtág Márta szólaltat meg 26 miniatúrt, majd a négykezes Szvit epizódja után négy négykezesrel folytatódik a műsor. Csak a figyelmes hallgató veszi észre a váltást: a folytatás koncertfelvételtől való. Három tétel a szerző kinyilatkoztatás erejű előadásában, majd a Sírátóra négykezes Sírátó következik, egy hosszabb hommage-tétel, majd ismét a Nyuszi-csököny, végül Kurtág György játéka csendíti ki az összeállítást. Der Dichter spricht... Fittler Katalin

BMC Records – MG Records
BMC CD 233

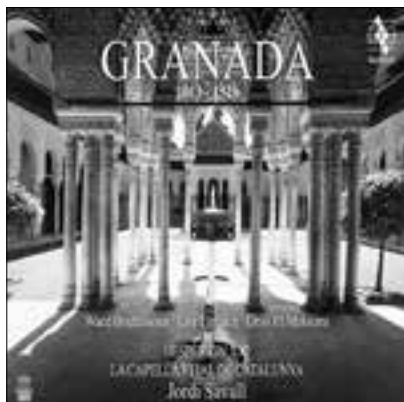
**EÖTVÖS PÉTER:
PARADISE RELOADED (LILITH)**

Akik szerint az opera mára már divatjamúlt és anakronisztikussá vált, azoknak melegen ajánlható Eötvös Péter legújabb, e műfajban alkotott opusza, melylyel a szerző éppen az ellenkezőjét bizonyítja. Az operának – még ha története a teremtés kezdetekre nyúlik is vissza – a ma embere számára is lehet aktuális mondanivalója, sőt világpolitikai és aktuálpolitikai vonatkozása is. A mű alapját a 2010-ben, Münchenben bemutatott Az ördög tragédiája opera adta, melyet a szerző gyökeresen átdolgozott: az immár a Paradise Reloaded (Lilith) címet viselő darab teljesen átalakult. Bár ez utóbbi az eredeti opera cselekményére épül, azt újragondolva, lényeges pontokon átalakítva, egy másik szereplőt középpontba helyezve kezdett új életet. Az átdolgozott verzió 2013-as bécsi bemutatója után a zeneszerző további változtatásokat írt be a partitúrába, a mai ismereteink szerinti végleges formát pedig – melyet a BMC által kiadott CD-n hallhatunk – a 2014. január 23-i budapesti bemutatóval nyerte el az alkotás. A Paradise Reloaded a Teremtés történetét jól ismerők számára is tartogat meglepetést: a történet egy, a Bibliában nem szereplő, ám apokrif írásokban többször is megemlített karaktert helyez a középpontba. Ő Lilith, Ádám első felesége, aki az opera elején épp visszatért száműzetéséből: démonyanaként élt a sivatagban. Szörnyű sorsától csak akkor szabadulhat, ha Ádámtól gyermeke lesz. Visszatérésekor azonban már Éva áll Ádám oldalán. Bár célját eléri, Ádám végül nem őt választja. A kérdés azonban nyitott és befeszkel magát a hallgató elméjébe: kinek a leszármazottja az emberiség? A naiv, tiszta Éváé, vagy a démoni létet megtagasztáló, a sötétség világából visszatérő Lilithé? Esetleg mindkettő?

Kovács Ilona

BMC Records – MG Records
BMC CD 226

GRANADA 1013-1526

Hespérion XXI, La Capella Reial de Catalunya, Jordi Savall

Az Örök Granada. Figyelve az andalúz város gazdag történetét, csakugyan elpusztíthatatlannak tűnik. Bizonyára Sierra Nevada éber hegyei vigyázzák fülledt álmát. Immár több mint 7000 éve lakják ezt a vidéket, ám jelentősége a kora-középkortól válik igazán hangsúlyossá, amikor is a mór hódítás 711-ben eléri a települést, és egészen annak 1492-es visszafoglalásáig berberek, keresztények, zsidók és mohamedánok közös otthonaként szolgál. A muszlimok uralta Granada eleste a 15. század végén kétségkívül történelmi fordulat, hiszen ezzel teljeseedik be a hosszú ideje tartó, véres ütközetekkel terhes Reconquista, a spanyol monarchia csaknem nyolc évszázados ádáz harca az arabus hódítással az Ibériai félszigeten. S ekkor nyílik meg az út az eljövendő Spanyol Birodalom számára az ismeretlen Újvilág meghódítása, egy napnál fényesebb aranykor felé. Jordi Savall lemeze több mint hangzó képeslap az Alhambra és a Generalife turistacsalogató fotójával vagy valamiféle megzenésített történelmi tabló. A bőséges szöveges ismeretanyaggal kísért kiadvány Granada történetének egy csaknem 500 évet felölelő szakaszát mutatja be a korabeli zenéből merítve, terjedelmes, néhol évszázadnál is hosszabb korszakokon kalauzolva végig a hallgatót. Savall és avatott muzsikusi a tőlük megszokott filológusi alapaossággal szólaltatják meg a gondosan előkészített zenei tartalmakat. E zenékben a különböző kulturális benyomások, eltérő iskolák és szokások éppúgy keverednek, ahogyan a vásározók a tarka piaci forgatagban. Berber, mór, mozarab és zsidó különutak fordulnak egy irányba majd válnak szét, egymással szüntelen párbeszédben és kölcsönhatásban, melyet egy egyszerre elátkozott és megáldott historikum formált sajátosan egyedivé. *Balázs Miklós*

Alia Vox – Karsay és Társa
AVSA 9915

ORFEO CHAMÁN

L'Arpeggiata, Christina Pluhar

Férfi és nő szerelmének egyik legmeghatóbb megfogalmazása a görög mitológiából ismert Orfeusz és Euridiké-történet. Nem meglepő, hogy az opera születésénél is kulcsfontosságú szerepet játszott és már a kezdetektől az egyik legnépszerűbb librettó-témát szolgáltatva a barokk új műfajának. A zeneszerzők körében népszerűségét annak is köszönheti, hogy Orfeusz varázsként ható zenei tehetségét remekül lehet ábrázolni. Ugyanakkor kihívás is a művészet hatására rámutatni, amely képes a legkérgesebb szíveket is megindítani és elérni a lehetetlent: élő emberként visszatérni Hádész birodalmából. Peri, Caccini és Monteverdi óta számtalan zenei megfogalmazása született a történetnek, a legújabbat Christina Pluhar (*1965) osztrák teorobajátékos, a lemezen közreműködő L' Arpeggiata együttes karmestere jegyzi. Pluhar és a szöveget író kolumbiai költő, Hugo Chaparro Valderrama nem ragaszkodtak mereven az eredetihez: a történet például Kolumbiában játszódik. A két fő alak mellett fontos szerepet kap Orfeusz féltestvére, Aristeo, és a „nahual”, aki (vagy amely) az azték hitvilág szerint az emberek őrzője. Pluhar talán nem is operát, mint inkább oratóriumot vagy kantátát komponált, melyben a szólóénekek mellett az egzotikus ütőhangszereket felvonultató hangszeres betétek is figyelmet érdemelnek. A zene sajátos keveréke réginek és újnak: barokk recitativót vagy passacaglia-t épp úgy felfedezhetünk, mint a dél-amerikai tánczenék ritmusait. Az előadás sztárja a főszerepet alakító vak Nahuel Pennisi argentin énekes és gitárművész, aki – bár a kottát nem ismeri – ösztönös tehetséggel és kivételes érzékenységgel alakítja Orfeusz szerepét. Az album CD-jén a mű kivonata, DVD-jén pedig a teljes előadás hozzáférhető. *Kovács Ilona*

Erato – Magneoton
0190295969691

J. S. BACH ÉS TELEMANN EGYHÁZI KANTÁTÁI

Philippe Jaroussky,

Freiburgi Barokk Zenekar

Nemcsak a nagy Bach, de maga korában elismert, rendkívül termékeny Telemann egyházi zenéjének egy szeletével is megismerkedhet az érdeklődő. Bach és Telemann egyaránt írt kantátát – míg Bach körülbelül 300-at, Telemann legalább 1700-at – olvashatjuk a lemez remek kísérőfüzetében. Bach kantátái sorában mindössze egy tucatot találunk, melynek egyetlen vokális szólam van; Telemann életművét viszont átszövik az ilyen típusú darabok. A kiadványon két-két művet hallunk: mind-egyik Philippe Jaroussky és a Freiburger Barock-orchester előadásában szólal meg. Telemann Die stille Nachtjának két kezdő tétele (benne egy csepp Vivaldi-reminiscenciával) szinte álomszerű. A kiadvány legszebb két tétele Bach Ich habe genugjának nyitószakasza. A kantátát alt szólólista számára képzelte Bach, végül basszus hangra írta, de később is alakított a darabon. Philippe Jaroussky a négy kantátát 2015-ben egy koncerten már elénekelte, így volt a lemeznek előzménye. Az „angyalhangú énekes” tolmácsolása most is nagyszerű. A hegedűsből lett francia művész pontosan tudja, hogy mely tartományban képes a legszebben énekelni – a kontratenorok hangja nagyon sérülékeny, Jarousskyé mintha sötétedett volna. Első olyan lemezén, melyen németül énekel, gyönyörű legatókat, csodás zenei íveket hallunk, a sokszor éppen csak mozduló dinamika ezúttal is kifejező. Jaroussky szinte gyermeki egyszerűséggel énekel, de ez a tolmácsolás egyúttal láttató erővel bír, éteri szépséggel szólalnak meg a kantáták. A freiburgi zenekar nagyon szépen szól, bár olykor a hangzás egy kicsit fedett a hangszerek miatt. Remek előadást kapunk – főleg Telemann miatt felfedezés-értékű. *Lehotka Ildikó*

Erato – Magneoton
0190295925338

SHAKESPEARE-DALOK

Ian Bostridge – ének, Antonio Pappano – zongora, Elizabeth Kenny – lant

Shakespeare örök: nem véletlen, hogy hozzá és műveihez annyi mendemonda társul, csak a legnagyobb kiváltsága ez. Halálának 400. évfordulójára készült a pazar kiadvány, dalokat és három dalciklust hallhatunk. Shakespeare szövegei – legyenek drámából kiszakított részek vagy szonettek – ma is élnek, rengeteg zeneszerzőt megihlettek. Nem véletlen, hogy még a 20. századi komponistákat is inspirálta a Bárd kivételes kifejezőképessége, az érzelmek bemutatása, a sallangmentes, de mindent kifejező nyelvezet. Shakespeare éppoly tökélyvel ábrázolja a szerelmet, mint a legmélyebb szomorúságot. Több mint négy évszázad zenei terméséből állították össze a lemezt, szinte minden stíluskorszakból találunk dalt. Izgalmas felfedezni egy-egy szöveget több szerző értelmezésében; jól reprezentálja a válogatás, melyek a leggyakrabban felhasználta, legkedveltebb versek. A komponisták sora is érdekes, a jól ismertek – mint Morley, Schubert, Haydn, Britten – mellett Poulencen, Brittinen át alig hallott neveket is találunk. A dalok válogatása gondos, a képekkel ellátott könyvecskeszzerű kiadvány nagyon informatív, minden egyes dalról rövid ismertetőt közöl. Ian Bostridge minden zenei stílusban otthon van: a reneszánsz, lantkíséretes dalok megindítóak a maguk egyszerűségében, de Stravinsky ciklusa is látványos, érdemes a hangszerelésre odafigyelni. Bostridge nem fukarkodik a nevetető zene szakaszok kiemelésével, életöröm hatja át ezeket a dalokat. Antonio Pappano az énekes remek társaként szuggesztív zongorázásával emeli ki a dalok szépségét, érzelmi töltetét. Elizabeth Kenny lantjátéka a reneszánsz kor hangulatát idézi.

Lehotka Ildikó

Warner Classics – Magneoton
0825646106639

SCHUMANN, BACH ÉS BRAHMS MŰVEI

Martha Argerich – zongora, Itzhak Perlman – hegedű

Egyetlen egyszer, 1998-ban játszott közösen Martha Argerich és Itzhak Perlman. Mindketten elismerően beszéltek a saratogai alkalomról. E koncert felvételéből szólal meg Schumann késői a-moll hegedű-zongora szonátája – lehegerlően. Az első tétel hihetetlen erővel, szuggesztivitással, dinamikai-agogikai megoldásokkal hangzik el, néha mintha a szélben hajladoznának az óriás fák, mások csak jelzésértékűek az éppen csak érzékelhető hullámok. Irtóztató energiák szabadulnak fel a harmadik tétel diabolikus scherzo-témájában is; érdekes módon a középső Allegretto sem mellőzi helyenként az erőteljes hangütést. A két művész játéka feledhetetlen. Schumann darabjának etalonértékű előadását élvezhetjük. Nem véletlen, hogy egy közös lemez készítésére kérték föl őket. Szintén energiától duzzad (már a stúdióban készült) a három szerzőhöz köthető F-A-E szonáta: Brahms a Scherzót jegyzi. A szonátátételben is egyedi megoldásokat hallunk, mind Argerich, mind Perlman fantasztikus karakterekkel játszik. Schumann Három fantáziadarab című, eredetileg klarinéra és zongorára írt ciklusa talán nem illeszkedik szervesen a szonátákat, szonátátételt kínáló lemez anyagához, de figyeljük inkább a művészek megoldásait; mind a három tétel ragyogó. Bach c-moll szonátája nagyon szép, de Perlman megoldásai inkább romantikusak, mintsem szikárak. A lassútételek Perlman részéről a szépséget, nyugalmat jelentik, Argerichet érezzük jobbnak, a két gyors tétel közül a záró a feszültséggel teli. Argerich játéka szinte simogató, a hangszín elképesztő, a zenei megoldások gyönyörűek, az apró hangsúlyok, taglejtések tanítani valók. Két ikonikus művész nagy zenei pillanatait hallhatjuk a lemezen.

Lehotka Ildikó

Warner Classics – Magneoton
0190295937898

BEETHOVEN: SZONÁTÁK ÉS VARIÁCIÓK CELLÓRA ÉS ZONGORÁRA

Gautier Capuçon, Frank Braley

A német Alpok lábánál fekvő Schloss Elmau igazi idilli hely, tökéletes terep a felhőtlen kamarazenésre. Minden földi jóval felszerelt kastélyszálló az alpesi havas csúcsoktól övezve, meleg forrással, ahol az európai burzsoázia semmittevésben megfáradt himpellérjei áztathatják tagjaikat. Saját hangversenyterme is van, s benne időről időre feszítvált rendeznek. Ide vonult el a két francia cimbor, Gautier Capuçon és Frank Braley, hogy elkészítsék Beethoven valamennyi csellóra és zongorára szerzett művének lemezfelvételét. Hogy a korongokon hallható felszabadult, derűsen oldott muzsikálás köszönhető-e a földöntúli békét és egyben nagyon is világi kényelmet és jólétet árasztó milliónek, az voltaképpen nem számít – ám szinte tapintható az inspiráció. Igazi duó-szonátákkal van dolgunk, a zongora gyakorta éppoly fontos szerepben lép fel, mint a gordonka. Nem lehet szó pusztán kísértről; Braley lendületes, virgonc zongorajátéka kiköveteli magának a figyelmet. Capuçon sokszor hiába igyekszik jól nevelten fegyelmezett maradni, éppen hogy fúrge és zabolátlan lesz. Egyszer nagyvonalúbban, szabadabban, mások szorosabban olvassa a kottát, s teszi ezt imponáló, ellenállhatatlan magabiztossággal. Játéka mindig eleven, a szó legjobb értelmében agilis. Ugyan nem elementáris eréjű, s dinamikája nagyon is tudatos, a felépítés azonban sosem túlzóan precíz, így spontánnak tetszik. A játékosabb darabok, a variációk, valamint az op. 5-ös két szonáta ugyanolyan jól állnak neki, mint a mélyebb benyomásokra apelláló op. 102-es darabok. Gautier Capuçon eleganciája kikezdetlenül, Beethoven-olvasatai megvesztegethetetlenül muzikálisak. A felvétel a régen volt legjobb rögzítések aranykorát idézi.

Balázs Miklós

Erato – Magneoton
0190295951139

„TRANSCENDENS” – LISZT FERENC ÖSSZES ETŰDJE

Daniil Trifonov – zongora

Liszt Transzcendens etűdjeit kevesen tudták úgy játszani, illetve felvenni, hogy maradjon erejük a megvalósításon túli érzésre, érzékeltetésre. A régi felvételek közül, kiemelkedik Cziffra György (1959) és Lazar Berman (1959, 1963), s még egy, mely épp Berman miatt szorult háttérbe: Claudio Arrau 1976-os lemeze. Ugyanis Berman 1963-as szovjet felvétele akkor lett ismert Nyugaton. Trifonov most e jeles társasághoz kapcsolódott. Sajnos Richter csak nyolc, Ashkenazy és Sgouros csak hét darabot játszott a tizenkettőből. Bár Trifonov jól felkészült, s korábban is játszott már a ciklust, előnyben részesíti a spontaneitást, nem véglegeset akar mondani, hanem inkább jelen lenni benne, éppen végigmenni rajta. Egészen egyéni abban, hogy a „folyamatos jelen” aspektusát hozza elő inkább. Jó ötlet Liszt összes hangversenyetűdjét felvenni egy második korongra, így együtt ez alig érhető el. Sokféle hangulatot, színt hoz Trifonov. Megnyerő a nyaktörő részekben, de legalább annyira a más hangulatúakban is – a fiatal művész igazi romantikus karakterének megfelelően. Olykor dübörgően virtuóz, de sokszor lemond az efféle hatásról, így a nagy és a kiterjesztett ciklus változatosabb, többféle hangulatot, érzést sugall. Egyetlen aggályom, hogy többször is túl erős, túl mechanikus a balkéz, ami ugyan jól strukturál, ugyanakkor kissé darabossá válik általa a zene. A lemez legfőbb erénye a jelesebb felvételek spektrumában, hogy a liszti „túlhaladást” elsősorban az egyszeri alkalom spontaneitásával érzékelteti, azaz nem túlzott precizitással fókuszál a darabokra, hanem az itt és most elevenségével. Ebben egy harmadik Berman-felvételez kapcsolódik, mely 1976-ból való, Itáliából.

Zay Balázs

BRAHMS: ZONGORANÉGYES (OP. 60), ZONGORATRIÓ (OP. 8)

Christophe Gaugué – brácsa, Trio Wanderer

„A fedőlapra tétessen egy rajzot: egy fejet hozzáillesztett pisztollyal. Ez képet ad majd Önnek erről a zenéről! E célból elküldöm Önnek a fényképemet. Az öltözék: világoskék kabát, sárga nadrág és cipő lábszárvédővel – minthogy Ön kedveli a színes nyomást” – írta Brahms sajátos szarkasztikus humorával kiadójának az op. 60-as c-moll zongoranégyes publikálása előtt, 1875-ben. A Werther ruházatára való célzás nem véletlen: a zeneszerző közel húsz évvel azelőtt akkortájt komponálta zongorás kvartettjét, mikor rádöbbedt, hogy olthatatlan szerelmet érez mentora és barátja, Robert Schumann felesége, Clara iránt. Hasonlóan szenvedett, mint Goethe hőse, és neki is megfordult a fejében az öngyilkosság. A régi emlékek, valamint a túlzott önkritikusság is meggátolták a szerzőt abban, hogy rögtön a megírása után közönség elé vigye a legbensőbb gondolatait kifejező kamaraművet. Elég csak a Wanderer Trió és Christophe Gaugué (brácsa) tolmácsolásában meghallgatni a 3. (Andante) tételt, mely felér egy szerelmi vallomással. A 2. tétel (Scherzo) tétel pedig ezúttal nem a pajkos jókedv kifejezése, hanem a szerző ambivalens érzelmeinek tükrét tárja elénk. Hasonlóan intim a CD-n szereplő H-dúr trió is, melynek ezúttal 1854-ben elkészült eredeti változata hallható. Brahms életművében ez az első „túlélő” kamaramű, mely elkerülte elődei szomorú sorsát: szerzőjük kíméletlenül máglya általi halálra ítélte fiatalkori kamara-opusait. Persze harmincöt év múlva szinte teljesen átdolgozta, csak a Scherzo maradt változatlan, ám szerencsére a zeneszerző a korábbi verziót is megőrizte. A Wanderer Trió ihletett előadásban mutatja meg Brahms kevésbé ismert Sturm und Drang-oldalát.

Kovács Ilona

BRUCKNER: 8. SZIMFÓNIA

WDR Szimfonikus Zenekar, Jukka-Pekka Saraste

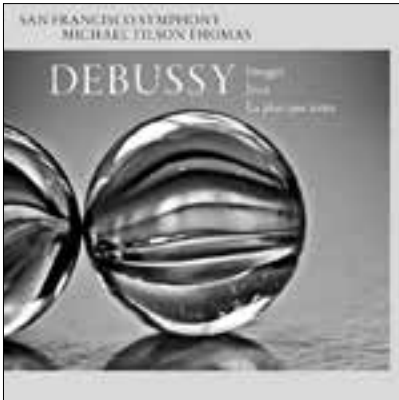
Már a verzió megválasztása sem szerencsés. Bruckner 8. szimfóniájának 1939-es, Robert Haas-féle hibrid változata sokkal inkább vitatható kreatúra, mint az 1955-ös Leopold Nowak szerkesztette kiadás. Jóllehet mindkettő Bruckner második, 1890-ben született verzióján alapszik, ám előbbi az első, 1887-es változathoz emel át fontos részeket. Jukka-Pekka Saraste éppen ezzel indokolja döntését, s csakugyan eminens elődök döntöttek hasonlóan: Schuricht, Karajan vagy Wand úgyszintén a Haas-verziót preferálták – szemben az 1892-es Bruckner-Schalk kiadással, amit Furtwängler, Knappertsbusch vagy Bruno Walter vitt sikerre. Vagy az ugyancsak „szellősebb” Nowak-szerkesztéssel, melyet például Böhm, Tennstedt, Klemperer, Jochum és Celibidache választott. A Kölni Rádiózenekar az utóbbi években alig-alig vette elő Bruckner műveit, és Saraste sem mondhatja magát notórius Bruckner-előadónak. A végeredmény, melyet két 2010-es koncertfelvételtől ollóztak össze, ezért is lehet ilyen felemás. A tempók több helyütt indokolhatatlanul gyorsak. A nyitó- és a Scherzo tételben ez kevésbé átütő, ám az Adagio és a zárótétel már megsínyli a rohanást. A lassútétel végig túl sebes, a darab így esélyt sem kap, hogy kibontsa ünnepélyesen hömpölygő, hangzó pompájában rejlő részletszépségeit. A szimfónia monumentalitásának felmutatása nem célja az előadásnak; ez inkább egy afféle romantikus interpretáció, nem egy szertartásos esemény. A zenekar gyengéi is rendre előbukkannak: a hegedűk nem elég dúsak, a mélyvonalok hidegek, és a rézkar sem tökéletes. Elegendő behallgatnunk előbb az Adagióba: legalább emelkedettnek kellene lennie, ehelyett nyersen köznapi és banális. A finálénak diadalmasnak kellene lennie, de erőtlenné, bágyadtá hat.

Balázs Miklós

Deutsche Grammophon – Universal
479 5529

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC 902222

Profil – Karsay és Társa
PH 16061

DEBUSSY: IMAGES, JEUX, LA PLUS QUE LENTE
San Francisco Symphony,
Michael Tilson Thomas ●●●●●

Színek, illatok, hangulatok kavalkádja keveredik, szárnyal és suhan a Michael Tilson Thomas dirigálta San Francisco Szimfonikusok új lemezén, melyen Claude Debussy 1912–13-ban keletkezett szimfonikus alkotásait hallgathatjuk. Nemcsak az időbeli közelség miatt kerülhetett egymás mellé az Images pour Orchestre (Zenekari képek), a Jeux (Játékok), és az eredetileg zongorára komponált La plus que lente című keringő, hanem mert a zeneszerző életművében is egyedülállóan új utakat mutatnak ezek a darabok, elsősorban különleges hangszerelésükkel és technikai igényességükkel. Talán ez lehet az oka annak, hogy viszonylag ritkán szólnak meg a hangversenytermekben. Ezek a kompozíciók abban az időszakban íródtak, mikor a zeneszerző már tudott betegségről, ami végül 1918-ban bekövetkezett halálát okozta, ám melabúnak, komorságnak nyomát sem találjuk ezekben az alkotásaiban. A Zenekari képekben a számára három legkedvesebb ország zenei portréját festette meg: a Gigue az angol, az Ibéria a spanyol, a Tavaszi körtánc a francia népzeneből merít. A Játékok című táncműveken élénk, pregnáns ritmusait és misztikus, szándékosan elmosódott hangfűzéreit elsősorban tolmácsolásban élvezhetjük. (A CD-n szereplő mindhárom műnek élő hangverseny-felvételét halljuk.) Büszkék lehetünk, hogy a lemezt záró lassú keringőben Debussy 1910-es budapesti látogatásának emléke is felbukkan: e vonzó alkotásban igazi különlegesség, sőt egzotikum a cimbalom szerepeltetése. Michael Tilson Thomas az elmúlt években Mahler-sorozatot készített, remélhetőleg e lemezt is egy hasonló széria nyitódarabjának szánta. Debussy műveinek ehhez fogható részletgazdag kivitelezése mindenképpen folytatást kíván.

Kovács Ilona

SFS Media
 821936-0069-2

STRAVINSKY ÉS BARTÓK MŰVEI
Yefim Bronfman – zongora, Londoni Szimfonikusok, Valery Gergiev ●●●●●

Vélhetően a legmerészebb elképzeléseiket is felülmúlta a New Jersey Performing Arts Center 2015. október 24-i hangversenye. A Londoni Szimfonikusok játéka az intellektust is elkápráztatta érzékileg is lebilincselő játékával. Történt ez egy héttel azután, hogy az együttes a Barbican Centerben adott koncertjével elbúcsúzott 2007-ben kinevezett vezető karmesterétől. Ha hihetünk a statisztikáknak, a Londoni Szimfonikusok készítek évente a legtöbb hangfelvételt – az ebből a gyakorlatból leszűrhető tapasztalatok sokasága is elősegíthette azt a differenciált hangzásvilágot, amely mindig a szerzői szándék megvilágítását szolgálja. Azért viszont külön elismerés jár a muzsikusoknak, hogy mindegyik rendkívüli teljesítmény ellenére sem veszített vitalitásából a játéku. A csodálatos mandarin szvit a Bartók-zene ismerőinek is láttató erejű; a 3. zongoraverseny szólistájaként megérdemeltnek érezzük – Bartók három zongoraversenyének felvételéért – Yefim Bronfman Grammy-díját. A kitűnő felvételi technika ezúttal sem okozott csalódást – csak Stravinsky balettjének, A tűzmadárnak lehetetlenül halk hangzásai igényelnek rendkívül fejlett lejátszó-készüléket! E kompozíció esetében vélhetően Gergiev instrukciói állították megoldhatatlan feladat elé a felvételkészítőket, akik örvendetes módon elhatárolódnak attól az elterjedt megoldástól, hogy utólag „belenyúljanak” az előadás dinamikájába. Itt is kápráztató volt a hangszínvilág, csak épp néha a hatásosság a hatásvadászat határát súrolta. Viharos tetszésnyilvánítást váltott ki a mű – csakúgy, mint a ráadásként adott Prokofjev-mű (a Rómeó és Júlia 2. szvit nyitótétele). Talán csak a balett trackelése igényelt volna még érzékenyebb figyelmet.

Fittler Katalin

LSO Live – Mevex
 LSO 5078

RAHMANYINOV MŰVEI
Alexandre Tharaud – zongora, Liverpooli Filharmonikusok, Alexander Vedernikov ●●●●●

Alexandre Tharaud-nak egészen egyéni elképzelése van Rachmaninovról. Ezt most egy lemez erejéig formába is öntötte, de nem vennék rá mérget, hogy lesz folytatás. Hogy elfogadjuk vagy elutasítjuk a francia zongorista sajátos értelmezését az orosz utóromantika ezen múlthatatlan műveket komponáló mesteréről, csakis a hallgató saját ízlésén múlik. Vagyis azon, hogy hajlandó-e tolerálni, hogy egy szláv szerző szinte parttalanul áradó érzelmességét ilyen szigorú keretek közé szorítsák. Tharaud valószínűleg az alapokig lebontja és újraépíti a múlt századból örökölt, romantikus Rachmaninov-felfogásunkat, amit olyan mesterek formáltak, mint Richter, Horowitz, Ashkenazy vagy manapság Macujev. Tharaudnál már a tagolás is más, és más a frazírozás, eltérőek a hangsúlyok. Nyoma sincs az emóciók nagy ívű hullámvászásának, itt minden patikamérlegesen mért, szinte már túlzóan józan és racionális. Azt hihetnénk, ez a zene az iméntiek mentén elveszíti a spontaneitás illúzióját is, el a gazdag érzelmek kifejezőeszközeit, el a színgazdagságát. De nem. A II. zongoraverseny felvétele az egyik leinspirálóbb előadás, amit valaha hallottam. Tharaud valószínűleg lehántja a műről a megcsontosodott közhelyeket: semmi öncélú virtuozitás, a zongoraszóló ritmusa, dinamikája, energiája egyszeri, soha vissza nem térő szépséget tolmácsol. A Liverpooli Filharmonikusok remek partner, a magánszólam és a kíséret hangzásarányai példásak. Úgy tetszik, itt minden hang egyformán fontos és beszédes. Az egészében ritkán hallható, Op. 3-as Öt fantáziadarab és a két rövid hatkezes követi a versenyműben vázolt trendet, Tharaud és partnereinek (Melnikov és Madzar) játéka példásan tiszta és kifejező.

Balázs Miklós

Erato – Magneoton
 019029595469

MOZART: FIGARO HÁZASÁGA
 Hampson, Pisoni, Yoncheva, Karg,
 Villazón, Rastatti Énekegyüttes, Európai
 Kamarazenekar, Yannick Nézet-Séguin

Korszerű, dinamikus, fiatalos ez a Figaro – Nézet-Séguin és Villazón sorozatának új darabja. Magas átlagszínvonal, szinte minden énekes jó vagy nagyon jó, a karmester ezúttal is remek. De az egész? Míg a korszerű jelző az imént említettek viszonylatában pozitív, egészben sajnos nem az. Nem a karmester és nem az énekesek hibája. Ennyi idő alatt, ilyen körülmények között ez egy jó előadás. De finomságban, kidolgozottságban messze elmarad Karajan, Solti, Muti, Haitink vagy a nemrég elhunyt Marriner stúdiófelvételeitől. Azokon egy-egy részlet egész finoman be volt állítva, így a nagy opus differenciáltnan és kimunkáltabban állt elő. Yoncheva eleven, direkt, kicsit testes grófné. Karg tiszta, friss Suzanna. Brower ugyancsak friss, spontán Cherubino. Jó hangok, de nem olyan adekvátan karakteresek, mint a korábbi felvételek legtöbb szereplője. Friss, szép hang még a Barbarinát alakító Mühlemanné. A Figarót alakító Pisoni esete hasonló. Nagyon jó, de nem annyira jellegzetes, mint sok elődje. Hampson, Pisoni apósa viszont nagyon érdekes, korából kifolyólag megfontolt, így grófképe sajátos, és a bejátszás nyújtotta összképtől valamelyest eltérő. A Marcellinaként hallható von Otter esete hasonló Hampsonéhoz. Muraro született Bartolo. Villazón hangja Basilio kis szerepében jó, de sajnos kicsit túljátssza a szerepet. Nagyon örülnék, ha még lenne folytatás; akár az Idomeño is, melyben még meg tudja csillogtatni egykor kimagasló hangját. Persze ha ehhez jobb körülmények adódnának, részéről meg bölcsesség, hogy nem kell külső elvárásokhoz túlzottan alkalmazkodni, csak maga legyen.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universal
 479 5945

ROSSINI – FRANCO FAGIOLI
 Armonia Atenea,
 George Petrou

Az operák varázsbirdalmában szinte minden lehetséges; hát akkor miért ne énekelhetnék a férfiszerepeket akár férfiak is? – teszi föl ál-naiv kérdését a kísérőfüzet esszéírója az olvasóval összekacsintva. Az irónia a bel canto kor ama szokásának szól, amely előszeretettel bújtatott mezzoszopránokat lovagi páncélba az operaszínpadon. Különösen a herélek művészetének lehangyatlása idején. Hiszen míg gyermekkorában a csengő hangú Gioachino Rossini csak kis híján kerülte el a kasztráló kést (anyja vétőzta meg egy „jósándékú” nagybácsi ötletét), addig Napóleon már be is tiltotta e barbár gyakorlatot. Napjaink talán legvirtuózabb kontratenorja, vagy helyesebben (s az ő esetében különösen helyénvalón) „altus”-a, az argentin Franco Fagioli teljes joggal választotta ki CD-jéhez Rossini mezzoszopránokra írott nadrágszerepeit. Merthogy Fagioli hangjának dús színe, meleg vibratója – ne cifrázzuk: androgín jellege – lehetne akár a Marilyn Horné vagy az Ewa Podlesé is. Sőt megkockáztatom: e hang tán jobban is illik a kései bel canto repertoárhoz, mint a kontratenorok által birtokba vett, barokk, kasztrált szerepekhez. A műsor további előnye, hogy jobbára olyan Rossini-operákból válogat remek áriákat, sőt jeleneteket (a kitűnő Armonia Atenea Choir közreműködésével), amelyeknek még a címéről is alig hallottunk: Demetrio e Polibio, Matilde di Shabran, Adelaide di Borgogna, Eduardo e Cristina... És ha van valami, ami talán még Fagiolinál is nagyobb élményt nyújt, az a Petrou által hihetetlen muzikalitással irányított, szenzációs, görög, korabeli hangszeres együttes (egyik-másik ária pompás naturhorn-, illetve angolkürt-szólóval). Az egész lemez egy merő élvezet!

Mesterházi Máté

Deutsche Grammophon – Universal
 479 5681

ANNA NETREBKO – VERISMO
 Santa Cecilia Akadémia,
 Sir Antonio Pappano

Netrebko hangja egészen kivételes, de nemcsak a hangja, hanem a technikája, az énekelni tudása és a drámai ereje is. Megannyi árnyalat, finom hajlítás, érzékeny vibrato. A lemezt indító Cilea-részlet pár sorában már e kivételes minőség minden aspektusa megcsillan. Divat a verizmus, de Netrebkónak az említettekén túl a temperamentuma is megvan hozzá. Ritka eset, hogy valaki Liùt és Turandotot is énekeljen. A lemezen mindkettőjüktől hallható egy ária. Netrebko persze nem megszokott Turandot, hangja líraibb a Borkh-, Nilsson-, Marton-kategóriánál, ugyanakkor nem olyan karakteres, mint Ricciarelli. A lemez a Manon Lescaut IV. felvonásával zárul. Kiváló. Partnere férje, akinek nem jutott hasonlóan kiemelkedő hang, de szépen helytáll. Pappano kísérete persze remek. Amit nagyon hiányolok, az több jól megcsinált stúdiófelvétellel és kimagasló művésszel. Lesz egy teljes Manon Lescaut, de csak salzburgi élő rögzítés, és ilyenben már kellett csalódnia. De Lucia di Lammermoor, Adriana Lecouvreur, Tosca, Pillangókisasszony, La Wally, La Gioconda, Parasztbecsület? Most kéne felvenni őket, míg flexibilis a hang, mert aztán fele annyi emlék sem marad fenn ezzel a kivételes tünemény-nyel. Sok hangfajban hiány van ma, de itt egy igazi nagy lírai-dramai szoprán, mely éppen szépen mélyül. Lírai hang, drámai töltés. A lemez jó kis ízelítő, de csak az. A Vissi d'arte nem az egész Tosca, márpedig Netrebko maga Tosca, maga Adriana Lecouvreur. A kiadói politikával nem értek egyet, de ez az árialemez ettől függetlenül kiemelkedő. És egy teljes Turandot is igen érdekes lenne, melyben mindkét női szerepet ő énekelné. Ki tudta volna még ezt? Sutherland és Callas.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universa
 47950158

BEETHOVEN: FIDELIO
Pieczonka, Kaufmann, Konieczny,
Bezsmertna
Bécsi Filharmonikusok,
Franz Welser-Möst ●●●●○

Bevallom, amikor 2015 nyarán először láttam élő egyenes közvetítésben a Salzburgi Ünnepi Játékok előadását, a Claus Guth iránti minden csodálatom ellenére sem tetszett a rendezés. Hiányoltam a mű prózai dialógusait, és bosszantottak a helyettük hangszeróról beadott – az emberi psziché bensőjét feltárni akaró – elektronikus zörejek. Főlölesnek tartottam egyes szereplők – Leonora azaz „A jó”, valamint Don Pizarro azaz „A gonosz” – megkettőzéseit is. Különösen a címszereplő süketnéma jelekkel mutogató alteregója idegesített, mivel ezt az ötletét Guth már híres bécsi Messiás-rendezésében elűtötte, és ott helyén is volt a transzcendenssel folytatott kommunikáció lehetséges eszközeként. DVD-n újra végignézve a felvételt, megerősödött bennem az a benyomás, hogy az egész rendezés rendkívül kimódolt. Ugyanakkor el kell ismernem, a megvalósítás a legmagasabb művészi fokon történt. Már a fényekkel-árnyakkal folytatott játék – Christian Schmidt hidegen elegáns, egyszerre absztrakt és konkrét színpadán – is artisztikumot képvisel. És belátom: a „süketnéma angyal” is elnyeri létjogosultságát Florestan lázas látomásában. Jonas Kaufmann felbukkanásával egyébként is megszűnik a manírosság, élő színház jön létre (beleértve a Florestan-ária Welser-Möst által fölkavaráróan vezényelt előjátékát). Kaufmann maradandó pszichés károsodással küszködő Florestanja egyszerűen fenomenális. Az „O Gott, Welch ein Augenblick” varázslatában ugyan egy pillanatra még a megsemmisült Don Pizarro is át tud lépni egy másik létbe, ám azután hiába ujjong a (láthatatlan) kórus: Florestan immáron nem először, de ezúttal – az opera fortissimo záróakkordjára – véglegesen összezsugorlik.

Mesterházi Máté

Sony Classical
 88875193519

BELLINI: I CAPULETI E I MONTECCHI
DiDonato, Kulchynska, Bernheim,
Lorenzi, Botnarcuic
Zürichi Operaház, Fabio Luisi ★★★★★

„Paradox dolog ezt a kegyetlen történetet ezzel a szép zenével hallani. Mintha a zene szépsége felhívást intézne felénk, reményt adva, hogy mégiscsak kell lennie valami másnak. Az opera alakjai akkor a legboldogabbak, amikor halálvágyuknak adnak hangot, mivel számukra a pusztulás jelenti a kiutat. Ez tényleg egyike az általam ismert legreménytelenebb operáknak” – mondja a Zürichi Operaház előadásának rendezője, Christoph Loy. Díszlet- és jelmeztervezőjével, Christian Schmidttel együtt mindent meg is tesz azért, hogy a produkció a legvigasztalanabb sivárságot árasssa magából – persze, megszokott kettősük minimalista esztétikájának legmagasabb színvonalán. A guelfek és ghibellinek ádáz ellentéte (Felice Romani szövegkönyve Shakespeare-től eltérő forrásokon alapul) itt mintha társadalmi osztályok konfliktusa volna, bár Giulietta atyja, Capellio afféle maffiózó „keresztapa” figurát is formál. Giulietta és Romeo szerelme a 29 éves Bellini operájának már a kezdetén reménytelen, aminek okát a rendező – a nyitány alatti képekben – a lány és az apa közötti, sötét titkokat rejtő kapcsolattal sejteti. A Fabio Luisi vezényletével eszményien hangzó előadásban a címszereplő párt a mezzoszoprán Joyce DiDonato (Romeo) és a szoprán Olga Kulchynska (Giulietta) alakítja ideálisan. Fontos még a – Benjamin Bernheim által nagy átéléssel és szép hangon énekelt – tenor szerep is: Tebaldo itt az apa által támogatott kérő, aki a Giulietta (vélt) halála fölötti gyászban kis híján megbékél riválisával. A végén csak ez utóbbi azaz Romeo hal meg; Giulietta „csupán” összeomlik, ám a rendezés szerint meg is boldul – ahogyan az egy melankolikus operához illik.

Mesterházi Máté

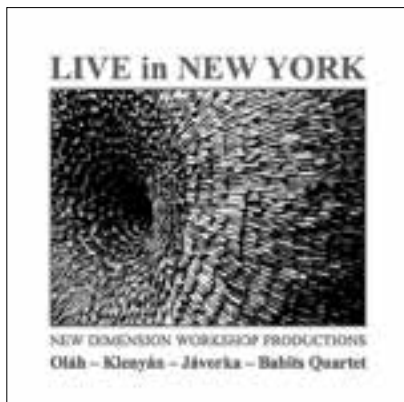
Accentus Music – Mevex
 ACC20353

BERG: WOZZECK
Gerhaher, Barkmin,
Ablinger-Sperrhackle, Woldt
Zürichi Operaház, Fabio Luisi ★★★★★

„Alban Berg zenéje közvetlenül a hatása alá von minket anélkül, hogy értenünk kellene e muzsika bonyolult struktúráját. A legjobb értelemben vett színházi zene – amit egyébként Arnold Schönberg is dicsérelőleg emelt ki azok után, hogy kezdetben lebeszélte Berget a témáról, mivel azt operának alkalmatlannak tartotta. Grandiózus melléfogás, hiszen ma szinte úgy érezzük: éppen Berg zseniális megzenésítése aknázza ki teljesen a Büchner-dramatödredékben rejlő potenciált; e zene által a szöveg olyan expresszivitásra tesz szert, amelyet pusztá prózaként sohasem tudna elérni. A darab minden borzalma ellenére a Wozzeck – éppen Berg zenei nyelve és annak groteszk humora által – nagyon is szórakoztató” – állítja Andreas Homoki, e szenzációs előadás rendezője. Saját koncepcióját pedig a következőképpen magyarázza: „Ebben a darabban senki sem szabad, mindenki kényszer nyomása alatt cselekszik. Még a kizsákmányolók is áldozatok, a sors úzóttjai: a Kapitány az erénymániájával és az örökkévalóságtól való félelmével, a Doktor a tudománytól érzett spleenjével és a saját hírnevéről alkotott fellengzős elképzeléseivel. Kiutat itt senki sem talál. A szereplőket bábuként mozgó előadás könnyen érthető metaforája egy olyan világnak, amelyben mindannyian csak egy nagy gépezet apró csavarjai vagyunk.” Berg Wozzeckjét vásári bábjátékként eljátszatni, amely ugyanakkor lázálomszerű vízióként is hat (díszlet és jelmez: Michael Levin!) – telibe találó ötlet, és csak azon csodálkozunk, miért nem jutott már másnak is az eszébe. A Luisi vezényelte előadásban mindenki remek, de közülük is kiragogy Christian Gerhaher (Wozzeck), Gun-Brit Barkmin (Marie) és Wolfgang Ablinger-Sperrhackle (Kapitány). Mesterházi Máté

Accentus Music – Mevex
 ACC20363

**ÚJ DIMENZIÓ MŰHELY:
LIVE IN NEW YORK**

A basszusklarinétos Babits Antal – civilben jeles hebraista, vallásfilozófus, a Zsidó Egyetem tanára – 2003 óta működteti az Új Dimenzió Műhelyt, az improvizatív szabadzene egyik legfontosabb magyarországi kezdeményezését. Kezdetben Szakcsi Lakatos Béla és Szabados György is zongorázott benne, ma már Oláh Kálmán játszik itt – olvasóink pontosan tudják, hogy mindhármuk neve garancia. Babits mellett állandó tag a kortárszene iránt elkötelezett klasszikus klarinétművész, Klenyán Csaba; valamint az összes improvizatív műfajban otthonosan mozgó brácsás, Jávorka Ádám. Nem túlzás azt állítani, hogy jelenleg az Új Dimenzió képviseli a leghitelesebben azt a szabad, határokon átvéelő, értékkerető, spirituális muzsikálást, amelynek Szabados volt a nagymestere. Úgy hiszem, Babits nem is titkolja, hogy mindannyian Szabados köpönyegéből bújtak elő – ma is őt tekintik világitótoronynak. Ez a felvétel 2014-ben, a New York-i Zsidó Közösségi Központban készült – a kiváló felvételtechnikának köszönhetően a minimális zajok-zörejek nem zavaróak. Negyedórás, fájdalmas mementó (Emlékezz!) nyitja a CD-t – benne rejlik nemcsak a holokausz, hanem a kiválasztott nép évezredes sorstragédiája. A Lebegés messze révedő zene, melyet a magyar sirató hagyományából építkező tételek (Nem bántottam senkit, Sírva keresnek engem, Gyász) követnek. Nem hoz enyhülést a közismert zsidó toposzt (Jiddis mama) kibontó-átértelmező kompozíció sem, a zárótétel (Mikor lesz az már?) pedig ünnepélyes kicsengetés. Súlyos, megterhelő muzsika, de aligha vitatja bárki is, hogy jelentős művészi teljesítmény rejlik mögötte. Az Új Dimenzió következetesen halad azon az úton, amit még a hetvenes-nyolcvanas években, Győrben és a Kaszák Klubban jelöltek ki az elődök. *Retkes Attila*

Logos
LCD 11

**PALESTRINA:
MISSA PAPAIE MARCELLI, MOTETTÁK**
A Sixtus-kápolna
Énekkara, Massimo
Palombella ●●●●●

A Sixtus-kápolna kórusával az egyik legnagyobb nekik írt zene. A felvétel helyszíne is a Sixtus-kápolna. A hagyomány folyamatos, de nem tudjuk, mennyit változott „magától”, a kor aktuálisan épp nem érzékelhető hatásától. Szóval azt nem tudjuk, ilyenek szánta-e Palestrina, mindenestre nemigen lehet ennél közelebb menni. Szépen gomolygó, mégis tiszta polifónia. Jó e kozmikus nyugalmat érezi, hiszen ha a kápolnába megy a földi halandó, tömegben van, s úgy szívja magába a freskókat. Marcellus pápa miséje a legjobb eddigi előadásaitól főképp abban tér el, hogy kevésbé hűvös, teltebb, az egyenes tisztaságnál domborúbb vonalvezetésű, változékonyabb formát ölt. Kár, hogy e kórusal nem készültek korábban is felvételek, mondjuk minden új karvezetővel – érdekes képet nyújtana. *ZB*

Deutsche Grammophon – Universal
4796131

**HENRY DUMONT:
O MYSTERIUM**
Ensemble Correspondances,
Sébastien
Daucé ●●●●●

Az 1610-ben, Liège mellett született Henry DuMont nagyon szép életutat mondhatott magáénak; kishiúként templomi kórusban énekelt, húszévesen orgonistának nevezték ki. 1639-ben került Párizsba orgonistaként, később udvari csembalista lett. 1663-tól húsz éven át XIV. Lajos szolgálatában állt, ebből az időszakból válogatták a lemezen hallható motettákat. Rendkívül érdekesek a művek, különösen a hangzásviláguk: sokszor mintha az ének- és a hangszeres szölamok kétfelől közelítenének a zenei anyaghoz, ettől érezheti a hallgató feszítő erejének az előadást. Az Ensemble Correspondances hangszeresei kiváló muzsikusok, képesek a korszak zenéjének hangulatát elővarázsolni. A lemez nagyon összefogott, egy elfeledett szerző jobb sorsra érdemes darabjait ismerhetik meg a francia zene kedvelői. *LI*

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC902241

**J. S. BACH
ORGONAMŰVEI
– II. RÉSZ**
Teleki Miklós

Az orgonamuzsika-felvételek egyúttal mindig a megszólaltatott hangszerről is képet adnak. Magánkiadású CD-ket követően Teleki Miklósnak a Hungarotonnál megjelenő második Bach-korongja a síófoki evangélikus templom orgonájának hangját örökíti meg. Teleki életében e város 2000 óta játszik fontos szerepet; akkor volt először oktatója a Síófoki Nemzetközi Orgona Mesterkursusnak. A Makovecz Imre terve alapján készült templom 2004-ben épített orgonáját korábban a Síófok – Fantasy című DVD-vel is népszerűsítette. Ezúttal a Vivaldi-átirat d-moll orgonaversenyt követően ifjúkori Partitáját halljuk, egy rövid g-moll fűgát és az F-dúr Pastorálét követően a monumentális Esz-dúr prelúdium és fűga csendíti ki a műsort. A 17 regiszteres mechanikus orgona megkönnyíti a darabok lineáris felépítésének követését. *FK*

Hungaroton
HCD 32782

VIVALDI MŰVEI
Lucie Horsch –
furulya, Amsterdam
Vivaldi Players

Évtizedekig a dán Michala Petri volt a furulya királynője. Most fiatal trónkövetelő jelent meg Hollandiából. Ügyes és tehetséges ő is. Eredeti és átírt Vivaldi-műveket ad elő. Kíséréte napjaink preferált modorának megfelelő, kis együttes, laza, energikus zenélés. Nem mondom, hogy ez a leginspiráltabb La notte vagy La tempesta di mare, de jók és virtuózok. Az összeállítás legfőbb erénye, hogy az átdolgozások közt nemcsak más hangszere írt eredeti új verziói szerepelnek, hanem énekes számoké is: a csodás Cum dederit a Nisi Dominusból, a Vedro con mio diletto az II Giustinóból. A legérdekesebb a lemez zárása: A tavasz Rousseau átíratában, egy szál furulyára. Reméljük, Lucie Horsch is sok felvételt készít és új darabokat is inspirál majd. Periférikus hangszer a furulya, kis irodalommal, de sok lehetőséggel. *ZB*

Decca – Universal
4830896

**ANTONIO CALDARA:
A CERVANTES-OPERÁK**
La Ritirata, Josetxu Obregón
Glossa – Karsay és Társa
GCD 9231046 ●●●●○

Talán maga Miguel de Cervantes sem gondolta volna, hogy élete fő művének kinyomatása meghozza számára a világhírt. A Don Quijote, a spanyol irodalom egyik legismertebb alkotása már a publikálás évében, 1605-ben hat kiadás ért meg. Arról pedig nyilván álmodni sem mert, hogy története majdan opera librettójához szolgál majd alapanyagul. A bécsi udvar másodikkar-mesterét, Antonio Caldara (cca. 1670–1736) annyira megragadta a „nemes bűsképű lovag” története, hogy kétszer is operáírára ihlette: először 1727-ben, majd 1733-ban. E két opera legszebb részeiből hallhatunk válogatást a La Ritirata együttes és énekes szólisták előadásában. A CD bónusza, hogy a Caldara-operák interludiumaként szolgáló tánczenékből is megismerhetünk egy csokorra valót, Nicola Mattei (cca. 1670–1737) tollából. *KI*

**PLEYEL: VONÓSNÉGYESEK,
OP. 41–42**
Authentic Quartet
Hungaroton
HCD 32783 ●●●○

Úgy is mint a zsebpártitúra feltalálója és úttörő zeneműiparos, úgy is mint zseniális zongorafejlesztő – világhíres figura Ignaz Pleyel. Zeneszerzőként azonban margóra szorított szerep az övé, s nem a zene-történet hálátlanságából. Nem,

mert ami az alkotóművészetet illeti, aligha volt korszakos tehetség az osztrák születésű, de franciává lett Pleyel, bár mennyiségben kiemelkedő életművet hagyott maga mögött. Számos opera mellett több mint 40 szimfóniát és 70 vonósnégyest vetett papírra. Éppen a kvartett volt kedvenc műfaja, így szinte egész pályáját végigkísérik e darabok; a többnyire két vagy háromtételű művek könnyedek, nem törnek mély mondanivalóra. Az Authentic Vonósnégyes világelső felvételein az Op. 41-es és 42-es két-két kvartett (1792) hangzik el – kissé naftalinszagú, de legalább korhű előadásban. *BM*

**THE MAGIC OF JASCHA
HEIFETZ**
RCA Red Seal – Sony Classical
88875032242

Kordokumentum és egyben nagyszerű élmény a háromlemezű kiadvány, mely Jascha Heifetz felvételeiből kínál bő válogatást. Nem véletlen a cím – The Magic of Jascha Heifetz. A hegedűst a legnagyobb-nak tartották: Henryk Szeryng „a császár”, Perlman „Isten” névvel illette. Csak sztereó, az 1960-as évekből származó felvételeket hallunk. A lemez sok erénye közül az egyik az, hogy nem az unásig ismert műveket gyűjtötte csokorba. A versenyműveket tartalmazó lemezen Vieuxtemps, Glazunov és Prokofjev darabjai csendülnek fel, a második gyűjtemény pedig Heifetz kamarazenei felvételeiből válogat, a partnerek is ikonikusak. A harmadik lemez a zongorakíséretes és szólódaraboké – könnyedebbeket is hallhatunk –, bennük egy-egy Heifetz-hangszerelés. Heifetz nem a technikai tökélességre törekszik, hanem az érzelmek-érzések minél áradóbb bemutatására. *LI*

SASS SYLVIA – ÉNEK
**Mozart, Verdi, Wagner,
R. Strauss etc.**
Hungaroton
HCD 32788-32789

Nehéz feladat elé állította a Hungaroton Sass Sylviát: világhírű szopránénekesünk pályafutása 45 évének legkedvesebb dalaiból és színpadi szerepeiből válogathatott két lemeznit. A jubileumi kiadványon nemcsak áriák kaptak helyet, hanem két teljes dalciklus is (Wagner: Wesendonck-dalok; R. Strauss: Négy utolsó ének). Az aktív éveit alatt közel ötven főszerepet és számtalan kisebb operaszerepet el-éneklő művésznő ezúttal Wagner (Tannhäuser), Verdi (Álarcosbál, Otello, A végzet hatalma), Boito (Mefistofele), Catalani (La Wally), Mascagni (Parasztbecsület), Cilea (Adriana Lecouvreur), és Gounod (Faust) operájából énekel, illetve meghallgathatunk három Mozart-koncertáriát is. Az összeállítás magától értődően szubjektív, ám mégis átfogó képet ad egy páratlanul sikeres művészpályája meghatározó szerepeiről. *KI*

**RIHM, DUSAPIN
ÉS MANTOVANI MŰVEI**
**Renaud Capuçon – hegedű,
karmesterek: Philippe Jordan,
Myung-Whun Chung**
Erato – Magneoton
0825646026876 ●●●●●

Fontos a repertoár bővítése, s ezek valóban megismerésre érdemes kortárs művek. Wolfgang Rihm az egyik legtehetségesebb kortárs szerző,

hegedűverseny(szerűség)ei korábban is kiemelkedtek. A festő költeménye effektusokban gazdag és lebilincselő alkotás. Pascal Dusapin Aufgangja három tételével közelebb áll a régi formához. Különösen a második tétele sikerült – itt-ott remek részei vannak. Temperamentumban is, hangvételben is eltér a harmadik darab, Bruno Mantovani Jeux d'eau-ja. Ez még Ravel Tzigane-jáig is visszanyúl, imitációs futamival. Rihm elsőre megragad, Dusapin koncentrációt igényel, de megéri, s ígéretes Mantovani is. A projekt ki-magasló: Mutter és Kremer – meg persze mások – mellett még egy remek hegedűs, aki nem csak az alap-repertoárt játssza. *ZB*

**JAMES HORNER:
COLLAGE – THE LAST WORK**
Mercury Classics – Universal
4812810 ●●●●○

Szomorú aktualitást ad James Horner korongjának, hogy a címadó kompozíciót, a négy kürtre és zene-karra komponált Collage-t utolsó műként kell számontartanunk. A Titanic zeneszerzőjeként két Oscardíjjal elismert Horner 2015. június 22-én halálos balesetet szenvedett magánrepülőgéppel. A repülés szerelmesének, aki életpályaként mégis a zenét választotta, a filmzene azt a lehetőséget kínálta, hogy művei hamar eljussanak nagy létszámú közönséghez. A Collage-t Jaime Martín vezényletével a Londoni Filharmonikus Zenekar szólaltatja meg – az az együttes, amelyet legfiatalabb dirigensként Horner is vezényelt korábban. A további hallgatnivalót a Royal Liverpool Philharmonic Orchestra játssza, David Arnold irányításával. Tanulságos a látvány hatását erősítő, ám méltatlanul kevés figyelemre méltatott kísérőzene önálló felidézése. *FK*

**GÖBÖLYÖS N. LÁSZLÓ:
DJABE – 20 ÉV SZABAD HANGJAI**

A Gramofontól – szándékom, reményeim szerint – teljesen idegen a belterjesség, az elfogultság, az „összekacsintás”. Éppen ezért szeretném itt leírni: volt minimális közöm a Djabe – 20 év szabad hangjai című kötethez, hiszen a zenekar és a szerző, Göbolyös N. László felkérésére én írtam az utószót. „Húsz esztendő alatt sikerült olyan összetéveszhetetlenül egyéni hangképet létrehozniuk, olyan témákat és motívumfejlesztő technikákat kialakítaniuk, ami csak és kizárólag rájuk jellemző. A sajátjuk – anyanyelvi szinten beszélnek. Ha mégis szükséges lenne valamiféle definíció, legszívesebben hangokból szőtt perzsaszövegnek nevezném a Djabe zenéjét. A keleties kolorit, a műves kidolgozottság, a részletgazdagság, a társ-művészetek szerves beépülése, a produkciók rendkívüli összetettsége és igényessége mind-mind a perzsa és kaukázusi szövegészővő manufaktúrák évezredes, csodálatos hagyományára emlékeztet. Évezredes tradícióról persze itt nincs szó, csupán két évtizedről, hiszen amit a Djabe 1995-ben elkezdett, annak Magyarországon nem – és külföldön is csupán szórványosan, töredékesen – volt előzménye” – írtam eme utószóban. Maga a könyv is színes, gazdag, tartalmas, igényes, olvasható. Kiemelendő még, hogy ezúttal is szépen és méltó terjedelemben emlékeznek meg fiatalon elhunyt alapító tagjukról, az ütőhangszeres-színész Sipos Andrásról. A könyv megjelenése egyúttal korszakhatár is, hiszen a Djabe tagsága az elmúlt hónapokban jelentősen kicserélődött. Érdeklődve várom az új periódus zenéit. *Retkes Áttila*

Gramy-H Reklámügynökség Kft.
344 oldal

**DRESCH QUARTET:
TÖRDELŐS**

Miközben a jazz alighanem a leginkább nemzetközi zenei nyelv, igazán kiemelkedő művelői kisebb nagyobb mértékben saját zenei hagyományait is beépítik művészetükbe. Dresch Mihály azon kevesek egyike, akiknek maradéktalanul sikerült megvalósítaniuk ezt a nemes célkitűzést. Róla már mindent megírtak, egyedülálló művészetének elemzése nem lehet e rövid recenzió tárgya. Bizonyára sokan vagyunk, akik úgy várják egy-egy újabb Dresch-opusz kiadását, mint egykoron a nagy amerikai jazzikonok lemezeinek megjelenését. Új albuma jazzikonok folytatása eddigi tevékenységének: a felvételek akár a legutóbbi Kapu és kert című lemezével egyszerre is készülhettek volna, sőt mintha most még direkter formában merítene a magyar folklórkincsből. Minden a kitűzött célt szolgálja: a hangszerek (a tenor- és szoprán saxofon mellett a fuhun), a repertoár megválasztása, a hangszerelések, de még az egyes tételek időtartama is. Szerzői lemez, de ezúttal kissé merengőbb, filozofikusabb hangvételű az egész alkotás. A Dresch Quartet felállása évek óta változatlan, igaz a bőgősök sorban cserélődtek: Szandai Máttyás és Hock Ernő után most Horváth Balázs a ritmustandem másik oszlopa, a stabil Baló István mellett. Balázs is remek választás, hiszen a sokoldalú bőgős Borbély Mihálynál is ilyen – népzenei ihletésű – muzsikát játszik. Nem szükséges bizonygatni, hogy az együttesnek a Dresch által használt fúvós hangszerek mellett Lukács Miklós cimbalomjátéka ad különleges színt. Igazi hungarikum ez az unikális hangszereken előadott, invenciózus, kiáradó zene, újabb bizonyosság arra, hogy a jazz a legtoleránsabb zenei műfaj. A lemezborító különös varázsa a művész Anna nevű leányának rajza apjáról, amely tökéletesen kifejezi Misi egyéniségét. *Márton Áttila*

Fonó Budai Zeneház
FA381-2

**OLÁH SZABOLCS QUINTET:
ÁLMOÖSVÉNY**

Talán még emlékszik a 2006-os Debreceni Jazznapokra az akkor még huszonéves gitáros. Kvartettjének fellépése után egy Amerikából repatriált jazzkedvelő a szakavatottak magabiztosságával azt tanácsolta neki, hogy saját számok helyett inkább a jazz-standardok előadásával fejlessze tudását, s csak azután kezdjen önálló szerzemények írásába, miután kijárta az iskolákat. Oláh Szabolcs valószínűleg elengedte a füle mellett a javaslatot, és hangszeresként, szerzőként, hangszerelőként, sőt szövegíróként azóta is a maga útját járja, amint azt harmadik, saját kiadásban megjelent lemeze is mutatja. Instrumentális letétek után ez CD a dal jegyében született. A még fiatalnak tekinthető, de már hangsúlyosan jelen lévő nemzedék tagjaként Oláh meglepően romantikus, érzelmes anyaggal jelentkezett. A tizenegy szerzemény nem a pop irányába hajló, de nem is a jazz-örökzöldek hagyományában gyökerező világba viszi a hallgatót. Legjobban a műdal vagy művészi dal fogalma segíthet a zene körülírásában. Az olykor nagy és disszonáns hangközökből építkező, hangszeres kommentálásokkal kísért, a populáris fogalmazásmódot kerülő, gyakran aszimmetrikus dallamvezetés adja a számok keretét, amit magával ragadó, melodikus hangszerszólókkal töltenek meg jazz-tartalommal a kvintett tagjai. A zenei anyag és a hangzás egynemű, mintha a szerzemények ugyanannak a gondolatnak a variánsai volnának. Kalmár Panni érzelmes, nem a jazzritmizálás jegyében fogant előadásmóddal igyekszik közvetíteni az olykor közhelyes versek tartalmait. Kitűnőek, még ha esetenként (Metheny, Brecker) hatásokat mutatók is Ávéd János (tenor-, szoprán saxofon), Cseke Gábor (zongora), Soós Márton (bőgő) és Oláh Szabolcs szólói. *Turi Gábor*

Szerzői kiadás
Katalógusszám nélkül

**NIGUN –
LIVE INEM SARGFABRIK**

A Nigun gyanútlanul koncertezett egyet a bécsi Sargfabrikban, majd hazautaztak. Másnap a zenekarvezető, Párniczky András egy e-mailt talált a postládájában, benne a koncert teljes hanganyagával. Ez a lemez születésének rövid története. A hosszabb változatban benne foglalják a sok-sok évnyi közös munka, a zsidóság és a jazz iránti szenvedély, az egyes muzsikusok egyéni és közös zeneisége és a szerzemények önálló élete. A Nigun különleges jazz-együttes, hiszen a kompozíciók alapját a kelet-európai zsidó népi hagyományokban találjuk. A klez-jazz műfajban a klezmer dallamvilágát, érzelmi töltetét kereszteszik a modern és avantgárd jazz előadói jellemzőivel, jó adag bartóki hangzással és spontán zenei kommunikációval. Bede Péter altszaxofonon és tárogatón játszik. Játékában a kreatív dallamalkotás népies ízzel keveredik, ami néha klezmerzenekart, néha John Coltrane-t idézi. Ajtai Péter energikus, elenponozó bőgőszólalaira Baló István dallamos és változatos dobolása válaszol. Párniczky András (lapunk rendszeres külső munkatársa – a szerk.) a lemez zeneszerzője és gitáros. Előadóként a meglepő harmóniak, a mives sound, a biztos technikai tudás és az érzékeny dallamvilág jellemzik. Művei ugyan egy percig sem felejtik el kötődésüket a zsidó zenéhez, ugyanilyen szorosan táplálkoznak a hatvanas évek közepén kialakult jazz-kommunikáció hagyományából. A számokban nemegyszer mind a négy zenész szólózik, beszélget egymással, kitöltik egymás szüneteit, „vitatkoznak”, majd „megbékélnék”. A megírt témák és hangszerelések tiszteltetűdően viszonyulnak a klezmerhez, nem a műfaj kliséivel dobálóznak, hanem egy sokkal mélyebb megértésről tanúskodnak. Mindennek köszönhetően a felvétel étellel és lélekkel teli, többszöri hallgatásra ajánlott anyag.

Szentgally György

Fonó Budai Zeneház
FA 387-2

**BÁGYI BALÁZS NEW QUARTET:
HOMAGE TO SHAKESPEARE**

„If music be the food of love, play on” (Ha a zene szerelmünk étke, fel)! Így a Vízkereszt első mondata. Nem csoda, hogy Shakespeare számos jazz-művészt meghíletett. Duke Ellingtont és jobbkezeit, Billy Strayhornt az 1956-os kanadai Shakespeare fesztivál inspirálta az Aténi Timon zenekari változata, a Such Sweet Thunder megírására. Az angol zenekarvezető szaxofonos, John Dankworth pedig – felismerve a bárd verseinek muzikalitását – Shakespeare And All That Jazz című, nagy sikerű albumán megzenésített több szonettet és jónéhány részt különböző drámáiból felesége, az énekesnő Cleo Laine számára. Bágyi Balázs a gyulai Várszínház rendelésére készítette el ezt az albumot, és Pocsai Kriszta csodálatos hangja jó angolsággal emeli ki a 400 éve elhunyt Shakespeare „dalszövegeinek” nagyszerűségét. A zenekarvezető szerzeményei megütik a standardek nívóját és méltóak az örkérvényű szövegekhez. A kvartett kiváló zenészekből áll. Lakatos Soso, a fantasztikusan tehetséges, nagy érzéssel és sallangmentesen rögtönző altszaxofonos az album egészén tenort játszik – talán azért, mert ennek a hangszernek a hangzása áll a legközelebb az emberi hanghoz, ami nem közömbös a shakespearei kontextusban. Az album nyitányában mind a szaxofonos, mind pedig az énekesnő csodálatos improvizációkkal szolgál. Zongorán a roppant sokoldalú Oláh Dezső igen diszkrétan „megágyaz” Sosónak és Krisztának, míg nem saját szólóreszein visszafogottan remekel. Ez a visszafogottság és száz százalékos odafigyelés jellemzi Bágyi Balázs dob- és Oláh Péter bőgőjátékát is. Nagyszerű szerzeményként még a sok jó kompozíció közül is kiemelném az albumról a bossa novás beütésű XLVI szonettet és a Passionate Pilgrim XII-t.

Pallai Péter

Tom-Tom Records
TTCD 253

**LÁSZLÓ ATTILA ÉS A BUDAPEST
JAZZ ORCHESTRA: MAGIC CITY**

A sokoldalú nagyzenekar közel két évtizedes fennállása során „tematikus” projektjei közül jó pár lemezre is került. Ezek sorában is kiemelkedő legfrissebb albumuk, amely a hazai jazz (és a minőségi popzene) több évtizede élvonalban lévő figurájának, a gitáros-zeneszerző-hangszerelő László Attilának a BJO-val közös felvételeit teszi közzé. A lemezen a kiváló jazzművész mindhárom tevékenységének esszenciáját kapjuk. A közelmúltban tartott nagyszerű lemezbemutató koncert hatása alatt nem könnyű tárgyilagosan foglalkozni az elhangzó zenei materiával. László Attila összesen kilenc, részben korábbi ismert (pl. a Doctor Q vagy a Downhill), másrészt vadonatúj (a címadó Magic City és a La Montagne) kompozíciója került fel a korongra, két szám kivételével valamennyi a szerző mesteri hangszerelésében. A Tell Your Story Ávéd János, míg az It's Already That Subicz Gábor munkája. László Attila karakteres gitárjátéka a legnagyobbaknak másokkal össze nem teveszthető soundját idézi. Ízléses, melodikus, sugárzik belőle az élet szeretete. Több évtizede a legkiemelkedőbb jazzművészek egyike, akinek tevékenysége határokon túl is jól ismert. Fényes pályája során több nagynevű külföldi művésszel is dolgozott. Kissé „kakukktójas” Horváth Charlie magyar nyelven előadott slágere és Veres Mónika When You Came című dala, amelyek ugyanakkor színesítik a palettát. A 19 tagú BJO stábjában és a főszereplő László Attila mellett még három további vendégművész is játszik az albumon: Oláh Kálmán, Lattmann Béla és Kaszás Péter. Különösen Kálcsi brilirozik zongora- ill. keyboard-szólóival. Kiemelkedő Válik László hangmérnöki munkája és Nosek László albumborítója is.

Márton Attila

BJO Records
BJO 007

**CHARLIE HADEN LIBERATION
ORCHESTRA: TIME/LIFE**

Gyász. Lehet-e ennél érzelmileg telítettebb és reménytelenebb témája egy jazz CD-nek? Charlie Haden, korunk nagy bőgőse 2014-ben távozott az élők sorából, de vannak anyagok a lemeztársaságok polcain, amelyek előbb-utóbb hozzáférhetővé válnak. Ez a CD részben még életében készült: a nyitó és a záró kompozíció 2011-es koncerten örökíti meg játékát és hangját, míg a másik két kompozíció utólag, stúdióban rögzített felvételen egészít ki az anyagot. A társadalmi kérdések és egyenlőtlenségek felszámolása mellett elkötelezett Haden először 1969-ben hívta létre a Liberation Music Orchestra elnevezésű, az évtizedek során újból alkalmasszerűen toborzott big bandjét, amely különböző globális témák, utóbb a bálnák kihalása és az egyetemes környezet pusztulása miatt érzett féltés miatt szerveződött újjá. Eddigi tevékenységüket öt lemez dokumentálja. A hangszerelő, mint mindig, ezúttal is a zseniális Carla Bley, aki „csak” a háttérét teremti meg annak, ami a felszínen zajlik. Korábbi szerzeményeit újrhangszerelve, Silent Spring című kompozíciójának ismétlődő keretjékével Bley olyan hangzó szövedéket teremt Chris Cheek (tenorsaxofon) és Michael Rodriguez (trombita) szólóinak, ami az egész darab fájdalmas hangulatát meghatározza. Bley hangszerelése nem toladó, inkább a hététerben működnek, tág teret adva a hangszerzőlőknek. A rögtönzők neve sorolható: Tony Malaby (ts), Steve Cardenas (g), Curtis Folkwes (tb), Loren Stillman (as), Steve Swallow (bg). Utóbbi basszusgitárosként két felvételen átvette Haden helyét. Méltó emlékezés ez a lemez az idejekorán elhunyt bőgősre-zeneszerzőre, jelképezve a jazz jelenvalóságát, és a rögtönzéses előadási gyakorlatban megnyilvánuló időtlenségét. *Turi Gábor*

Impulse – Universal
0602547984807

**CUONG VU TRIO
MEETS PAT METHENY**

Az 1969-ben Saigonban született, de Amerikában felnőtt trombitás új lemeze a műfaj egyik ez évi meglepetése. Az egzotikus nevű vietnámi művész hangszerével (sőt énekével) már vagy másfél évtizede találkozhattunk Pat Metheny egyik-másik albumán, sőt Come Play with Me című saját nevű kiadott lemezét is megismerhettük. Az ezredfordulós avantgárd jazz képviselői: Stomu Takeishi basszusgitáros és John Hollenbeck dobos kísérték egy olyan pszichedelikus utazásban, amely egy kritikusa szerint a „sehonnanból a sehovába” vezetett. Persze azóta számtalan rangos zenei díjat begyűjtött – azért nem érdemtelennül. Triója mindvégig laza kapcsolatban maradt a nagynevű gitárossal, olyannyira, hogy mi is láthattuk vendégzólístaként a Pat Metheny Group budapesti koncertjén. Lehet, hogy ezt a szívességet viszonozza most Pat? Mindenesetre ennek a lemeznek nem Metheny határozza meg a karakterét, hanem a névadó trió. Miközben szólóival remekül színesíti a produkciót, Metheny igazi művészi alázattal alárendeli magát a trombitás jó értelemben vett eklektikus zenei világának. Ebben megtalálható a bebop-tól a free-ig sok minden, a Not Crazy (Just Giddy Upping)-ban történetesen mindkettő, olyannyira, hogy a virtuóz bop trombitafutamok alatt a basszusgitár free jellegű kísérete hallható. Cuong Vu Miles Davist idéző soundja tetszetős, olykor földönkívüli világba vezet, egyik-másik számot hallgatva olyan érzésünk támad, mintha a nagy sötét űrben lebegnénk. Triójában még ma is ott van az elvarázsolt hangokat hallható bass-man Stomu Takeishi, a doboknál viszont újabb amerikai, bizonyos Ted Poor játszik – igazán fenomenálisan. Kiemelkedő, új utakat mutató alkotás. *Márton Attila*

Nonesuch – Magneoton
555403

**JOSHUA REDMAN & BRAD
MEHLDAU: NEARNESS**

A két világklasszis zenész az 1990-es évek elején talált egymásra, amikor Redman felkérte Mehldaut, hogy csatlakozzon az együtteséhez. Ezt követően szétváltak az útjaik, de megmaradt a kölcsönös zenei empátia és a szeretet. 2011-ben újra egyesültek mint duó egy európai turnéra, ahol az albumon található felvételek készültek. A szaxofonzongora duók elég ritkák a műfaj történelmében, talán mert ez a zenei konfrontáció legközvetlenebb formája, ahol azonnal kiderül, ha valaki nem veszi a lapot, és előbb csak fokozódik a veszély. A két zseniális zenész azonban könnyed eleganciával vette az akadályokat. Műfajilag jóformán lehetetlen beskatulyázni amit hallunk. Charlie Parker Ornithology című bebop himnuszában időnként azt a klasszicizáló cool beütést tapasztalhatjuk, mint a néhai Dave Brubeck és Paul Desmond zenei párbeszédében, ugyanakkor vannak részek, ahol Redman vázlatosan játszik a témával, míg Mehldau szeszélyes dekonstrukciót hajt végre a harmóniákkal és a ritmussal, de az is teljesen logikusnak tűnik. Kiemelkedő még ezen az albumon – ahol mindvégig izgalmas zenei költénc folyik – Hoagy Carmichael gyönyörű Nearness of You című szerzeménye, amely kidomborítja Mehldau harmonikus fantáziáját és tartalmaz egy szenzációs, kíséret nélküli szólót Redmantól. Számos példáját találjuk a lemezen a ritmikai és hangulati váltásoknak, a jazz számos ágából és korszakából származó stílus jegyek szokatlan, teljesen egyéni, de végül mégis magától értetődőnek tűnő láncra fűzésének. A sok, így leírva eklektikusnak tűnő fogás azonban egy pillanatra sem fullad kakofóniába. Mehldau és Redman összjátéka, szórakoztató dialógusa a legmerengőbb, legmeditatívabb részeket is izgalmassá teszi. *Pallai Péter*

Nonesuch – Magneoton
555845

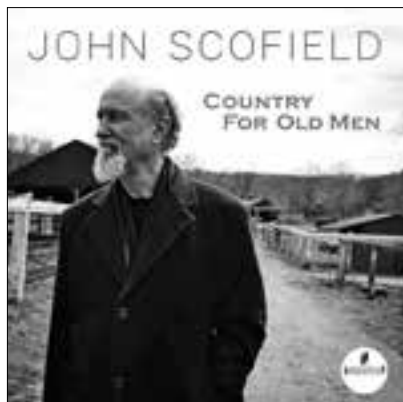
BRANFORD MARSALIS QUARTET ÉS KURT ELLING : UPWARD SPIRAL

A gyűjtőket zavarba ejtik a „közös” lemezek, amelyeket két zenekarvezető irányít. Hova sorolják be őket a polcon? Hodgeshoz vagy Mulliganhez? Van, hogy a rokonszenv dönt: a Hodges-rajongó nyilván az altszaxofonos albumai közé teszi majd a kiadványt. Jelen CD-nk feliratozása azt sugallja, hogy Marsalis-lemezről van szó, ahol Elling csupán vendég, én azonban a lemez meghallgatása után bizonytalan vagyok hovatartozását illetően. Számomra ez egyértelműen Kurt Elling show-ja, akit csupán kísér a Branford Marsalis Quartet. Az énekes nagy mozgásteret kap: szemezget a különböző forrásokból, aztán „ellingsíti” őket. Van itt popdal az 1950-es évek elejéről (Blue Velvet), bossa nova, Sting-szerzemény és jazz-örökzöld a Porgy és Bessből. Az érzelgős popdalból csipkefinomságú jazzdarab válik, miniatúr tragédia; az I'm a Fool to Want You drámai szaxofon-ének duóvá lényegül át. Lenyűgözően sokszínű Elling repertoárja, ezen a lemezen különösen a lírai számokban remekel. A nyitó Gershwin-standard vagy a Rollins-féle Doxy (benne egy vérpezsdítő scatteléssel) talán egy kicsit túl „hip” és színpadias. Bár meglehet, épp ez volt a cél. Marsalis pompásan kísér mindkét hangszeren, a bossa nova dalban például nyíltan utal Stan Getzre, ahogy énekes társa João Gilbertóra. A Calderazzo-Revis-Faulkner trió is hallható élvezettel támogatja a változatos programot. Profizmusa ellenére az előadás néha azt az érzést kelti, hogy öt nagyszerű zenész stílusgyakorlatokat végez, vagyis csak kívülről közelít meg kiválasztott anyagokat, s így a hallgató se mindig tud belülről kerülni. Csupán ezért kell beénnünk a négy csillaggal.

Máté J. György

OKeh Records – Sony Classical
88985306882

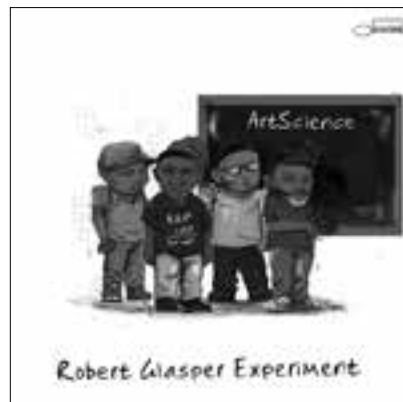
JOHN SCOFIELD: COUNTRY FOR OLD MEN

Buddy Rich, a legendás swingdobos egyszer kórházba került, és a nővér megkérdezte tőle, mire allergiás. „Just country music” – felelte Rich. Valóban, a jazz és a country nem nevezhetők épenséggel testvérműfajoknak, John Scofield mégis nagyon szereti a country összes stílusát, úgy a hillbilly muzsikát, mint a későbbi korok előadóit. Új, az Impulse-nál megjelent lemezén 12 klasszikus country song jazzátirata hallható. Egyes számok hangulatát meghagyták az eredetinek (például Bartender's Blues), másokat szinte a felismerhetlenségig átalakítottak (I'm So Lonesome I Could Cry). Scofield és zenekara természetesen tökéletesen játszik. Goldings hammondja és zongorája hol country-hoz hűen szőnyegezik, hol örült modern jazzbe ugrik át. Swallow és Stewart legendás ritmusszekciót alkotnak, Scofield pedig hallhatóan hosszasan tanulmányozta a country stílusjegyeit, a frazírozástól kezdve egészen a szövegekig. A műfaj mély megértéséről tesz tanúbizonyságot azzal, hogy a gitárszólóiban is egyértelműen felfedezhető, hogy nem egyszerűen egy akkordmenetre, hanem konkrétan arra a Dolly Parton vagy Merle Haggard dalra játszik. Nyilvánvaló erőnei ellenére azonban ez az album nem több egy szimpla Scofield sorlemeznél, melynek egyetlen poénja, hogy népies számokból épül fel. Noha nyomokban óriási poénfaktorként szolgál a country és a jazz vegyítése (a Red River Valley című dal jó értelemben vett „suttó” témája után nagyon érdekes hatást vált ki a középtempós bebop szóló), azért ez kevés, hogy a hallgatás közben jelentkező unalmat feleddesse. A kísérlet maga érdekes, az nyilvánvaló. De hogy Scofield legjobbjai közt ez a lemez nem fog szerepelni, az is biztos.

Szentgally György

Impulse – Universal
0602557088106

ROBERT GLASPER EXPERIMENT: ARTSCIENCE

Glasper és az Experiment néhány évvel ezelőtt egy olyan vonatot indított el, amire manapság rengeteg fiatal zenész fel szeretne szállni. Mint egyedi stílusú jazz-zongorista, komponista, a különleges, modern harmonizálás mestere, zeneileg elképesztő hatású. Előadóművészként, ismert figuraként pedig az afroamerikai urbánus kultúra szószólója, a korábban gettók és a templomok falai közé szorított zenei stílusok reanimátora. Civilként közvetlen és bolondos ember, maga a megtestesült hip-hop egy jazzmuzsikus intellektusával. Az ArtScience-től pontosan azt kapjuk, amit várunk. Az afroamerikai könnyűzene valamennyi kellékével találkozunk: mögé játszott, loopokat idéző groove-ok, effektek színes tárháza, autotune-ozott és vocoderes ének és az a hangulat, ami a fekete muzsika évszázadára oly jellemző volt a soul-himnuszoktól kezdve a new jack swingig. A Black Radio-vonallal ellentétben ezúttal nincsenek vendégénekesek, a zenét szinte teljesen egyedül az Experiment szolgáltatja és ők is énekelnek. Glasper mindig is nagyon érezte a lemezt, mint önálló műfajt, így gyakran alkalmazta a rapelőadók albumairól ismert „skiteket”, poénokat. Ezúttal mintha kevesebb volna ezekből. Hogy a lemez épp a várakozások szerint teljesít, egyszerre pozitív és negatív. Pozitív, hiszen Glasperék zenéjét mindig élmény hallgatni akár odafigyelve, akár pusztán háttérzeneként. Negatív, hiszen akik az örökös újításokat, szembenézéseket, gyökeres változásokat várják egy zenekartól, azok ezt itt nem fogják megkapni. Kérdés, hogy egy, a jazzen belül ilyen remek brandet kivívó együttes, mint a Robert Glasper Experiment, szükségét éri-e egyáltalán újrafogalmazni azokat a dolgokat, amelyeknek a hírnevét köszönheti.

Szentgally György

Blue Note – Universal
00602547970503

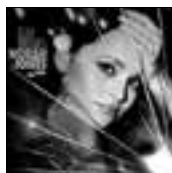

**MADELEINE PEYROUX:
SECULAR HYMNS**

●●●●○

Húsz év telt el Peyroux első albumának megjelenése óta. Két évtized alatt csupán hét lemezt publikált az énekesnő, akinek orgánumát némi joggal az érett Billie Holidayéhoz szokás hasonlítani. Mint a számok is mutatják, Peyroux-nak eszébe se jut visszaélni különleges adottságával, és minden lemezén hosszan dolgozik, mielőtt kiadná a kezéből. Az albumok nemcsak kidolgozottak, de kiszámíthatatlanok is. Van, hogy saját szerzemények töltik meg őket, máskor tribute-jellegűek, mint a 2012-es Blue Room. Kell-e mondani, hogy a Secular Hymns ismét kitaposatlan úton halad: az énekesnő elhagyja a nagyobb kíséretet, és csak két turnétársára, a Steely Dan-gitáros Jon Heringtonra és az izraeli bőgősrre, Barak Morira támaszkodik. A felvétel helyszíne sem szokásos: egy 12. századi oxfordshire-i templomban rögzítették az anyagot, ahol korábban Peyroux koncertezett és beszerezett az akusztikába. Minimalizált a hangszerelés: két gitár, bőgő, énekhang. Már a kezdő Got You on My Mind hallgatásakor nyilvánvaló: ehhez a zenéhez ennyi tökéletesen elég, minden további hangszer alkalmazása felesleges hangszaporítás volna. A repertoár megmutatja, hogy a „világi himnusz” mennyire tág kategória: beléfér az 1854-ből származó Hard Times Come Again No More, a tradicionális spirituálé (Trampin’), valamint mai szerzők, például Tom Waits és Allen Toussaint dalai. Peyroux erősen kötődik a blues-hagyományhoz is, korábban Bessie Smith és Robert Johnson darabja-it szólaltatta meg, most Willie Dixon egyik szerzeménye került bele a repertoárba. Kár lenne a közös nevezőt keresni ezekben a számokban. Ami összeköti őket, az Peyroux tiszta és őszinte előadása. Szép teljesítmény, még ha vitatható is az album műfaji hovatartozása. *Máté J. György*

Impulse – Universal
0602557017014

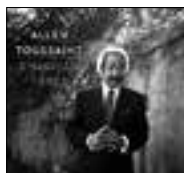

**NORAH JONES:
DAY BREAKS**

●●●●○

Ravi Shankar lánya éppúgy megosztotta a jazzvilágot, mint Diana Krall. Kétségtelenül tehetséges énekesnő, de túl sok engedményt tett a pop és/vagy a country felé. Persze ennek is volt előnye: óriási népszerűség, már a debütáló lemez nyolc Grammy-díja. Az azóta eltelt időben sem került sokkal közelebb a jazzhez, ahogy ez az album is bizonyítja. Még akkor sem, ha a kedvéért olyan jazzikonok is közreműködnek, mint Wayne Shorter, Lonnie Smith, John Pattitucci vagy Brian Blade, és a számok között megtaláljuk Silver Peace című balladáját és az African Flowert is Ellingtontól. A sokoldalú diva írta a dalok kétharmadát és még a zongoránál is ő foglal helyet. Vokális zenénél előnyös, ha értjük a szövegeket, dicséretes, hogy a kísérfüzetben megtalálhatók. Jazz elemekben bővelkedő popzene, valóságos stílus-kavalkád, kellemes hallgatnivaló. *MA*

Blue Note – Universal
00602547955715

**PALOTAI CSABA:
THE DESERTER**

●●●●●

Palotai Csaba, a Franciaországban élő magyar gitárművész The Deserter című lemezét teljesen egyedül játszotta fel. A gitárt sokoldalúan kezelő muzsikussal új anyaga egyetlen pillanatra sem válik unalmas: a loops (több gitársávot egymásra rakosgató) szerzemények mellett jazzes, rockos, blues-os számok és erdélyi népdalfeldolgozások is helyet kaptak. Palotai kreatívan kezeli a hangszerelt: a „tradicionális” akkord- és dallamjátékon felüli húrtépések, vakarások, sikálások önmaguk jogán is érvényes zenei kifejezésekké válnak, egy szerszmind ütőhangszerré teszik a gitárt. Az effektözések sokrétű és színes, a lemez dramaturgiája végig fenntartja az érdeklődést. A stílusok és tónusok kavalkádja, a dalok tisztasága és a játék színvonala teszik a The Desertert tanulságos hallgatnivalóvá. Nem háttérzenének való album, oda kell rá figyelni. *SzGy*

BMC Records – MG Records
BMC CD 230

**ALLEN
TOUSSAINT:
AMERICAN TUNES**

●●●●○

Az éppen egy éve elhunyt New Orleans-i zongorista-énekes utolsó albuma mintegy megkoronázza életművét. A nálunk alig ismert Toussaint népszerű fekete-amerikai ikon volt, akinek dalait mások is műsorukra tűzték, Eric Claptontól a Rolling Stonesig. Az ő tevékenységében nem váltak el a „könnyű műfaj” irányzatai, így az album címe telitalálat, hiszen nemcsak olyan jazz standardek hangzanak el, mint a Waltz for Debby Bill Evanstól, a Come Sunday Duke Ellingtontól, vagy Earl Hines-től a Rosetta, de a tizennégy dal között remek R&B, soul- és blues számok is felbukkannak – kettőt egyébként éppen Toussaint szerzett. Ízes zongorajátéka (trióban, sőt szólóban is) mellett olykor még Charles Lloyd tenor- és Bill Frisell gitárjátéka is erősíti a lemez „jazz vénáját”. Remek hallgatnivaló, akár minőségi háttérzeneként is megteszi. *MA*

Nonesuch – Magneoton
555192

**DANIEL ERDMANN'S
VELVET
REVOLUTION:
A SHORT MOMENT
OF ZERO G**

●●●●○

Ismét örömmel állapíthatjuk meg, hogy a BMC immár nemzetközi jazzlemez-kiadóvá lépett elő, s mint ilyen, szűrt ízléssel jelenteti meg a kortárs jazz külföldi képviselőit. Most az 1973-ban született német tenoros, Daniel Erdmann új triója került sorra. Erdmann – aki már vagy húsz lemezen működött közre különböző formációkban – sokáig kereste a megfelelő partnereket elképzelt együtteséhez, végül rátalált Théo Ceccaldi hegedűsre, a Jazz Magazine 2014-es felfedezettjére, illetve Jim Hart vibrafonosra. Izgalmas és valóban forradalmi hangszerösszeállítás! A zene megerősíti a zenekar nevének metaforikus jelentését: nyersesség és oldottság, könnyed elegancia és vontatottság szól együtt benne. Erdmann szerzeményei többnyire etűdök, melyek az avantgárd jazz és a kortárszene metszéspontjában keletkeztek. *MJGy*

BMC Records – MG Records
BMC CD 239

**BARABÁS LŐRINC
QUARTET:
BEARDANCE**

●●●●○

Az invenciózus trombitásról, Barabás Lőrincről mostanában keveset hallottunk, így örömmel vettem kézbe új albumát, amelyet 2015-ben alakult kvartettjével (Cséry Zoltán – billentyűsök, Herr Attila – basszusgitar, Nagy Zsolt – dob) készített. A hagyományosabb jazz kedvelői nemigen ismerhetik ezeket a muzikusokat, ami jelzi: Barabás továbbra is jazz, a pop, a hip-hop és a world music kombinációjában gondolkodik. Míg a címadó szám, a Medvetánc az észak-amerikai indiánok folklórincéből merített inspirációt, Barabás továbbra is bátran fordul a progresszív elektronikus zenék (drum & bass, trip hop) világá felé. Az, hogy az albumot ő maga „elektro-ufó-jazznek” titulálja, egészséges öniróniára, fanyar humorra vall, ami a muzsikájuktól sem idegen. A rengeteg looper, elektronika, mesterséges szintetizátor-hang számomra már kicsit sok, ez látszik az értékelésen. *ReA*

Szerzői kiadás

**KEREKES BAND:
BACK TO FØLK
– MUSIC FROM
FØKTLÄND**

●●●●○

A world music körökben népszerű Kerekes Band – amelyben Fehér Zsombor furulyázik és énekel, testvére, Fehér Viktor dobol, Námor Csaba kobozon játszik, Csarnó Ákos brácsázik és Kónya Csaba basszusgitarozik – az új lemezhez egy szokatlan keretjátékot talált ki. A történet a Magna Hungáriától délre elterülő Føkländ szigetcsoporton játszódik, amelynek nevezetessége, hogy ott ragyog a Csülök csillagkép. Az ott élő magyarok még a 10. században menekültek ide a szomáziak elől, s azóta is őrzik hagyományait: lovasnomád életet élnek, s bíznak az általuk tisztelt Szent Verében. A Fehér-testvérek igazi konceptlemez hoztak létre, amelyen az egyes számok szorosan összefüggnek, szinte szünet nélkül megszólaltathatók. Az ortodox népzenekezelőket örületbe kergető, de ötletes lemez, szilaj pásztormuzsikával. Élő koncerten a siker garantált. *ReA*

Szerzői kiadás

**JAZZICAL TRIO:
DUALITY**

●●●●○

A klasszikusok „jazzesítése” régi gyakorlat a műfaj történetében, elsősorban a zongoristák részéről – Art Tatumtól Jacques Louissierig, Vukántól Pleszkánig. Erre a merész lépésre szánta el magát a fiatal magyar pianista, Káel Norbert is, akinek inspirációul szolgált a hazai klasszikus képzés, majd az Amerikában eltöltött évek jazz-zenei tapasztalata. A trió elnevezése egyértelműen a „klasszikus” kifejezésre utal, az album címe pedig a kettős zenei „identitásra”. Bach, Beethoven és Bartók művek kerülnek sorra, különösen a nagy magyar zenei géniusz négy darabja szívmengető számunkra. Egy kompozíció Káel zeneszerzői talentumát bizonyítja. Társai a hazai jazz kiemelkedő képviselői: Oláh Péter bőgőn és Pecek Lakatos András a doboknál. A lemez üde színfolt a sokszínű és toleráns zenei műfajban, amit jazznek nevezünk. *MA*

**Convention Classic
CBP045**

**OLÁH GIPSY
BEATS: NO. 1**

●●●●●

„Valóra vált álmok, barátság, oláh cigány zene”. Ez a mottója annak a nagyon szimpatikus cigány népzenei/világzenei projektnek, amit Kovács Antal, a Romano Drom vezetője hívott életre, még 2008-ban. Olah Gipsy Allstars néven. Lényege, hogy e speciális zenei szegmens meghatározó személyiségei – Kovács Antal mellett Szilvási István (Szilvási Gipsy Folk Band), Lakatos Béla (Ternipe), Dobi Matild (Ando Drom) és Balogh József (Romano Drom) –, Tintér Gabriella népdalénekesssel kiegészülve egészen egyedi vokális produkciót hoznak létre. Az elematáris erejű kórushoz a tradicionális kanna, kanál, gitár mellett balkáni rézfúvósok, klarinét, harmonika, basszusgitar, dob és ütőhangszerek csatlakoznak. Az eredmény: döbbenetesen gazdag hangzásképzés, fergeteges szórakozás, életigenlés, s közben a legmélyebb emberi érzelmek hiteles kifejezése. Büszke lehet rájuk a magyar zenekultúra. *ReA*

**Fonó Budai Zeneház
FA 388-2**

**BALOGH TOMI:
MYSTIC STARS**

●●●●●

A mindössze 23 éves zongorista, zeneszerző és hangszerelő, Balogh Tamás első szólólemeze nagyon ígéretes kezdés. A jazzt a hip-hop és az elektronikus hangzások felől megközelítő ifjú muzikus szabadon lépdel stílusok és műfajok között. Ha mindenképpen külföldi példát keresünk, akkor Herbie Hancock és Robert Glasper jut eszembe, ami ugyancsak nem rossz referencia. Bring That Feeling című kompozíciójában pedig olyan eredeti groove-okat használ, hogy azt bármelyik trendi New York-i vagy Los Angeles-i kollégája megirigyelhetné. A címadó darabot, illetve a Mission című számot jelentősen gazdagítja kortársa, Ludányi Tamás erőteljes szaxofonjátéka. A Piano Rap no. 2 című szerzeményben pedig (nyilván szakmai elismerése jeléül) Szakcsi Lakatos Béla is felbukkan, és gyönyörű lírai zongoraszólót játszik. A 13 kompozíció nem organikus egység: inkább zenei pillanatképek sorozata. *ReA*

Szerzői kiadás

**FANFARE
COMPLEXA:
TÁNC ALÁ**

●●●●○

Ady Endre a Magyar jakobinus dalában örökérvényűen fogalmazta meg: Dunának, Oltnak egy a hangja. A 2002 óta működő, főleg moldvai táncházakban muzsikáló Fanfare Complexa jól példázza, mennyire értelmetlen a magyar és a román kultúra mesterséges szembeállítás. Inkább arra kell figyelni, ami összeköti: a kölcsönhatásokra, egymásból építkező motívumokra. Köztudott, hogy a moldvai csángók tánczenéjére – sajátos földrajzi-történelmi helyzetükből adódóan – erősen hatott a román folklór. A Fanfare Complexa ezt bátran kiegészíti balkáni (szerb, bosnyák, macedón) motívumokkal, s ebből keveri ki a maga színeit. A jazzból is jól ismert Bede Péter (alt-szaxofon) és tenoros kollégája, Sófalvi Kiss Csaba egyszerre lendületes és érzékeny; Salamon Soma és Róka Szabolcs a hagyományosabb magyar ízeket hozza, Benke Félix megbízhatóan dobol; két számban Balogh Kálmán cimbalomjátéka is feltűnik. *ReA*

**Fonó Budai Zeneház
FA 378-2**

BUDAPESTI ZENEMŰBOLTOK

- Fonó Budai Zeneház – 1116 Budapest, Sztregova utca 3.
- Írók Boltja – 1061 Budapest, Andrássy út 45.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – 1053 Budapest, Múzeum krt. 21.
- Művészetek Palotája / Rózsavölgyi CD Bolt – 1095 Budapest, Komor Marcell utca 1.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – 1052 Budapest, Szervita tér 5.

LAPKER – BUDAPEST

- Inmedio – 1033 Budapest, Flórián tér üzletközpont
- Inmedio – 1052 Budapest, Városház u. 3-5.
- Inmedio – 1052 Budapest, Váci utca 10.
- Relay – 1052 Budapest, Deák téri aluljáró
- Relay – 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay – 1062 Budapest, Nyugati téri aluljáró
- Relay – 1073 Blaha Lujza tér (Erzsébet krt.–Rákóczi út aluljáró)
- Inmedio – 1106 Budapest, Árkád Bevásárlóközpont (Örs vezér tere 25/a)
- Relay – 1122 Budapest, Déli pályaudvar
- Inmedio – 1123 Budapest, MOM Park (Alkotás utca 53.)
- Relay – 1185 Budapest, Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér, Sky Court tranzit

LAPKER – VIDÉK

- Inmedio – 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- Inmedio – 3527 Miskolc, Auchan (József Attila út 87.)
- Inmedio – 3980 Sátoraljajuhely, Rákóczi út 10.

- Inmedio – 6000 Kecskemét, Malom Központ (Korona utca 2.)
- Inmedio – 6600 Szentés, Apponyi tér
- Inmedio – 6722 Szeged, Dugonics tér 1. (a Kárász utcánál)
- Inmedio – 6724 Szeged, Londoni krt. 3.
- Inmedio – 7622 Pécs, Árkád Bevásárlóközpont (Bajcsy Zsilinszky út 11.)
- Inmedio – 8000 Székesfehérvár, Alba Plaza (Palotai út 1.)
- Inmedio – 8200 Veszprém, Kossuth utca 1.
- Inmedio – 9001 Győr, Baross utca 30.
- Inmedio – 9400 Sopron, Széchenyi tér

**VIDÉKI KÖNYVESBOLTOK,
HANGLEMEZBOLTOK**

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Cédrus Könyvkereskedés és Antikvárium – 9400 Sopron, Bunker köz 2.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák Ferenc tér 2.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Vasvári Pál utca 3.
- Könyvpavilon – 6721 Szeged, Bartók Béla tér
- Könyvesbolt és Antikvárium a Babóhoz – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.

Megújult a Gramofon internetes oldala:

www.gramofon.hu

GAZDAG TARTALOM, ÁTTEKINTHETŐ ROVATSRUKTÚRA

- Minden, amit a Gramofon folyóiratról, a Gramofon Könyvekről, a Gramofon-díjkiosztóról és az ICMA díjkiosztóról tudni érdemes
- Hanglemezkritikák és koncertbeszámolók
- A folyóirat tartalmától eltérő, értékes zenei írások
- Cikkarchívum 2011–2015
- Letölthető korábbi lapszámok (PDF)

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

Könyvsorozatunk újdonságairól ajánló lapunk 46–47. oldalán olvasható.

Korábbi (2001 és 2015 között megjelent) könyveinkről bővebb információ, megrendelés: www.gramofon.hu

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

CZIFFRA

CZIFFRA GYÖRGY FESZTIVÁL

**2017. FEBRUÁR 21–26.
MOMKULT – ZENEAKADÉMIA**

**BALÁZSJÁNOS ROSTANDREA FAZILSAY MISCHAMAISKY
FREUNDTAMÁS LAJKÓFÉLIX SZULÁKANDREA SÁRIKPÉTER
BERKESBALÁZS GÁLFIATTILA SÁRKÖZYLAJOS PANKASTIC!
JANDÓJENŐ KÁLLAIERNŐ BOROSMISI KÖKÉNYTAMÁS
DEVICHGERGELY LISZTFERENCKAMARAZENEKAR**

cziffrafesztival.hu
facebook.com/cziffrafesztival

REKECZKY CSABA
VÁRKONYI ATTILA

CZIFFRA GYÖRGY FESZTIVÁL

FISCHER IVÁN
BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR
www.bfz.hu

viSSza- térünk